

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΥΔΑΤΩΝ.

ΥΠΟ

ΞΑΒΕΡΙΟΥ ΛΑΝΔΕΡΕΡ

ΑΡΧΙΦΑΡΜΑΚΟΠΟΙΟΥ ΤΗΣ ΑΥΓ. ΜΕΓΑΛ· ΜΕΛΟΥΣ ΤΟΥ Β. ΙΑΤΡΟΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΧΗΜΕΙΑΣ.

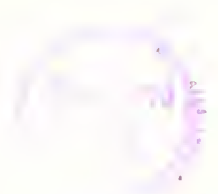

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ

1840.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.

Ἓν τῶν μεγαλητέρων δώρων, μὲ τὰ ὁποῖα ἡ φύσις ἐπροίκισεν τὴν Ἑλληνικὴν γῆν, εἶναι καὶ τὰ ἰαματικὰ ὕδατα, τὰ ὁποῖα παρέχουσιν μεγάλας εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὠφελείας. Ἐκ τῆς εὐεργετικῆς τούτων δυνάμεως ἀποῤῥέει παντοειδὴς θεραπεία σωματικῶν παθῶν, διαχέονται ἰάματα ἐπὶ τοῦ πάσχοντος τῆς ἀνθρωπότητος μέρους καὶ παρέχεται ἄσυλον ὄχι εὐτελὲς εἰς τὸν ἀσθενῆ. Τὰ θερμὰ τῆς Ἑλλάδος ὕδατα εἵλκυσαν ἤδη πρὸ χρόνων τὴν περιέργειάν μου. Τὰ διὰ τὴν ἰαματικὴν αὐτῶν ἐνέργειαν διαθρυλλούμενα τῆς νήσου Κύθνου ὕδατα ἐστάθησαν τὸ ἀντικείμενον τῶν πρώτων μου δοκιμασιῶν, αἵτινες ἐπέσυραν τὰς ἀναλύσεις τῶν τῆς νήσου Μήλου, Θήρας κ. τ. λ. τὰς μερικὰς ταύτας παρατηρήσεις μου διεκοίνωσα διὰ τῶν ἐφημερίδων, καθὼς καὶ δι' ἰδιαιτέρων φυλλαδίων.

Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ περισσότερα τῆς Ἑλλάδος ἰαματικὰ ὕδατα ἐξετάσθησαν ἤδη, αἱ δὲ περὶ τούτων κατὰ διαφόρους ἐποχὰς δημοσιευθεῖσαι παρατηρήσεις, οὕτω διεσπαρμέναι δὲν ἠμποροῦν νὰ ὑποσχεθῶσιν μεγάλας ὠφελείας, θέλων προσέτι νὰ φανῶ καὶ κατά τι χρήσιμος εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, δημοσιεύω διὰ τῆς παρούσης διατριβῆς μου, ὅσας ἐπ' αὐτῶν ἠδυνήθην νὰ κάμω ἀνακαλύψεις.

Οἱ ἐπιεικεῖς ἀναγνῶσται, ἀναλογιζόμενοι τὰς δυσκολίας τοιούτων ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα, θέλουν παραβλέψει τὰς ἀκουσίους ἐλλείψεις μου, καὶ θέλουν ἴσως μ' εὐμένειαν δεχθῆ τὴν μικρὰν ταύτην προσφοράν μου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Μεγίστην ὠφέλειαν, καὶ ἐπομένως σημαντικὴν χρήσεως λαβὴν παρέχουσιν τὰ ἰαματικὰ ὕδατα εἰς τὸν ἰατρόν· διότι εἰς αὐτὰ ἐνυπάρχει ἀνεξάντλητος πηγὴ ὑγείας καὶ εὐημερίας· εἰς αὐτὰ ἐναπόκειται μέγας θησαυρὸς τῶν εὐεργετικωτέρων ἰαματικῶν μέσων. Τὰ ἰαματικὰ ὕδατα, τὸ δῶρον τοῦτο τῆς φύσεως, ἂν καὶ ἄγνωστα σχεδὸν εἰς τοὺς ἀρχαίους, ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν των, μετεχειρίζοντο ὅμως ὑπ' αὐτῶν ἐνίοτε· ἀλλ' ἡ ἀληθὴς ἀξία των ἀνεγνωρίσθη εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους.

Ἀπὸ ἱερὸν σεβασμὸν κατειλημμένοι, ἀπέδωκαν οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὰ ἰαματικὰ ὕδατα ἀποκρύφους καὶ θαυμαστὰς δυνάμεις, καὶ ὑπολαμβάνοντες ἐν αὐτοῖς τὴν ὕπαρξιν ἢ τὴν ἕδραν εὐεργετικῆς θεότητος καθιέρωσαν αὐτὰ εἰς θεούς τινας, καὶ εἰς τιμήν των ἀνήγειρον λαμπροτάτους ναοὺς καὶ ἐκκλησίας.

Μόνοι οἱ δοκιμάσαντες τὴν εὐεργετικὴν δύναμιν ἰαματικῶν ὑδάτων, μόνοι οἱ ἀπολαύσαντες ἀνάῤῥωσιν σωματικοῦ ἢ ψυχικοῦ τινος πάθους, ἐκεῖνοι μόνον δύνανται νὰ ἐννοήσουν μὲ ποίαν ἐλπίδα καὶ ἀφοσίωσιν προστρέχουν τόσαι χιλιάδες ἀσθενῶν εἰς τὰς ἰαματικὰς ταύτας θεάς, καὶ μὲ πόσον σεβασμὸν καὶ εὐγνωμοσύνην οἱ θεραπευθέντες ἀποχωρίζονται ἀπὸ τὸ ἔσχατον τῆς σωτηρίας των παραμύθημα.

Οἱ ἀρχαῖοι ἐδόξαζον, ὅτι ἡ ἐνέργεια ἐνδόξων ὑποκειμένων διαρκεῖ καὶ μετὰ τὸν θάνατόν των διὰ τῆς σωτηριώδους ἐπιῤῥοῆς ἰαματικοῦ τινος ὕδατος, καὶ διὰ τοῦτο οἱ ποιηταὶ ὅλων σχεδὸν τῶν αἰώνων ὕμνησαν τὴν θαυμαστὴν δύναμιν τῶν ὑδάτων τούτων.

Περὶ γενέσεως τῶν ἰαματικῶν ὑδάτων.

Ἐὰν οἱ ὑδατώδεις ἀτμοί, ἐξ ὧν ἡ ἀτμοσφαῖρα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον γέμει, συναφθῶσι μὲ τὰς διὰ τὸ ὕψος των πάντοτε ψυχρὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων, ἐπιπυκνοῦνται καὶ μεταβαλλόμεναι εἰς ῥευστὴν κατάστασιν ῥέουσιν εἰς τὰς κοιλάδας· τὸ ὕδωρ τοῦτο εἰσερχομένον εἰς τὰς σχισμὰς αὐτῶν καὶ μετὰ βραδυτέρας ἢ ταχυτέρας διαμονῆς ἐξερχόμενον, λέγεται ἐπίγειον ὕδωρ, κρήνη, πηγή. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ὕδωρ εἰς τὴν δίοδόν του ἀπαντᾶ τόσον πλῆθος ἑτερογενῶν ὑλῶν ὀργανικῶν καὶ ἀνοργάνων, διαλύει ἐξ αὐτῶν τινὰ μόρια, καὶ τούτου ἕνεκα δὲν εὑρίσκεται πούποτε ἐπὶ τῆς γηΐνης σφαίρας χημικῶς καθαρὸν ὕδωρ. Ἐὰν τὰ ἐν τοῖς ὕδασιν διαλελυμένα μόρια εἶναι τόσον πολλά, ὥστε δυνάμει αὐτῶν τὸ ὕδωρ νὰ λαμβάνῃ τὸ ἰδίωμα τοῦ ἐνεργεῖν ἐπωφελῶς ἐπὶ τοῦ νοσοῦντος ἀνθρωπίνου σώματος, καλεῖται ὀρυκτὸν ὕδωρ, ὑγιεινὸν ἢ ἰαματικόν. Ἡ περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τούτων ἐκτεθεῖσα θεωρία εἶναι ἡ ἁπλουστέρα καὶ ἀρχαιοτέρα.

Τὴν θεωρίαν ταύτην ὑπεστήριξαν καὶ εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους τινὲς τῶν περιφημοτέρων χημικῶν, ἀποδείξαντες, ὅτι τὸ καθαρὸν ὕδωρ διερχόμενον διὰ διαφόρων ὀρυκτῶν διαλύει ἐξ αὐτῶν διαφόρους ὕλας, καὶ μάλιστα ἐὰν διέλθῃ δι' ἡφαιστείων ὑλῶν.

Ὡς πρὸς τὸν σχηματισμὸν τῶν θερμῶν ὑδάτων αἱ ἑξῆς θεωρίαι εἶναι αἱ κυριώτεραι.

Κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Βερτζελίου λαμβάνουσιν τὰ ὕδατα ταῦτα τὴν θερμότητά των παρὰ τῶν ἡφαιστείων ὀρέων· ἐὰν δὲ τὰ θερμὰ δὲν εὑρίσκωνται πλησίον τοιούτων, ἡ θερμότης ἀποδίδεται εἰς ἀρχαῖα καὶ ἤδη ἀπεσβεσμένα ἡφαίστεια, ὧν αἱ ἐκσφενδονισθεῖσαι ὗλαι εὑρίσκονται ἔτι εἰς θερμὴν κατάστασιν. Ἐὰν τὰ ὕδατα συναφθῶσιν μετ' αὐτῶν, ἀποψυχραίνονται μὲν ἐκεῖναι, τὰ δὲ ὕδατα ἐξέρχονται θερμά.

Κατ' ἄλλους ἡ θερμότης προέρχεται ἀπὸ τὴν τοῦ ὕδατος σύναψιν μὲ στρώματα ἐνθείου σιδήρου. Καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην δόξαν ἐμπεριέχεται εἰς τὸ ὕδωρ πολὺ ἀνθρακικόν, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ὑδροθειϊκὸν ἀέριον.

Ἄλλοι ἀποδίδουσιν τὴν θερμότητά των ἐπὶ τῆς ἐν τῷ κέντρῳ τῆς γῆς ἐπιπυκνουμένης θερμότητος, δι' ἧς ἐπίσης ἐξηγοῦνται τὰ τῶν ἡφαιστείων ὀρέων ἀποτελέσματα.

Παρ' ἄλλων τέλος φυσικῶν ὑποτίθεται ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς ἡ ὕπαρξις διαπύρρων στρωμάτων ἐκ γαιανθράκων, μεθ' ὧν συναπτόμενα τὰ ὕδατα θερμαίνονται.

Διαίρεσις τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι ἰαματικῶν ὑδάτων.

Κατὰ τὴν σύνθεσίν των καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ὑπερτεροῦντα συστατικὰ δύνανται νὰ διαιρεθῶσι τὰ ἰαματικὰ ὕδατα εἰς δύω μεγάλας τάξεις.

Α') Εἰς *ὕδατα*, τὰ ὁποῖα διὰ τὴν χημικήν των καθαρότητα ἔχουσιν ἰαματικήν τινα δύναμιν, καὶ λέγονται *Ἀκρατοπηγαὶ Acratopegae.*

Β') Εἰς *ὕδατα* μὴ καθαρὰ χημικῶς, περιέχοντα ἐκτὸς τῶν εἰς τὸ καθαρὸν ὕδωρ ἀνηκόντων ἰαματικῶν ἐνεργειῶν, καὶ τὰς τῶν ἐν αὐτοῖς διαλελυμένων ἑτερογενῶν ὑλῶν, καὶ ὀνομάζονται *Συγκρατοπηγαὶ Syncratopegae.*

Αἱ Συγκρατοπηγαὶ εἶναι εἰς τὴν Ἑλλάδα πολυαριθμότεραι καὶ ὑποδιαιροῦνται:

1) *Εἰς Ἁλιθέρμας Halythermae.*

Δηλαδὴ ὕδατα εἰς τὰ ὁποῖα ὑπερτερεῖ ἡ ὑδροχλωρικὴ σόδα·

2) *Εἰς Ἁλμυρίδας Halmyrides.*

Αἵτινες εἶναι ἅλμαι ψυχραὶ μεταχειριζόμεναι συνήθως, ἀφοῦ θερμανθῶσι, πρὸς λοῦσιν.

3) *Εἰς Πικροπηγὰς Picropegae.*

Πηγαί, εἰς τὰς ὁποίας ὑπάρχει ὑπερτεροῦν ποσὸν θειϊκῆς σόδας, θειϊκῆς καὶ ὑδροχλωρικῆς μαγνησίας. Τὰ τοιαῦτα πικρὰ ὕδατα γνωρίζονται ὑπὸ τὸ σύνηθες ὄνομα ἐκκοπρωτικὰ ὕδατα (τζερλόνερα).

4) *Εἰς Νατροπηγὰς Natropegae.*

Εἰς τὰ ὕδατα τῆς τάξεως ταύτης ἐμπεριέχεται ποσόν τι ἀνθρακικῆς σόδας, διαιροῦνται δέ:

α) Εἰς νατροχρήνας, αἵτινες εἶναι ψυχραὶ νατροπηγαί· καὶ

β) Εἰς νατροθέρμας.

5) *Εἰς Χαλικοπηγὰς Chalicopegae.*

Οὕτω καλοῦνται ὕδατα, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπάρχουσιν εἰς ὑπερτεροῦσαν ποσότητα διαφόρων γαιῶν ἅλατα.

6) *Εἰς Ἀνθρακοκρήνας Anthrakokrenae.*

Πηγαὶ, αἵτινες, ἐλλειπόντων τῶν ἄλλων συστατικῶν, ἐνεργοῦσιν διὰ τοῦ ἐμπεριεχομένου ἀνθρακικοῦ ὀξέος.

7) *Εἰς Χαλυβοπηγὰς Chalybopegae.*

Ὕδατα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐμπεριέχεται ἐκτὸς διαφόρων ἁλάτων σίδηρος διαλελυμένος εἰς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεγάλην ποσότητα

Ὑποδιαιροῦνται δέ:

α) Εἰς ψυχρὰ σιδηροῦχα ὕδατα, *Χαλυβοκρήνας*, καὶ

β) Εἰς θερμὰ σιδηροῦχα ὕδατα, Χαλυβοθέρμας Chalybothermae.

8) *Εἰς Θειοπηγὰς Theiopegae.*

Ἰαματικὰ ὕδατα, ἐν οἷς ἐμπεριέχεται ὑδροθειϊκὸν ἀέριον ἢ ὑδροθειϊκὰ ἅλατα, ἢ εὐκόλως ἀποσυντιθέμενα θειϊκὰ ἅλατα, ἐξ ὧν ἀκολούθως ἐκλύεται ὑδροθειϊκὸν ὀξὺ, αἱ θειοπηγαὶ διαιροῦνται

α) Εἰς *Θειοκρήνας*, καὶ

β) Εἰς *Θειοθέρμας*.

Περὶ μετακομίσεως τῶν ἰαματικῶν ὑδάτων.

Ἂν καὶ δὲν ἦναι καμμία ἀμφιβολία, ὅτι τὰ μεταλλικὰ ὕδατα ἔχουν περισσοτέραν ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἐνέργειαν εἰς τὴν πηγήν των πινόμενα, τὰ περισσότερα μ' ὅλα ταῦτα δύνανται νὰ διατηρῶσιν ἐπὶ πολὺ τὴν ἐνέργειάν των, καὶ χωρὶς τὴν παραμικρὰν ἀλλοίωσιν νὰ μεταφέρωνται εἰς πολὺ ἀπέχοντας τόπους· ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται:

α΄) Ἡ λάγηνος, ἥτις θέλει χρησιμεύσει πρὸς μετακόμισιν τοῦ ὕδατος νὰ ἦναι ἐξ ἀργίλου καὶ καλῶς ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν ὑελωμένη·

β΄) Πρὶν πληρωθῇ ἀπὸ τὸ ἰαματικὸν ὕδωρ, νὰ καταβρέχεται πρῶτον καὶ ἔπειτα νὰ πληροῦται μὲ κοινὸν ὕδωρ, ἐὰν δὲ μετὰ 12 ὥρας εὑρεθῇ ὡσαύτως πλήρης, εἶναι ἐπιτηδεία πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ μεταλλικοῦ ὕδατος·

γ') Αἱ τοιαῦται λάγηνοι πρὸς πλήρωσιν πρέπει ἢ νὰ βυθίζωνται εἰς τὸ ὕδωρ, ἢ νὰ τίθενται ὑπὸ τὸν σίφωνα, ἐξ οὗ ἀναβρύει τὸ ὕδωρ· ἀλλὰ προτιμότερον εἶναι τὸ πρῶτον·

δ') Αἱ λάγηνοι πρέπει νὰ ζέωνται πρῶτον πρὸς διάλυσιν τῆς τυχὸν ἐμπεριεχομένης βυρσοδεψικῆς ὕλης, ἥτις δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ἀλλοίωσιν εἰς τὸν σίδηρον, ἂν οὗτος ἐνυπάρχῃ εἰς τὸ ὕδωρ.

Αἱ λάγηνοι ἔπειτα κλείονται καλῶς καὶ σφραγίζονται, καὶ οὕτω τιθέμεναι εἰς κιβώτια ἀποπέμπονται. Δὲν εἶναι ἀδιάφορος καὶ ἡ ὥρα τοῦ ἔτους καὶ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν πρέπει νὰ πληροῦνται· πρὸς τοῦτο καταλληλοτέρα εἶναι ἡ πρωΐα τοῦ ἔαρος.

Περὶ τῆς τῶν ἰαματικῶν ὑδάτων χημικῆς ἀναλύσεως.

Διὰ νὰ πληροφορηθῶμεν περὶ τῆς τῶν ἰαματικῶν ὑδάτων ἐνεργείας, πρέπει νὰ γνωρίζωμεν πρὸ πάντων τὰ ἐν αὐτοῖς ἐμπεριεχόμενα καὶ τὸ ποσὸν αὐτῶν.

Τοιαύτας πληροφορίας λαμβάνομεν διὰ τῆς χημικῆς ἀναλύσεώς των, ἥτις διαιρεῖται εἰς ἀνάλυσιν τῆς ποιότητος, καὶ τῆς ποσότητος.

Τὰ ἐν τοῖς ἰαματικοῖς ὕδασιν ἐμπεριεχόμενα εἶναι α) *ἀεροειδῆ*, β) *στερεὰ σώματα.*

Ἐκ τῶν *ἀεροειδῶν* εἰς ταῦτα τὰ ὕδατα ἐμπεριέχονται ἀνθρακικὸν ὀξὺ, νιτρογόνον ,ὀξυγόνον, ὑδροθειϊκὸν ὀξύ.

Τὰ *στερεὰ* εἶναι ἢ κάλια, ἢ ὀξέα, μεταξὺ τῶν πρώτων ἀπαντῶνται τίτανος, νάτρον, πότασσα, μαγνησία, ἄργιλλος, μαγγανήσιον, σίδηρος, στροντιανὴ, λίθιον, βαρεῖα, ἀμμωνία.

Ἐκ τῶν ὀξέων εὑρίσκονται ἀνθρακικὸν ὀξὺ, ὑδροχλωρικὸν, θειϊκὸν, νιτρικὸν ὀξὺ, ὑδροχλωρικὸν, ὑδριωδικὸν, ὑδροβρωμικὸν καὶ βωρικὸν ὀξύ.

Σώματα σπανίως εὑρισκόμενα εἶναι ὀξείδιον τοῦ χαλκοῦ καὶ ψευδαργύρου, ὀξείδιον τοῦ μολύβδου, ἀρσενκὸν ὀξὺ, βωρικὴ σόδα κ.τ.λ.

Πρὸς τούτοις ἐνυπάρχουσιν καὶ ὀργανικαί τινες ούσίαι ὡς ἐκχυλισματικὴ ὕλη, κρηνικὸν ὀξὺ, θειοθεριμίνη (glairine) κ.τ.λ.

Πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ποιότητος τῶν συστατικῶν των πληροῦνται 12 ποτήρια ἰαματικοῦ ὕδατος. Ἐπομένως γίνεται ἡ ἐξέτασις διὰ τῶν ἑξῆς δοκιμαστηρίων·

1) Διὰ τοῦ *Βάμματος τοῦ καγκαμίνου tinctura Lacmus.* Ἐὰν τὸ βάμμα τοῦτο προστεθῇ εἰς ὕδωρ ἐμπεριέχον ἐλεύθερον ὀξὺ, λαμβάνει ἐρυθροῦν χρῶμα εἰς κυανοῦν παναφερόμενον, ἂν τὸ ἐμπεριεχόμενον ὀξὺ ἦναι ὀλίγον.

2) Διὰ τοῦ *τιτανίου ὕδατος aqua calcariae* ἀνακαλύπτεται τὸ ἀνθρακικὸν ὀξὺ, ὡς καὶ ἐνυπάρχοντα ἀνθρακικὰ ἅλατα διά τινος λευκῆς ὑποστάθμης.

3) Τὸ βάμμα τοῦ *ξύλου τῆς Βρασιλίας tinctura Fernambucae* ἀλλοιοῦται εἰς φαιὸν ἢ εἰς ἀνοικτὸν ἐρυθρὸν, ἐὰν τὸ ἰαματικὸν ὕδωρ ἐμπεριέχῃ ἀλκάλιον ἢ ἀνθρακικὴν γῆν.

4) Ἡ *ὑδροχλωρικὴ βαρεῖα* ἀνακαλύπτει διά τινος λευκοῦ ἰζήματος τὴν παρουσίαν τῶν θειϊκῶν ἁλάτων.

5) Ὁ *νιτρικὸς ἄργυρος* καταβυθίζει τὰς ἐν τῷ ὕδατι ἐμπεριεχομένας ὑδροχλωρικὰς, ὑδροβρωμικὰς, καὶ ὑδριωδικὰς ἑνώσεις διά τινος λευκῆς καὶ θρομβώδους ὑποστάθμης, εὐδιαλύτου διὰ τῆς ὑγρᾶς ἀμμωνίας· ἐὰν δὲ σχηματισθῇ παραχρῆμα μέλαν ἢ φαιὸν ἴζημα, ἐμπεριέχεται ὑδροθειϊκὸν ἀέριον.

6) Ἡ *ὀξαλικὴ ἀμμωνία* ἀποχωρίζει ἐκ τοῦ ἰαματικοῦ ὕδατος τὴν ἐμπεριεχομένην τίτανον.

7) Ἡ *φωσφορικὴ ἀμμωνία* μεθ' ὑπερτερούσης βάσεως καθιζάνει ἐκ τοῦ ὕδατος τὴν μαγνησίαν.

8) Τὸ *καυστικὸν κάλιον* καταβυθίζει τὰ γαιώδη καὶ τὰ μεταλλικὰ ἅλατα· Ἐὰν δὲ προαχθῇ λευκὸν καταβύθισμα μετὰ μικρὸν εἰς ὠχρὸν μεταβαλλόμενον, δηλοῖ τὴν παρουσίαν τοῦ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου, ἢ ἐκχυλισματικὴν ὕλην.

9) Τὸ *ἀνθρακικὸν κάλιον kali bicarboncium* ἀποχωρίζει ἐκεῖνα τὰ γαιώδη ἢ μεταλλικὰ ἅλατα, τῶν ὁποίων τὸ ἐμπεριεχόμενον ὀξὺ δὲν εἶναι ἀνθρακικόν.

10) Τὸ διάλυμα τοῦ *ὑδροκυανικοῦ καλίου* (*σιδηρίζοντος*) χρωματίζει τὸ ὕδωρ *χαλυβοκρήνης* ἢ *χαλυβοθέρμης* πράσινον καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀποτίθεται κυανοῦν ἴζημα.

11) *Ὁ ὑδροχλωρικὸς χρυσὸς* θολόνεται διὰ τοῦ ὕδατος χαλυβοκρηνῶν, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποτίθεται μεταλλικὸς χρυσός.

12) *Τὸ βάμμα τῶν κηκίδων ἢ τὸ βυρσοδεψικὸν ὀξὺ* δὲν ἀποτελεῖ οὐδεμίαν ἀλλοίωσιν εἰς νεαρῶς ἐξαντλώμενον ὕδωρ χαλυβοκρήνης ἢ χαλυβοθέρμης, κατ' ὀλίγον ὅμως χρωματίζει αὐτό· ἐὰν λάβῃ ἀνοικτὸν πορφυροῦν χρῶμα φανερόνει ἐλαχίστην τοῦ σιδήρου ποσότητα· ἐὰν δὲ ἐμπεριέχεται μεγαλήτερον ποσὸν, χρωματίζεται τὸ ὕδωρ κυανωπὸν, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀποτίθεται λεπτὸν ὑπομέλαν καταβύθισμα.

Ὕδατα, ἐν οἷς εὑρίσκεται ἰδίως μεγαλήτερον τοῦ συνήθους ποσοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος, ἔχουσι κεντητικὴν γεῦσιν καὶ πρὸς τούτοις ἀναταραττόμενα ἐκλύουσιν πομφόλυγας καὶ βάφουσιν τὸ τοῦ καγκαμίνου βάμμα ἐρυθρόν. Ἐὰν δὲ ἐμπεριέχωσιν ὑδροθειϊκὸν ἀέριον, ἐκπέμπουσιν ἀηδῆ ὀσμὴν ὁμοίαν τῶν σεσηπότων ᾠῶν, καὶ καταβυθίζουσιν τὰ τοῦ μολύβδου ἅλατα μετὰ μέλανος χρώματος· ἀποβάλλουσιν δὲ τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα ἐὰν ζέωνται.

Ἐπειδὴ εἰς πολλὰς περιστάσεις εἶναι ἐπωφελὲς νὰ γνωρίζωμεν καὶ τὸ ποσὸν τῶν ἀερίων τούτων, πράττομεν ὡς ἐφεξῆς.

Φιάλη 100 κυβικῶν δακτύλων χωριτηκότητος πληροῦται μὲ σταθμισθεῖσαν ποσότητα τοῦ ἐξετασθησομένου ἰαματικοῦ ὕδατος καὶ ἀμμοχόνεται· ἀφοῦ δὲ εἰς τὴν φιάλην προσαρμοσθῇ κυρτὸς σωλὴν, θερμαίνεται τὸ ὕδωρ μέχρι ζέσεως, τὰ ἐμπεριεχόμενα ἀέρια ἐκλύονται, συνάζονται ἐντὸς σωλήνων εἰς βαθμοὺς διῃρημένων καὶ οὕτω προσδιορίζεται τὸ ποσὸν αὐτῶν.

Ἐὰν τὸ ἐκλυόμενον ἀέριον θολόνῃ τὸ τιτάνιον ὕδωρ, δῆλον ὅτι εἶναι ἀνθρακικὸν ὀξύ.

Τὴν τοῦ ὑδροθειϊκοῦ ὀξέος ὕπαρξιν ἀποδεικνύομεν, ἐὰν τὸ ἐκλυόμενον ἀέριον διοχετευθῇ διὰ διαλύματος τοῦ ὀξικοῦ μολύβδου, δι' οὗ πορίζεται μελανωπὸν ἢ φαιὸν ἵζημα.

Α΄. ΑΚΡΑΤΟΠΗΓΑΙ.

ACRATOPEGAE.

Ἀκρατοκρήνη εἰς Καστάνιτζα.

Πέντε περίπου ὥρας μακρὰν τῆς Λακωνίας πρὸς δυσμὰς τοῦ Ταϋγέτου εὑρίσκεται τὸ χωρίον Καστάνιτζα. Ἀπὸ λόφον τινὰ κατάφυτον ἐκ πευκῶν, πλησίον τοῦ προειρημένου χωρίου κείμενον ἀναβρύει ὕδωρ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ὡς ἰαματικὸν θεωρούμενον. Ὁ λόφος οὗτος ἐκ τοῦ πρώην ἰδιοκτήτου Μουσέλη, ἐκλήθη δάσος τοῦ Μουσέλη.

Τὸ ἀπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου ἐκρέον ὕδωρ εἶναι μὲν διαυγὲς, ἀλλὰ τόσον ψυχρὸν, ὥστε δὲν πίνεται πρὸ τοῦ θέρους.

16 Οὐγγίαι τοῦ μέχρι ξηροῦ ἐξατμισθέντος ὕδατος ἔδωκαν μόνον 1½ κόκκον ὑπολείμματος συνισταμένου ἐξ,

Ὑδροχλωρικῆς σόδας	1,000
Ὑδροχλωρικῆς τιτάνου	0,380
Θειϊκῆς τιτάνου	0,200
Ἀνθρακικοῦ ὀξέος	1 κυβικοῦ δακτύλου.

Περὶ τὸν μῆνα Μάϊον πίνεται τὸ εἰρημένον ὕδωρ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων καὶ ὑπὸ τῶν γειτόνων διά τινας ἀσθενείας τῆς κάτω κοιλίας καὶ δι' ἐξογκώσεις τοῦ ἥπατος καὶ τῆς σπληνός.

Πρὸς ὑποδοχὴν τῶν αὐτόθι ἐρχομένων ὑπάρχει λιτὸν κατάστημα.

Ἀκρατοκρήνη τῆς Παναγίας Χελιδονίου.

Αὕτη εὑρίσκεται πλησίον τῆς Κηφησίας χωρίου τῆς Ἀττικῆς· τὸ χωρίον τοῦτο ἀπέχει μόλις 2 ὥρας ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν μεταξὺ Ὑμηττοῦ καὶ Πεντελικοῦ, κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τερπνῶν κήπων καὶ ἔχει τὸ θέρος μετριωτέραν θερμοκρασίαν καὶ καλλητέρας ποιότητος πόσιμα ὕδατα· ἕνεκα τούτου κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν τοῦ ἔτους πολλαὶ τῆς πρωτευούσης οἰκογένειαι διατρίβουσιν αὐτόθι.

Ἔνδον τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας εὑρίσκεται πηγὴ τῆς ὁποίας τὸ

ὕδωρ εἶναι ψυχρὸν, χωνευτικὸν καὶ κατά τινων τῆς κάτω κοιλίας ἀσθενειῶν ὑπὸ τῶν κατοίκων πινόμενον.

Τὸ ὕδωρ τοῦτο εἶναι διαυγὲς, πάντη ἄοσμον, ἄχυμον καὶ ἐμπεριέχει εἰς 16 οὐγγίας:

Ὑδροχλωρικῆς σόδας	0,850
Ὑδροχλωρικῆς τιτάνου	0,540
Ἀνθρακικῆς τιτάνου	0,340
Ἴχνη θειϊκῆς σόδας	0,400
Ἀνθρακικοῦ ὀξέος	$1\frac{1}{2}$ κυβικοῦ δακτύλου.

Ἀκρατοκρήνη εἰς Καισσαριανήν.

Μίαν ὥραν περίπου μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ μελιῤῥύτου Ὑμηττοῦ κεῖται τερπνῶς ἐν μέσῳ ἐλαιώνων τὸ Μοναστήριον τῆς Καισσαριανῆς. Ἡ τερπνὴ καὶ κατάφυτος θέσις, ἡ εὐάρεστος θερμοκρασία του, ἑλκύει πολλὰς τῆς πρωτευούσης οἰκογενείας· ἔξωθεν τοῦ περιβολίου τοῦ Μοναστηρίου ὑπάρχει κρήνη τῆς ὁποίας τὸ καθαρώτατον καὶ ψυχρότατον ὕδωρ ῥέει ἐκ μαρμαρίνης ἀρχαίας κεφαλῆς κριοῦ, δεχόμενον ἀπὸ λίθινον δεξαμενήν. Τὸ ὕδωρ τοῦτο εἶναι ἓν τῶν ἀξιολογωτέρων τῆς Ἑλλάδος καὶ φημίζεται ὡς χωνευτικὸν καὶ διουρητικόν.

Εἶναι διαυγέστατον, ἄοσμον καὶ ἄχυμον, εἰδικῆς βαρύτητος 1,003 καὶ 16 οὐγγίαι ἐμπεριέχουσιν:

Ὑδροχλωρικῆς σόδας	1,500
Ὑδροχλωρικῆς τινάνου	0,600
Θειϊκῆς τιτάνου	0,500
Ἀνθρακικῆς τιτάνου	0,480
Ἀνθρακικοῦ ὀξέος	2 κυβικοὺς δακτύλους.

Τριακόσια περίπου βήματα μακρὰν τοῦ Μοναστηρίου τούτου φαίνεται μικρὸς ἑτοιμόῤῥοπος ναὸς, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχει δεξαμενὴ περιέχουσα ἄφθονον ὕδωρ ὅμοιον κατὰ τὴν ψυχρότητα καὶ λοιπὰ χαρακτηριστικὰ μὲ τὸ προλεχθέν. Τὸ ὕδωρ τοῦτο ἁγίασμα καλούμενον, πίνεται ὡς ἰαματικὸν ἀπὸ τοὺς κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ἀναλήψεως εἰς τὴν ἐκκλησίαν συῤῥέοντας. Τὸ μεταχειρίζονται προσέτι καὶ οἱ πάσχοντες κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ὑπὸ πολλῶν κηρύττεται ἡ ἰαματική του δύναμις.

Τὴν κρήνην ταύτην, ἥτις τὸ πάλαι ὠνομάζετο *Κυλλοῦ Πήρα*, θεωροῦσιν οἱ σημερινοὶ Ἀθηναῖοι ὡς δυναμένην νὰ κάμνῃ τὰς στεῖρας γυναῖκας γονίμους καὶ εὐτικτούσας. Ἡ περὶ τοῦ ὕδατος τούτου ἐσφαλμένη ἰδέα τῶν σημερινῶν πηγάζει ἀπὸ ἀρχαίαν τοιαύτην δόξαν· γίνεται δὲ τοῦτο δῆλον ἐκ τῶν ἑξῆς.

» *Σουΐδας καὶ Φώτιος λέγει:* » *Ἡ Πήρα χωρίον πρὸς τῷ* » *Ὑμηττίῳ, ἐν ᾧ ἱερὸν Ἀφροδίτης καὶ κρήνη, ἐξ ἧς αἱ πιοῦ-* » *σαι εὐτοκοῦσιν, καὶ αἱ ἄγονοι γόνιμοι γίνονται.* » Τὴν αὐτὴν κρήνην ὡς ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης φαίνεται ὅτι ἐννοεῖ ὁ Ὀβίδιος λέγων:

» Est prope purpureos colles florentis Hymetti
» Fons sacer, et viridi cespite mollis humus.

Σουΐδας, Κυλλὸς ὁ πεπειρωμένος. — « *Λέγεται καὶ Κύλλου* » *Πήρα, τόπος οὕτω καλούμενος ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἔστι δὲ καὶ* » *κρήνη ἀφ' ἧς τὰς στερίφας φασὶν πίνειν γυναῖκας, ἵνα συλ-* » *λαμβάνωσιν.* —

Ἀκρατοκρήνη εἰς Ἐπίδαυρον.

Τοιοῦτον ὕδωρ ἀπαντᾶται καὶ εἰς τοὺς πρόποδας λόφου τινὸς εἰς τὴν Ἐπίδαυρον ἐπὶ τοῦ ὁποίου σώζονται ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Τὸ ὕδωρ τοῦτο ἐξερχόμενον ἐκ πρωτογόνων ὀρέων, καὶ σχηματίζον μικρὸν ῥύακα, συνάζεται εἰς ἀβαθῆ δεξαμενήν. Εἶναι καθαρώτατον, ἄοσμον καὶ ἄχυμον. Καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ὑπάρχοντα εἶναι:

Θειϊκὴ σόδα καὶ » μαγνησία	1,200
Ἀνθρακικὴ τίτανος	0,400
Ἴχνη ὑδροχλωρικῶν ἀλάτων.	

Τοιαύτη ἀκρατοκρήνη εὑρίσκεται καὶ ἐν *Βαχῷ* χωρίῳ τῆς Λακεδαίμονος.

Ἀκρατοκρήνη τοῦ ἱεροῦ ἄλσους τοῦ Ἀσκληπιοῦ.

Εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἀπὸ τὸ Ναύπλιον πρὸς τὴν Ἐπίδαυρον ἀπαντῶμεν τὸ ἱερὸν ἄλσος τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τὴν σήμερον Ἱέρον καλούμενον, εἰς τὸ ὁποῖον σώζονται εἰσέτι ἐρείπια

διαφόρων ναῶν, ὡς τῆς Ὑγείας, τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ὡραιότατον θέατρον, δεξαμεναὶ βαθεῖαι, εἰς ἃς ὑδραγωγεῖα εἰσβάλλουσιν. Αἱ δεξαμεναὶ αὗται ἀναμφιβόλως δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς λουτρὰ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τὸ ὁποῖον καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀναφέρεται. Ἡ ὕπαρξις ὅθεν τοιούτων λουτρῶν προϋποθέτει καὶ τὴν ὑδάτων τινῶν. Καὶ τῷόντι πλησίον τῆς δεξαμενῆς ἀπαντῶνται δύω κρῆναι, ἐξ ὧν ἡ μία ἔχει ψυχρότατον πόσιμον ὕδωρ, καὶ πίνεται παρὰ τῶν ἐγχωρίων ὡς χωνευτικόν· ὁ τόπος καθ᾽ ὃν τὸ ὕδωρ τοῦτο ἀναβρύει καλεῖται ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων *Τερέλι*. Τὸ ὕδωρ τοῦτο ἀναβρύει ἐκ δύω ςομίων ἐν εἴδει πομφολύγων καὶ συνάζεται ἐντὸς ῥηχοῦ λακκώματος ἠμελημένου. Παρὰ τῶν ἐγχωρίων λέγεται, ὅτι τὸ ὕδωρ εἶναι ψυχρὸν τὸ ἔαρ θερμὸν δὲ τὸν χειμῶνα, καὶ κατὰ τὰς ὁποίας ἔκαμα παρατηρήσεις εὑρέθη τὸ ῥηθὲν ὕδωρ εἰς ἡμέραν ψυχροτάτην 15° θερμοκρασίαν ἔχον, ὥστε δύναται νὰ ὀνομασθῇ ὑπόθερμον. Τὸ ὕδωρ τοῦτο εἶναι διαυγὲς, ὀλίγον ἁλμυρὸν καὶ ἄοσμον· 16 οὐγγίαι ἐμπεριέχουσιν μόνον 1,500 κόκκου στερεῶν οὐσιῶν συνισταμένων ἐξ:

Ὑδροχλωρικῆς σόδας	1,200
» τιτάνου	0,300
Ἴχνη θειϊκῆς σόδας	
Ἀνθρακικοῦ ὀξέος	½ κυβικοῦ δακτύλου
νιτρογόνου.	

Ἀτμόλουτρα.

Τὰ ἀτμόλουτρα ἄλλο τε σύγκεινται ἐκ καθαροῦ μόνον ὕδατος, καὶ ἄλλο τε εὑρίσκονται ἡνωμένα μετὰ διαφόρων ἀερίων, ὡς μετ᾽ ἀνθρακικοῦ ὀξέος, ὑδροθειϊκοῦ ἀερίου, νιτρογόνου κ.τ.λ. Εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν ἀνάγονται καὶ τὰ εἰς ἡφαιστείους τόπους εὑρισκόμενα ἀερόλουτρα· ἐπειδὴ δὲ τὰ ἀτμόλουτρα περιέχουν πάντοτε θερμογόνον, πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐρεθιστικὰ μέσα· καὶ ἐὰν μὲν μετὰ τῶν ὑδατωδῶν ἀτμῶν δὲν συνενοῦνται ἕτερα σώματα, λέγονται ἀκρατο-ατμόλουτρα, τοιαῦτα ἀπαντῶνται εἰς τὴν Μῆλον καὶ εἰς τὴν Αἰδιψόν.

Περὶ τῶν ἐν Μήλῳ.

Εἰς τοὺς πρόποδας χαμηλοῦ λόφου μίαν ὥραν ἀπέχοντος ἀπὸ

τὴν ἀρχαίαν πόλιν τῆς Μήλου εὑρίσκεται ἀκρατο-ατμόλουτρον, τὸ ὁποῖον ἀναμφιβόλως ἐχρησίμευεν ὡς λουτρὸν εἰς τοὺς ἀρχαίους.

Μικρὰ πετρίνη ἀναβάθρα φέρει εἰς κομψῶς κατεσκευασμένον οἰκίσκον, τοῦ ὁποίου οἱ τοῖχοι εἶναι κατακεκαλυμμένοι ὑπὸ πολυτρίχου, καὶ ἡ θερμοκρασία του ἄλλο τε εἶναι 22° ἄλλο τε δὲ 28° βαθμ. Ἐκ τοῦ οἰκίσκου τούτου εἰσερχόμεθα εἰς τὸ κυρίως λουτρὸν, τοῦ ὁποίου ἡ εἴσοδος εἶναι πολλὰ χαμηλή. Τὸ λουτρὸν εἶναι ἔργον τῆς φύσεως, καὶ μόλις δύναται νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς δέκα συνάμα ἀνθρώπους· ἐν αὐτῷ εὑρίσκονται λίθοι χρησιμεύοντες ὡς καθίσματα εἰς τοὺς μεταχειριζομένους τὸ ἀτμόλουτρον.

Ἡ θερμοκρασία τοῦ λουτροῦ τούτου ἀναβαίνει εἰς 40° καὶ εἰς τὸν ὀλίγον χρόνον διαμένοντα ἐν αὐτῷ προξενεῖται εὐχαρίστησις ἐνταυτῷ καὶ ἄφθονος ἱδρώς.

Ἡ τοῦ λουτροῦ θερμότης πρέπει ἀναμφιβόλως ν' ἀποδοθῇ εἰς ὑπόγειόν τινα κοινωνίαν τοῦ ἄντρου τούτου μὲ τὸ εἰς τὴν αὐτὴν νῆσον θειοατμόλουτρον, τοῦ ὁποίου τὴν περιγραφὴν θέλομεν ἐκθέσει ἑπομένως.

Περὶ τῶν ἐν Αἰδιψῷ.

Εἰς τὴν ὑπώρειαν τοῦ βουνοῦ Σταΐγλια, ἐξ ἧς τὰ ἀξιόλογα θερμὰ ἀναβρύουσι, σώζεται ἄντρον μέχρι τοῦδε 30 περίπου ἀνθρώπων χωρητικότητος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσιν ἐκ πλίνθων καὶ λίθων πέντε διακεκριμμένα μέρη κοινωνοῦντα διά τινος μικρᾶς αὐλῆς κειμένης ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν. Ἀναμφιβόλως τὸ πλησίον τοῦ σπηλαίου τούτου θερμὸν ὕδωρ μετοχετεύετο δι' ὑδραγωγείων εἰς αὐτό· ἡ ὑπόνοια αὕτη καθίσταται πιθανή, καθόσον σώζονται εἰσέτι ἐρείπια ὑδραγωγείων· ἀφαιρεῖται δὲ πᾶσα ἀμφιβολία, ἐὰν παρατηρήσωμεν, ὅτι οἱ τοῖχοι τοῦ ἄντρου εἶναι κεκαλυμμένοι ἀπὸ χαλικούχους καὶ τιτανώδεις ἀπομαρμαρώσεις. Τὸ ἀρχαῖον τοῦτο σπήλαιον μετεβλήθη τὴν σήμερον εἰς ἀτμῶδες λουτρόν. Ἡ θερμοκρασία του εἶναι 28° καὶ ἐν αὐτῷ ἱδρόνει τις ταχέως. Τὴν αἰτίαν τῆς θερμοκρασίας του ταύτης δὲν γνωρίζομεν θετικῶς εἰς τί νὰ τὴν ἀποδώσωμεν.

Β'. ΣΥΓΚΡΑΤΟΠΗΓΑΙ.

SYNCRATOPEGAE.

Τὰ συστατικὰ τῶν ὑδάτων τούτων εἶναι ὑδροχλωρικὴ σόδα, ὑδροχλωρικὴ μαγνησία καὶ τίτανος εἰς ὑπερτεροῦσαν ποσότητα, ἀναφαίνονται δὲ εἰς αὐτὰ ἴχνη σοδούχων καὶ βρωμιούχων ἐνώσεων, ὡς καὶ θειϊκὴ μαγνησία, θειϊκὴ σόδα.

Ἁλικρήνη εἰς Γύθειον.

Πλησίον τοῦ τελωνιακοῦ καταστήματος ἀναβρύει αὐτοφυὲς ὕδωρ, τὸ ὁποῖον ἔχει ἁλμυρωτάτην, ἀσθενῶς ὑπόπικρον γεῦσιν, εἶναι ἄοσμον καὶ ἐμπεριέχει εἰς 16 οὐγγίας.

Ὑδροχλωρικῆς σόδας	22,600
» τιτάνου	0,600
» μαγνησίας	1,500
Θειϊκῆς τιτάνου	0,740
» σόδας	2,500
Ἴχνη ὑδριωδικῆς σόδας	
» ὑδροβρωμικῆς μαγνησίας.	

Ἁλιθέρμη τῆς νήσου Μήλου.

Εἰς τὰς ὑπωρείας μικροῦ τινος λόφου, κειμένου μεταξὺ τῆς παλαιᾶς πόλεως καὶ τοῦ λιμένος, ὅπου εὑρίσκεται ἡ ἁλική, ὑπάρχει σπήλαιόν τι μὲ εἴσοδον πολλὰ χαμηλήν. Τὸ φυσικὸν τοῦτο σπήλαιον ἔχει χωρητικότητα 60-80 ἀνθρώπων καὶ θερμοκρασίαν 25° Ṗ. Στενώτατος δρόμος φέρει εἰς ἁλμυρώτατον φρέαρ τοῦ ὁποίου τὴν ἐπιφάνειαν καλύπτει ἐπίπαγος συγκείμενος ἐξ ἀνθρακικῆς καὶ θειϊκῆς τιτάνου. Τὸ ὕδωρ, τοῦ ὁποίου ἡ θερμοκρασία εἶναι 22-26° Ρ, συνάζεται εἰς φυσικὴν δεξαμενὴν τεσσάρων ἡμίσεων ποδῶν ἔχουσαν βάθος, ὅσον δηλαδὴ ἀρκεῖ διὰ τοὺς ἐν αὐτῷ λουομένους· παρακείμενοι δέ τινες βράχοι χρησιμεύουν ὡς καθίσματα εἰς τοὺς ἐπισκεπτομένους τὸ ὕδωρ τοῦτο, τοὺς ὁποίους μετ' ὀλίγα λεπτὰ καταλαμβάνει μέτριος ἱδρώς.

Ἡ εἰρημένη ἁλιθέρμη ἐπισκέπτεται συνεχῶς καὶ μετὰ μεγίστης ἐπιτυχίας ἀπὸ τοὺς ὑπὸ συφιλητικῆς νόσου πάσχοντας· τὴν ἁλιθέρμην ταύτην ἐμεταχειρίζοντο ἀναμφιβόλως καὶ τὸ πάλαι. Ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐγνώριζον τὰ ἐν Μήλῳ θερμὰ δῆλον ἐκ τῶν ἑξῆς τοῦ Ἀθηναίου: « *Τῶν θερμῶν δ' ἐκ φύσεως ὑδάτων ἔνια γλυ-* » *κέα ἐστὶν, ὡς τὰ ἐν Αἰγαῖς τῆς Κιλικίας καὶ ἐν Μήλῳ.* Καὶ ὁ Ἱπποκράτης ἀναφέρων, ὅτι Ἀθηναῖός τις ἀπὸ χρονικὸν ἐξάνθημα κατεχόμενος ἐχρᾶτο τοῖς τῆς Μήλου θερμοῖς καὶ ἰάθη, ἀναμφιβόλως τοῦτο τὸ θερμὸν ἐννοεῖ.

Τὰ συστατικὰ τοῦ ὕδατος εἶναι:

Ὑδροχλωρικῆς σόδας		24,00
»	μαγνησίας	4,300
»	τιτάνου	2,500
Θειϊκῆς	τιτάνου	1,500
»	σόδας	2,400
Ἀνθρακικῆς τιτάνου		1,600
Ὑδροβρωμικῆς μαγνησίας		0,500
Ἀνθρακικὸν ὀξὺ		
Ἴχνη ὑδροθειϊκοῦ ὀξέος.		

Πρέπει ἐνταῦθα νὰ σημειώσωμεν, ὅτι ἡ τοῦ Γυθείου Ἁλικρήνη, πολλῷ δὲ μᾶλλον ἡ τῆς Μήλου Ἁλιθέρμη δύνανται ἐξατμιζόμεναι νὰ παρέξουσιν λευκότατον καὶ ἀξιολόγου ποιότητος ἅλας.

2) Ὅτι εἰς τὴν βάσιν τῆς δεξαμενῆς τοῦ ἁλμυροῦ τῆς Μήλου ὕδατος ἀποτίθεται ὕλη τις ὀρυκτώδης μεμιγμένη μετὰ διαφόρων δυσδιαλύτων ἁλάτων τῆς τιτάνου καὶ τῆς μαγνησίας· ἡ ὕλη αὕτη συγκειμένη ἐκ διαφόρων ἁλάτων, ὀργανικῶν καὶ μὴ ὀργανικῶν οὐσιῶν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐπίθεμα, περὶ οὗ ἀκολούθως θέλομεν διαλάβει.

3) Ὅτι ὁ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ αὐτοῦ ὕδατος σχηματιζόμενος ἐπίπαγος, ὅστις ἐν μορφῇ λευκοτάτης στιβάδος κατακαλύπτει τὴν τοῦ ὕδατος ἐπιφάνειαν δύναται νὰ συναχθῇ καὶ νὰ μεταχειρισθῇ ἐπωφελῶς εἰς ὑγρά τινα ἐξανθήματα καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ἁλιθέρμη εἰς Λουτράκιον.

Ὀλίγα βήματα ἀπὸ τὴν ὄχθην τῆς θαλάσσης ἀναβρύουν ἐκ πολλῶν μικρῶν στομίων θερμὰ ὕδατα, συγκροτοῦντα μικρὸν ῥύακα, ὅστις εἰσβάλλει εἰς τὴν πλησίον θάλασσαν. Ἐν καιρῷ κλυδῶνος ἀναμιγνύεται μὲ τὴν θάλασσαν τὸ θερμὸν ὕδωρ, τοῦ ὁποίου ἡ παρουσία τότε δὲν γνωρίζεται, εἰμὴ ἐκ τῆς θερμότητος, τὴν ὁποίαν μεταδίδει εἰς τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης.

Καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ τόπου τούτου συμπεραίνεται, ὅτι ὑπῆρχόν ποτε ὕδατα χρησιμεύοντα ὡς λουτρά, τὰ ὁποῖα ὅμως τὴν σήμερον διόλου παρημελήθησαν, καὶ μήτε ἴχνη φαίνονται οἰκοδομῶν, ἐξ ὧν δύναται νὰ εἰκασθῇ ἡ ὕπαρξίς τινος οἰκοδομῆς πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ἐκεῖ ἐρχομένων.

Περὶ τῆς ὑπάρξεως θερμῶν ὑδάτων ἐνταῦθα ἀναφέρει ὁ Ξενοφῶν εἰς τὰ Ἑλληνικά του, λέγων:

» *Ἀγησίλαος μὲν κατὰ τὰ θερμὰ παρήει, μόραν δὲ κατὰ*
» *τὸ ἀκρότατον ἀνεβίβασεν. Καὶ ταύτην μὲν τὴν νύκτα ὁ μὲν*
» *πρὸς τοῖς θερμοῖς ἐστρατοπεδεύετο, ἡ δὲ μόρα τὰ ἄκρα κατέχουσα ἐνυκτέρευεν.*

Καὶ » *Ἤδη δ᾽ ἐκπεπερακότες καὶ αὐτοῦ τὰ θερμὰ ἐς τὸ*
» *πλατὺ τοῦ Λεχαίου κ. τ. λ.*

Ἡ θερμοκρασία του ὕδατος τούτου εἶναι 26° Ρ, εἶναι ἁλμυρώτερον ἀπὸ τὴν ἰδίαν θάλασσαν ἀναθυμιᾷ ἀσθενῆ θειώδη ὀσμὴν καὶ ἐμπεριέχει εἰς 16 οὐγγίας.

Ὑδροχλωρικῆς σόδας	14,500
» μαγνησίας	2,000
» τιτάνου	1,500
Θειϊκῆς μαγνησίας	4,600
» τιτάνου	0,580
Ὑδροβρωμικῆς μαγνησίας,	0,460
Ἴχνη ὑδριωδικῆς σόδας.	

Ἁλιθέρμη εἰς Λουτρόν.

Εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος πλησίον τῆς πόλεως Καραβάσαρα εἰς χωρίον ὀνομαζόμενον Λουτρὸν ἀπαντῶνται ἁλμυρὰ

ὕδατα, ἅτινα μετεχειρίζοντο καὶ τὸ πάλαι, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν πλησίων σωζομένων ἐρειπίων ὡς λουτρά. Ἀπὸ ὄρος ἐξ ἀργιλλούχων στρωμάτων συγκείμενον ἐκρέει ἄφθονον ὕδωρ, πρὸς τὸ ὁποῖον οἱ γειτνιάζοντες συχνάζουσιν, μεταχειριζόμενοι αὐτὸ πρὸς πόσιν καὶ λοῦσιν. Τὸ ὕδωρ τοῦτο εἶναι ἁλμυρὸν ἀναθυμιῶν ὀσμὴν θειώδη· ἀποτέλεσμα ἴσως τῆς τοῦ ὕδατος ἀποσυνθέσεως.

Ἐν αὐτῷ ἐμπεριέχονται:

Ὑδροχλωρικῆς σόδας	13,500
» τιτάνου	1,800
Θειϊκῆς μαγνησίας	0,600
» τιτάνου	0,500
Ἴχνη χάλικος	0,300
Ἐκχυλισματικὰ μόρια	
Ἀνθρακικὸν ὀξὺ	
Νιτρογόνον	
Ἴχνη ὑδροθειϊκοῦ ὀξέος.	

Ἁλιθέρμη τῆς Ἑλένης.

Εἰς τὴν τάξιν τῶν ἁλμυρίδων ἀνάγονται τὰ ἔκπαλαι λουτρὰ τῆς Ἑλένης ὀνομαζόμενα, περὶ ὧν ἀναφέρει ὁ Παυσανίας λέγων: « *Κεγχρειῶν δὲ ἀπ' ἀντικρὺ τὸ Ἑλένης ἐστὶ » Λουτρόν· ὕδωρ ἐς θάλασσαν ἐκ πέτρας ῥεῖ πολὺ καὶ ἁλμυ- » ρὸν, ὕδωρ ὅμοιον ἀρχομένῳ θερμαίνεσθαι.*

Τρεῖς περίπου ὥρας μακρὰν τῆς Κορίνθου πλησίον τῶν ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ σωζομένων ἐρειπίων τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τῆς Ἴσιδος εὑρίσκονται τινὰ ἀσήμαντα οἰκοδομημάτων ἴχνη, ὡς καὶ τμήματα ἀνεστραμμένων κιόνων ἀναμφιβόλως ἀνηκόντων εἰς τὰ ἀρχαῖα λουτρά.

Ἀπὸ λόφον ἐκ τιτανούχων στρωμάτων συγκείμενον, 150 περίπου πόδας ὑψηλὸν, καὶ 500 βήματα ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἀπέχοντα κατακρημνίζεται εἰς εἶδος καταράκτου ὕδωρ εἴς τινα ἀρκετὰ βαθεῖαν δεξαμενὴν, καὶ ἐξ αὐτῆς μετὰ ἑλικοειδεῖς τινας περιστροφὰς χύνεται εἰς τὴν πλησίον θάλασσαν, ἥτις ἐν καιρῷ νηνεμίας ὑπ' αὐτοῦ θερμαίνεται. Τὴν σήμερον μεταχειρίζονται τὸ

ὕδωρ τοῦτο πρὸς λοῦσιν καὶ ἀποψυχρανθὲν πρὸς πόσιν. Ἡ συνεχὴς χρῆσίς του λέγεται, ὅτι ὠφελεῖ τοὺς πάσχοντας ἀπὸ λιθίασιν.

Τὸ ὕδωρ τοῦτο ἔχει 23° Ρ. θερμότητα, εἶναι ἁλμυρώτατον καὶ ὑπόπικρον τὴν γεῦσιν, ἀναθυμιᾶ ἀσθενῆ θειώδη ὀσμὴν, καὶ ἐμπεριέχει εἰς 16 οὐγγίας·

Ὑδροχλωρικῆς σόδας	14,500
» μαγνησίας	4,400
» τιτάνου	0,500
Ἴχνη ἀνθρακικῆς σόδας	0,800
Ἀνθρακικῆς τιτάνου	1,600
Θειϊκῆς σόδας	1,600
» τιτάνου	0,740
Ἴχνη ὑδριωδικῆς σόδας	
Χάλικος	

Ὅμοιον μὲ τὰ ἰαματικὰ ταῦτα ὕδατα ἀπαντᾶται εἰς Πελεκειτὸν χωρίον τῆς Λακεδαίμονος· ἀρχαία Σπαρτιατικὴ ἐπιγραφὴ ἐπὶ λίθου εὑρισκομένου αὐτόθι, ἐδύνατο νὰ μᾶς διδάξῃ ἀναμφιβόλως τὴν ἀρχαίαν χρῆσιν τοῦ ὕδατος τούτου, ἂν δὲν κατεσταίνετο δυσανάγνωστος ἀπὸ τὴν ἐπιῤῥοὴν τοῦ χρόνου.

Ἁλιθέρμη εἰς Βόνιτζαν.

Εἰς ὅλους σχεδὸν εἴτε ἐκ φήμης, εἴτε ἐκ πείρας εἶναι γνωστὸν τὸ νοσῶδες τῆς Βονίτζης καὶ τῶν περιχώρων της. Οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν τούτων καταλαμβάνονται ἀπὸ κακοήθεις χρονικοὺς πυῤῥετοὺς, καὶ οἱ περισσότεροι ἕνεκα τῶν τοιούτων πυῤῥετῶν καὶ τῶν συνεχῶν ὑποτροπιασμῶν πάσχουσιν ἀπὸ ἐξογκώσεις τοῦ ἥπατος, τῆς σπληνὸς καὶ ἄλλων τοιούτων παθῶν, διακρινόμενοι τῶν λοιπῶν ἀπὸ τὴν ὠχρότητα τοῦ προσώπου των.

Οἱ πυῤῥετοὶ οὗτοι προέρχονται ἀπὸ τὰ λιμνάζοντα ὕδατα, ἅτινα ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὴν συῤῥοὴν ἰαματικοῦ τινος ὕδατος καὶ τῆς πλησίον θαλάσσης· καθότι συνενούμενα ἀποσυντίθενται, τὰ δύο ταῦτα ὕδατα· καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀποσυνθέσεως συνίσταται εἰς τὸν σχηματισμὸν τινῶν ἀερίων, ἐκλυομένων ἐκ τῶν

ἱσταμένων ὑδάτων, ἅτινα ἐπιβλαβῶς ἐνεργοῦσιν εἰς τὴν ὑγείαν τοῦ ἀνθρώπου.

Τὰ ἐκλυόμενα ἀέρια εἶναι βαλτῶδες ἀέριον, ὑδρογόνον, κεκορεσμένα πρὸς τούτοις μὲ ἄλλας πτητικὰς ὕλας.

Τὸ ἰαματικὸν τοῦτο ὕδωρ πηγάζον ἐξ ἀργιλλωδῶν ςρωμάτων, σχηματίζει ῥύακα ἐκτεινόμενον εἰς εὐρύχωρόν τινα πεδιάδα, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιφάνεια εἶναι χαμηλοτέρα παρὰ τὴν τῆς θαλάσσης. Εἰς τὴν πεδιάδα ταύτην εἰσέρχονται ἐν καιρῷ κλυδῶνος τὰ ὕδατα τῆς θαλάσσης καὶ ἑνοῦνται μετὰ τοῦ ῥύακος· ἱςάμενα δὲ καὶ ἀποσυντιθέμενα, ἐκλύουσιν ἀναμφιβόλως ἀέρια τινὰ, δι' ὧν ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ μολύνεται· ἑστίαν ὅθεν τῶν τοιούτων ἀσθενειῶν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν τὸν βάλτον τὸν σχηματιζόμενον διὰ τῆς τοῦ ἰαματικοῦ ὕδατος μετὰ τοῦ θαλασσίου συγκεράσεως.

Τὸ ὕδωρ τοῦτο καλεῖται ἀπὸ τοὺς κατοίκους γλυφοῦλα ἢ βλυχοῦλα, τουτέστι σκληρὸν ὕδωρ μὴ συντεῖνον πρὸς πλύσιν, μήτε πρὸς μαλάκωσιν τῶν κρεάτων κτλ.

Τὰ ἐν αὐτῷ ἐμπεριεχόμενα εἶναι:

Ὑδροχλωρικῆς σόδας	7,300
» τιτάνου	2,000
» μαγνησίας	1,600
Θειϊκῆς τινάνου	0,870
» μαγνησίας	2,500
Ἀνθρακικῆς τιτάνου	0,640

Ἀλιθέρμη ὁμοία τῆς εἰς Βόνιτζαν κατὰ τὸ ποσὸν τῶν ἐμπεριεχομένων εὑρίσκεται καὶ πλησίον τοῦ Ναυαρίνου, ἥτις ὑπὸ τῶν γειτνιαζόντων, ὡς ἰαματικὴ θεωρουμένη, πίνεται κατὰ διαφόρων τῆς κάτω κοιλίας ἀῤῥωστιῶν.

Ἀλιθέρμη εἰς Λαύριον.

Τὰ αὐτὰ συστατικὰ ἔχουσα ἀλιθέρμη ἀπαντᾶται 6 περίπου ὥρας μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸν δῆμον Λαυρίας καὶ 3 μακρὰν τῆς κώμης Κερατέας. Εἰς τόπον μὲν κατάφυτον, ἀλλὰ ἐρημωμένον εἰς τοὺς πρόποδας τινὸς ὄρους καλουμένου Ἀρτζεβᾶ ἀναβρύει θερμὸν ὕδωρ, τὸ ὁποῖον εἰσβάλλει εἰς τὴν πλησίον θάλασσαν.

Τὸ ὕδωρ τοῦτο γνωστὸν εἰς τοὺς ἐγχωρίους καὶ εἰς τοὺς γειτνιάζοντας ὡς θερμὸν, μεταχειρίζεται ὑπ' αὐτῶν ὡς ἐκκοπρωτικὸν κατὰ τὸν Μάϊον μῆνα· ἰδίως δὲ πρὸς πλύσιν καὶ πρὸς γνάψιν τῶν μαλλίνων ὑφασμάτων, ἅτινα διὰ τῆς εἰς τὸ θερμὸν ὕδωρ τοῦτο πλύσεως χονδραίνουσιν. Τοῦτο τὸ ὕδωρ εἶναι ἓν τῶν ἀξιολογωτέρων τῆς τάξεως τῶν ἁλμυρίδων.

Ἀνθρακοκρῆναι.

Anthracocrenae.

Ἀνθρακοκρῆναι ὀνομάζονται ψυχρὰ ὕδατα, τῶν ὁποίων ἡ ἰαματικὴ δύναμις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἐν αὐτοῖς ἐμπεριεχόμενον ἀνθρακικὸν ὀξὺ, ἂν καὶ στερημένα τῶν λοιπῶν συστατικῶν.

Εἰς αὐτὰς, ἠμποροῦμεν νὰ τάξωμεν τὸ ὕδωρ τοῦ ἐν Καλαυρίᾳ Μοναστηρίου τῆς *Ζωοδόχου Πηγῆς*. Τὸ ὕδωρ τοῦτο ἐξερχόμενον ἐκ φρέατος ἐν τῷ μέσῳ κήπου τινὸς εἶναι καθαρώτατον, ψυχρότατον, ἄοσμον, εἰδικῆς βαρύτητος 1,004.

Τὰ συστατικὰ τοῦ ὕδατος τούτου εἶναι.

Ὑδροχλωρικῆς σόδας	1,500
Ὑδροχλωρικῆς τιτάνου	0,700
Ἀνθρακικῆς τιτάνου	0,500
Θειϊκῆς σόδας	0,500
Θειϊκῆς τιτάνου	0,400
Ἀνθρακικοῦ ὀξέος	4 κυβικοὺς δακτύλους.

Ἕνεκα τῆς τερπνοτάτης τοῦ μοναστηρίου καὶ ἐν γένει ὅλης τῆς νήσου θέσεως, καὶ πρὸ πάντων ἕνεκα τοῦ ἀξιολόγου τούτου ὕδατος, ἐπισκέπτεται τὸ θέρος ἀπὸ τοὺς ἀσθενεῖς τῶν πλησίων νήσων πρὸς ταχυτέραν ἀνάῤῥωσιν.

Τὸ ὕδωρ τοῦτο ἔχει ἰαματικὴν ἐνέργειαν ἐπὶ πολλῶν παθῶν, ἡ συνεχὴς πόσις του ὠφελεῖ εἰς τὴν λιθίασιν καὶ εἰς τὰς ἐμφράξεις τῆς κάτω κοιλίας. Ὅθεν συσταίνομεν αὐτὸ πρὸς πόσιν παρατηροῦντες, ὅτι δὲν πάσχει καμμίαν ἀλλοίωσιν καὶ ἂν μετακομισθῇ.

Νατροπηγαί.
Natropegae.

α) Νατροκρῆναι.
Natrocrenae.

Νατροκρήνη τῆς Ἑρμιόνης.

Πλησίον τῆς κώμης Ἑρμιόνης εἶναι ὕδωρ, τὸ ὁποῖον, καθὼς οἱ κάτοικοι ἀναφέρουσιν, διαλύει τὸ ἔλαιον, καὶ τούτου ἕνεκα μεταχειρίζονται αὐτὸ πρὸς πλύσιν τῶν ὑφασμάτων, ἀντὶ τοῦ σάπωνος. Τὸ ὕδωρ τοῦτο ἀναβρύει εἰς ὀλίγην ποσότητα ἔκ τινος ἐκ πρωτογόνων στρωμάτων συγκειμένου λόφου πλησίον μοναστηρίου τινὸς τῶν ἁγίων Ἀναργύρων, καὶ δι' αὐτὸ λέγεται καὶ ὕδωρ τῶν ἁγίων Ἀναργύρων. Τὸ ὕδωρ τοῦτο, φαίνεται, ἀναφέρει ὁ Παυσανίας λέγων: « *ὅτι ἐνταῦθα εὑρίσκεται ὕδωρ οὐ μακρὰν » τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, οὗ μόνον ὀλίγα τινὰ λείψανα τὴν » σήμερον σώζονται.* . . Ἀπὸ τοὺς κατοίκους θεωρεῖται τὸ ὕδωρ ἰαματικὸν καὶ πίνεται, ὡς ἐκκοπρωτικὴν δύναμιν ἔχον, καὶ καθὼς ἤδη ἐπαρατηρήθη ἡ συνεχὴς χρῆσις τοῦ ὕδατος τούτου δύναται νὰ ὠφελήσῃ τοὺς ἀπὸ λιθίασιν πάσχοντας.

Τὰ συστατικὰ τοῦ ὕδατος εἶναι:

Ἀνθρακικῆς σόδας	1,800
» τιτάνου	1,500
Θειϊκῆς σόδας	3,200
» μαγνησίας	7,400
Ὑδροχλωρικῆς σόδας	13,500
» μαγνησίας	2,600
Ἀνθρακικοῦ ὀξέος	1 ½ κυβικὸν δάκτυλον
Ἐκχυλισματικῆς ὕλης.	

Νατροκρήνη τῆς νήσου Τήνου.

Τέσσαρας περίπου ὥρας μακρὰν τῆς πόλεως τῆς νήσου Τήνου, εἰς κοιλάδα πολὺ δύσβατον, ἥτις τούτου ἕνεκα καλεῖται Κακὴ Σκάλα, εὑρίσκεται ὕδωρ, τὸ ὁποῖον φημίζεται ὡς ἐνεργοῦν ἐπὶ τῶν οὐροποιητικῶν ὀργάνων, καὶ ἰδίως κατὰ τῆς λιθιάσεως· ὡς τοιοῦ-

τον δὲ ἀποστέλλεται καὶ εἴς τινα μέρη τῆς μικρᾶς Ἀσίας. Τὸ ὕδωρ τοῦτο συνάζεται εἰς μαρμάρινον δεξαμενήν.

Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου λέγουσιν, ὅτι τὸ ὕδωρ ἔχει τὴν ἰαματικήν του δύναμιν μόνον κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας, τοὺς ἄλλους δὲ ἐλαττοῦται καθότι συνενοῦται μετὰ τοῦ ὀμβρίου ὕδατος.

Εἶναι ψυχρότατον, καὶ ἂν ἔλειπεν ἡ ἀνθρακικὴ σόδα, ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀγριοψυχρόποτον, εἶναι διαυγέστατον, ἄοσμον, ἀσθενῶς ἀφρίζον, ἐμπεριέχον τὰ ἑξῆς συστατικά:

Θειϊκῆς σόδας	1,400
Ὑδροχλωρικῆς σόδας	3,500
» μαγνησίας	1,600
Ἀνθρακικῆς σόδας	1,600
» τιτάνου	0,800
» ὀξέος	3 κυβικοὺς δακτύλους
Ἐκχυλισματικῆς ὕλης	

Νατροκρήνη εἰς Θήραν.

Μίαν ὥραν περίπου μακρὰν τῆς πόλεως Θήρας, εἰς τὰς ὄχθας τῆς θαλάσσης εἰς μέρος λεγόμενον Πλάκα, ἀναβρύει ὕδωρ καλούμενον μὲν ὑπὸ τῶν κατοίκων θερμόν, τὸ ὁποῖον ὅμως, ὡς παρετήρησα, εἶναι ὀλίγον χλιαρόν, ἔχον τοὺς θερινοὺς μῆνας 17 βαθμοὺς θερμοκρασίας. Ὑπὸ τῶν κατοίκων διαθρυλλεῖται ὡς ὠφέλιμον κατὰ τῶν ῥευματικῶν παθῶν.

Τὸ ὕδωρ τοῦτο συνάζεται εἰς λάκκον παρὰ τῶν λουομένων ἐπίτηδες κατεσκευασμένον, ἐξ οὗ ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἔχει γεῦσιν ἀλκαλικήν, ὑπάλμυρον, εἶναι ἄοσμον καὶ ἐμπεριέχει εἰς 16 οὐγγίας:

Ἀνθρακικῆς σόδας	1,800
» τιτάνου	0,800
Θειϊκῆς σόδας	2,400
» μαγνησίας	3,500
Ὑδροχλωρικῆς σόδας	13,600
» τιτάνου	1,250
» μαγνησίας	2,800
Ἀνθρακικοῦ ὀξέος	1 κυβικὸν δάκτυλον
Ἐκχυλισματικῆς ὕλης.	

6) Νατροθέρμαι.

Natrothermae.

Νατροθέρμη τῆς Αἰδιψοῦ.

Πρὸς τὸ ἀριστερὸν μέρος εἰσερχόμενός τις εἰς τὸν λιμένα τῆς ἐν Εὐβοίᾳ Αἰδιψοῦ, μίαν περίπου ὥραν μακρὰν ἀπὸ τὸ χωρίον Λιψῶ, εἰς λόφον 200 σχεδὸν πόδας ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς πλησίον θαλάσσης ὑψούμενον, ἀναβρύουσιν ἐκ παμπόλλων μικρῶν ὀπῶν θερμότατα ὕδατα. Τὰ ὕδατα ταῦτα εἶναι ἄξια τῆς προσοχῆς ἑκάστου φυσικοῦ, καὶ ἱκανὰ νὰ κινήσωσιν τὴν περιέργειαν τῶν ἰατρῶν.

Τὸ ἰαματικὸν ὕδωρ σχηματίζεται ἐντὸς λοφιδίου τινὸς τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν ὑπωρείαν τοῦ ὄρους Σταΐγλια, καὶ ἥτις καταλαλύπτεται ἀπὸ λευκὰς ἐξανθήσεις τιτανούχων μιγμάτων, ἀποτελέσματα τῆς ἀποσυνθέσεως τοῦ θερμοῦ ὕδατος. Ὁ λόφος γέμει μικρῶν ὑψωμάτων, ἐξ ὧν ἐπίσης θερμὰ ὕδατα ἀναβρύουσιν· τὰ ὑψώματα ταῦτα ἐσχηματίσθησαν ἀπὸ τὰς ἐν τοῖς θερμοῖς ἐμπεριεχομένας δυσδιαλύτους οὐσίας, αἵτινες ὕδασιν κατὰ μικρὸν ἀποτίθενται καὶ σκληρύνονται.

Τὸ ἐκ τῶν διαφόρων στομίων ἐκρέον ὕδωρ συναζόμενον σχηματίζει ῥύακας, οἵτινες μεταξὺ τῶν ποικίλων μαργαριτοειδῶν κοιλωμάτων ἑλικοειδῶς ῥέουσιν, καὶ συναζόμενοι πρὸς χείμαῤῥον κρημνίζονται εἰς τὴν θάλασσαν, μιγνυόμενοι δὲ μετ᾽ αὐτῆς τὴν θερμαίνουσιν μέχρι 30° Ρ.

Τὸ ἀπὸ τὸν λόφον εἰς τὴν θάλασσαν κρημνιζόμενον ὕδωρ ἕνεκα τῶν πολυετῶν ὑποστάθμων ἐσχημάτισεν πλησίον αὐτῆς σπήλαιον ἀρκετὰ εὐρύχωρον μὲ ἀπολιθώσεις στολισμένον, τὸ ὁποῖον δέχεται τὸ ἐνστάζον ὕδωρ εἰς δεξαμενὴν αὐτοφυῶς σχηματισθεῖσαν. Οἱ δὲ τοῖχοι καθὼς καὶ τὸ ἄνω μέρος παρουσιάζουσιν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ κατὰ σταγόνας πίπτοντος ὕδατος.

Τὰ ἀρχαῖα λουτρὰ διὰ πολλοὺς λόγους νομίζω, ὅτι ἔκειντο πλησίον τοῦ σημερινοῦ ἀτμολούτρου· ἀλλ᾽ ἔπειτα φαίνεται, σεισμὸς καὶ ἄλλα συμβάντα μετέβαλον τὴν διεύθυνσίν των· τὴν εἰκασίαν μου ταύτην ὑποστηρίζει ὁ Στράβων λέγων. « *Δημήτριος*

» *Καλατιανὸς τοὺς καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ποτὲ γενομένους*
» *σεισμοὺς διηγούμενος, τῶν δὲ Λιχάδων νήσων καὶ τοῦ Κη-*
» *ναίου τὰ πολλὰ καταδῦναι φησί· τὰ δὲ θερμὰ τὰ ἐν Αἰδιψῷ*
» *καὶ Θερμοπύλαις ἕως τρεῖς ἡμέρας ἐπισχεθέντα πάλιν ῥυῆ-*
» *ναι, τὰ δὲ ἐν Αἰδιψῷ καὶ καθ' ἑτέρας ἀναῤῥαγῆναι πηγάς.*

Καὶ ἀλλαχοῦ. « *Ὑπέρκειται δὲ τῆς τῶν Χαλκιδέων πό-*
» *λεως τὸ Λήλαντον καλούμενον πεδίον. Ἐν δὲ τούτῳ θερ-*
» *μῶν τε ὑδάτων εἰσὶν ἐκβολαὶ πρὸς θεραπείαν νόσῳ εὐφυεῖς,*
» *οἷς ἐχρήσατο καὶ Σύλλας Κορνήλιος, ὁ τῶν Ῥωμαίων ἡγε-*
» *μών. Ἐστὶ δὲ καὶ ἅπασα μὲν ἡ Εὔβοια εὔσειστος, μάλιστα*
» *δ' ἡ περὶ τὸν πορθμὸν, καὶ δεχομένη πνευμάτων ὑποφο-*
» *ρὰς » κ.τ.λ.*

Τὰ τῆς Αἰδιψοῦ θερμὰ ἦσαν ἀφιερωμένα εἰς τὸν Ἡρακλέα καὶ περὶ τούτου ἀναφέρει ὁ ἴδιος Στράβων: « *Μεταξὺ δὲ Ὀποῦντος*
» *καὶ Κύνου πεδίον εὔδαιμον. Κεῖται δὲ κατὰ Αἰδιψὸν τῆς*
» *Εὐβοίας ὅπου τὰ θερμὰ τοῦ Ἡρακλέως, πορθμῷ διειργόμε-*
» *να σταδίων ἑξήκοντα καὶ ἑκατόν.*

Περὶ τῆς χρήσεως τῶν ἐν Αἰδιψῷ ὑδάτων πρὸς πόσιν ἀναφέρει ὁ Ἀθήναιος 2, 3, 73. « *Τὸ παραπλήσιον ἐγένετο καὶ ἐν Αἰδι-*
» *ψῷ, χωρὶς γὰρ τῶν ἄλλων ὑδάτων, ναμάτιόν τι ἐφάνη ψυ-*
» *χρὸν ὕδωρ προϊέμενον οὐ πόῤῥω τῆς θαλάσσης. Τοῦτο πί-*
» *νοντες οἱ ἀῤῥωστοῦντες τὰ μέγιστα ὠφελοῦντο, διὸ πολλοὶ*
» *παρεγίγνοντο καὶ μακρόθεν τῷ ὕδατι χρώμενοι. Οἱ οὖν*
» *τοῦ βασιλέως Ἀντιγόνου στρατηγοὶ βουλόμενοι οἰκονομικώ-*
» *τεροι εἶναι, διαφοράν τινα ἔταξαν διδόναι τοῖς πίνουσιν καὶ*
» *ἐκ τούτου ἀπεξηράνθη τὸ νάμα ».*

Ὅτι τὰ τῆς Αἰδιψοῦ θερμὰ μετεχειρίζοντο τὸ πάλαι καὶ πρὸς ἴασιν διαφόρων νόσων βεβαιοῦται ἀπὸ τὴν τοῦ Σύλλα περιγραφὴν τοῦ Παυσανίου.

» *Σύλλα δὲ διατρίβοντι περὶ τὰς Ἀθήνας ἄλγημα ναρκῶ-*
» *δες μετὰ βάρους εἰς τοὺς πόδας ἐνέπεσεν, ὃ φησὶν ὁ Στρά-*
» *βων ποδάγρας ψελλισμὸν εἶναι, διαπλεύσας οὖν εἰς Αἰδιψὸν*
» *ἐχρῆτο τοῖς θερμοῖς ὕδασιν ».*

Ἡ θερμότης τῶν ὑδάτων εἶναι διάφορος κατὰ τὰς διαφόρους

πηγὰς, καθότι τινὲς δεικνύουσιν 25° τινὲς 35° ἄλλαι 50 — 60 βαθμούς. τὸ ὕδωρ εἶναι καθαρώτατον, ὑπόπικρον καὶ ἁλμυρὸν, σχεδὸν ἄοσμον, ἐὰν καὶ εἴς τινα μέρη ἀναθυμιᾶται θειώδης ὀσμή.

Τὰ ἐν τοῖς ὕδασιν ἐμπεριεχόμενα εἶναι:

Ὑδροχλωρικῆς σόδας	68,000
» μαγνησίας	3,500
» τιτάνου	2,000
Θειϊκῆς μαγνησίας	5,700
» σόδας	1,500
» τιτάνου	0,800
Ἀνθρακικῆς τιτάνου	1,500
» σόδας	2,400
Ὑδριωδικῆς σόδας	0,500
Ὑδροβρωμικῆς μαγνησίας	0,480
Χάλικος	0,900
Ἐκχυλισματικῆς ὕλης	
Ἀνθρακικοῦ ὀξέος	2 κυβικοὺς δακτύλους
Ὑδροθειϊκοῦ ὀξέος	½ κυβικὸν δάκτυλον
Νιτρογόνου ἴχνη.	

Τέλος εἰς πολλὰ κοιλώματα, ἐξ ὧν τὰ ὕδατα ἀναβρύουσιν, σχηματίζεται ὀρυκτώδης ἰλὺς, ἥτις δύναται νὰ χρησιμεύῃ εἰς εἶδος ἐπιθέματος. Ἡ ἰλὺς αὕτη ἀποτέλεσμα τῆς τοῦ θερμοῦ ὕδατος ἀποσυνθέσεως, εἶναι μελανὴ κατὰ τὸ χρῶμα, λιπώδης καὶ σαπωνώδης τὴν ἀφὴν, θειώδη ὀσμὴν ἀναθυμιῶσα. Τὰ συστατικὰ τῆς ἰλύος ταύτης εἶναι:

Χάλιξ	10,00
Ἀνθρακώδη μόρια	20,00
Θειϊκὴ τίτανος	12,00
Ἀνθρακικὴ τίτανος	42,00
» μαγνησία	8,200
Ὑδριωδικὰ ἅλατα	1,800
Κρηνικὸς σίδηρος	2, 00
Ἴχνη ὀξειδίου τοῦ μαγγανησίου	0,500
Ἐκχυλισματικὰ μόρια	3,00

φυτικαὶ καὶ ζωϊκαὶ οὐσίαι, μνία, ἄλγαι, λείψανα φυτῶν, εὐρωτικὸν ὀξὺ, ἴχνη θείου κ.τ.λ.

Μεταξὺ τῶν ῥηθέντων συστατικῶν ὑπερτερεῖ τὸ ποσὸν τῆς ἀνθρακώδους ἐκχυλισματικῆς ὕλης, ἥτις σχηματίζεται διὰ τῆς ἀποσυνθέσεως τόσον τῶν φυτικῶν, ὅσον καὶ τῶν ζωϊκῶν ὑλῶν. Ἡ ἀνθρακώδης ἰλὺς αὕτη δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὰ λεγόμενα *ἀνθρακοϊλυθερμόλουτρα*.

Χαλικοπηγαί.

Chalicopegae.

Ἡ ἀξιολογωτέρα τούτων εἶναι ἡ τῶν Θερμοπυλῶν.

Τὰ θερμὰ ὕδατα τῶν Θερμοπυλῶν κεῖνται εἰς τὴν μεταξὺ τῆς Βοδονίτζης καὶ Λαμίας ὁδόν. Τὰ δύο στόμια, ἐκ τῶν ὁποίων κυρίως τὰ ὕδατα ταῦτα ἐξέρχονται κεῖνται ἐπὶ τιτανούχων κρημνῶν κεκαλυμμένων μὲ ἀπολιθώσεις εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Οἴτης. Τὸ κοίλωμα, ἐξ' οὗ τὸ θερμὸν ὕδωρ ἀναβρύει εἶναι κρατηροειδὲς καὶ ἡ θερμότης του 52° Ρ. Τὰ θερμὰ ὕδατα συνάζονται εἰς δεξαμενήν τινα 5 ἕως 6 ποδῶν βαθεῖαν, χρήσιμον εἰς τοὺς κατὰ τὸν μῆνα Αὔγουστον ἐπισκεπτομένους αὐτὰ ἀσθενεῖς. Ὅσοι ἀπὸ τοὺς πλησίον χωρικοὺς πάσχοντες ἔχουν σκοπὸν νὰ μεταχειρισθοῦν τὰ ὕδατα ταῦτα συνειθίζουν νὰ ἔρχωνται τὸν Μάϊον, χωρὶς νὰ κάμνουν καμμίαν αὐτῶν χρῆσιν· ἀρχίζουν δὲ τὰ λουτρὰ τὸν Αὔγουστον, παρακινούμενοι εἰς τὴν τοιαύτην τῶν θαυματουργῶν λουτρῶν χρῆσιν ἀπὸ ἐπικρατοῦσαν τινὰ εἰς αὐτοὺς πρόληψιν, ὅτι πρέπει νὰ ἰδῇ τὰ λουτρὰ τὸν Μάϊον, ὅστις θέλει τὸν Αὔγουστον νὰ λάβῃ θεραπείαν, τοῦτο δὲ βεβαιοῦται διὰ τοῦ ἐξῆς ῥητοῦ:

Τὸν μῆνα Μάϊον νὰ μὲ ἰδῇς,
Καὶ τὸν Αὔγουστον νὰ θεραπευθῇς.

Τὰ τῶν Θερμοπυλῶν ὕδατα ἦσαν γνωστὰ καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους, καὶ τοῦτο γίνεται δῆλον ἐκ πολλῶν ἄλλων καὶ ἐκ τοῦ Στράβωνος λέγοντος: « *Τὴν μὲν οὖν πάροδον Πύλας καλοῦσιν,*

» *καὶ Στενὰ καὶ Θερμοπύλας, ἔστι γὰρ θερμὰ πλησίον ὕδατα*
» *τιμώμενα ὡς Ἡρακλέους ἱερά.*»

Οἱ παλαιοὶ μετεχειρίζοντο τὰ ὕδατα ταῦτα, καὶ ἡ ἱστορία μᾶς ἀναφέρει, ὅτι ὑπῆρχον αὐτοῦ καταλύματα κτισθέντα ὑπὸ Ἡρόδου τοῦ Ἀττικοῦ, ἀλλὰ τὴν σήμερον δὲν ὑπάρχουσιν μήτε λείψανα αὐτων.

Τὰ ὕδατα ταῦτα ἔχουσιν γεῦσιν ἁλμυρὰν ὑπόπικρον, ἀσθενῶς θειώδη, εἰδικὴν βαρύτητα 1,035 καὶ ἐν αὐτοῖς ἐμπεριέχονται:

Θειϊκῆς μαγνησίας	9,360
» σόδας	2,500
» τιτάνου	1,600
Ὑδροχλωρικῆς σόδας	15,000
» μαγνησίας	7,500
Ἀνθρακικῆς τιτάνου	3,000
» σόδας	1,000
Ἐκχυλισματικῆς ὕλης	
Χαλικοῦ ὀξέος	1,850
Ἴχνη ὑδροβρωμικῆς μαγνησίας	
Ἀνθρακικοῦ ὀξέος	2 κυβικοὺς δακτύλους
Ὑδροθειϊκοῦ ὀξέος	1 κυβικὸν δάκτυλον.

Τὰ θερμὰ ταῦτα συνάζονται εἰς ἀβαθεῖαν δεξαμενὴν καὶ ἐξ αὐτῆς ἐκρέουσιν τὰ ὕδατα πρὸς τὴν ὀλίγον μόνον ἀπέχουσαν θάλασσαν. Τὸ δὲ μεταξὺ διάστημα εἶναι στολισμένον ἀπὸ διάφορα στρώματα ἀπολιθώσεων γενομένων βαθμηδὸν διὰ τῆς αὐτομάτου καταβυθίσεως τοῦ θερμοῦ ὕδατος. Ἀξιοπαρατήρητον εἶναι τὸ πλῆθος τῶν ὁλόγυρα διαφόρων ὀργανικῶν σωμάτων σχηματιζομένων ὀγκωδῶν καὶ πορωδῶν ἑνώσεων, ἐξ ὧν τινὲς φέρουσιν εἰς τὸ κέντρον των λεπτὸν φύλλον δένδρου ἢ λεπτότατον μίσχον τινὸς φυτοῦ.

Πλησίον τῆς πηγῆς εἶναι τὰ ῥηθέντα συγκρίματα χαλικοῦχα, προχωροῦντα δὲ πρὸς τὴν θάλασσαν τιτανοῦχα. Αἱ ἐκ τῆς ἀποσυνθέσεως τοῦ ὕδατος τούτου σχηματιζόμεναι ἀπολιθώσεις καὶ κατ' ἐξοχὴν ἡ ἀποτιθεμένη ὀρυκτώδης ἰλὺς συνισταμένη ἐκ δια-

φόρων τιτανούχων ἁλάτων δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ὡς ἐπίθεμα κατὰ διαφόρων ἐξανθημάτων τοῦ δέρματος.

Τὰ ῥηθέντα ὕδατα εἶναι διὰ πολλοὺς λόγους ἀξιόλογα, ἀλλ' ἡ παντελὴς ἔλειψις καταλύματος, πρὸς τούτοις δὲ τὸ νοσῶδες τοῦ τόπου ἕνεκα τῶν ἐκεῖ λιμναζόντων ὑδάτων ὡς ἐκ τῆς συμμίξεως τῶν τῆς θαλάσσης καὶ τῶν Θερμοπυλῶν, ἀποκαθιστάνουσιν ταῦτα ὄχι τόσον συστάσεως ἄξια· καθότι ἐπικρατοῦσιν τοὺς θερινοὺς μῆνας διαλείποντες πυρρετοί. Ὅτι ἡ πλησίον τῶν Θερμοπυλῶν διαμονὴ ἦτον ἐπιβλαβὴς ἐπὶ τῆς ὑγείας καὶ τὸ πάλαι γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ Παυσανίου λέγοντος: «*Οἱ δὲ σφίσιν ἐπὶ » τῶν νέων μάλιστα ἐταλαιπώρουν, ὅτε τοῦ κόλπου τοῦ Λα» μιακοῦ τέλματος πρὸς ταῖς Θερμοπύλαις ὄντος, αἴτιον δὲ » ἐμοὶ δοκεῖ τὸ ὕδωρ ταύτῃ τὸ θερμὸν ἐκρέον ἐς τὴν θά» λασσαν*.

Πικροπηγαί.

Picropegae.

Αἱ πικροπηγαὶ διαιροῦνται εἰς θερμὰς πικροπηγὰς, καὶ εἰς ψυχρὰς, ἐξ ὧν αἱ τελευταῖαι ἔχουν ὕδωρ πόσιμον, διὰ δὲ τὴν ἐκκοπρωτικὴν δύναμίν των ὀνομάζονται ἀπὸ τοὺς μεταχειριζομένους αὐτὰ ὕδατα ἐκκοπρωτικὰ (τζερλόνερα). Εἰς τὴν τάξιν τῶν ψυχρῶν πικροπηγῶν ἀνάγονται τὰ εἰς Αἴγιναν, Χαλκίδα, Πάρον, Μῆλον, Μέθανα κ.τ.λ. ἀπαντώμενα ὕδατα.

Πικροκρήνη εἰς Μουνυχίαν.

Μίαν ὥραν περίπου μακρὰν τῆς πρωτευούσης, εἰς τὸν λιμένα τῆς Μουνυχίας, δύο μόλις βήματα ἀπὸ τὴν ὄχθην τῆς θαλάσσης, ἐκ κοίλου λίθου ἀναβρύει ὕδωρ πόσιμον τινὸς πικροπηγῆς, πλησίον τοῦ ὕδατος τούτου φαίνονται εἰς μαρμάρινα στρώματα τεχνιτοὶ λουτῆρες, εἰς τοὺς ὁποίους δι' ὑδραγωγείων πιθανῶς μετοχετεύετο τὸ ὕδωρ· ἐκ τούτου δὲ βεβαιούμεθα, ὅτι τὸ πάλαι ἐχρησίμευεν πρὸς λοῦσιν τὸ ὕδωρ τοῦτο. «*Τὴν ὕπαρξιν λουτροῦ τινος » εἰς Μουνυχίαν ἀναφέρει ὁ Σουΐδας, καὶ ὁ Φώτιος ἐν λέξει*

» *Σηράγγειον. Ὁ Ἰσαῖος διηγεῖται, ὅτι ἐν βαλανεῖον εἰς τὸ » Σηράγγειον ἐπωλήθη Δραχμὰς 3000 ἀποδίδεται τὸ ἐν » Σηραγγείῳ βαλανεῖον τρισχιλίων Ἀριστολόγῳ.»*

Τὸ τῆς Μουνυχίας ὕδωρ ἔχει ὀλίγην ἁλμυραν πικρίζουσαν γεῦσιν, εἶναι ἄοσμον καὶ διαυγὲς ἡ ειδικὴ βαρύτης του εἶναι 1,004. 16 Οὐγγίαι τοῦ ὕδατος τούτου ἐμπεριέχουσιν:

Ὑδροχλωρικῆς σόδας	2,200
» τιτάνου	4,500
Θειϊκῆς σόδας	5,500
» μαγνησίας	2,600
Ἀνθρακικῆς τιτάνου	1,500
Ὑδροβρωμικῆς μαγνησίας	0,800
Ἀνθρακικοῦ ὀξέος	½ κυβικοῦ δακτύλου.
Ἐκχυλισματικῆς ὕλης.	

Πικροκρήνη εἰς Κύθνον.

Μόλις 10 βήματα μακρὰν τῆς πικροθέρμης τῆς νήσου Κύθνου, εἰς τὸ ὄπισθεν μέρος τοῦ κακαστήματος, περὶ οὗ θέλομεν διαλάβει ἀκολούθως, ἀνεκαλύφθη πρὸ ὀλίγου πικροκρήνη. Ἡ πικροκρήνη αὕτη ἀναβρύει ἐκ τιτανούχου ὄρους, τὸ ὕδωρ της εἶναι πόσιμον, ὑπόπικρον, ἁλμυρὸν τὴν γεῦσιν καὶ δύναται πινόμενον νὰ συντελέσῃ οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν πικροθέρμων.

Πικροκρήνη τοῦ ἁγίου Λουκᾶ.

Περίπου 4 ὥρας μακρὰν τῆς Λιβαδίας εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Λουκᾶ εὑρίσκεται πικροκρήνη τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ πίνεται ὑπὸ τῶν γειτνιαζόντων ὡς χωνευτικὸν καὶ διουρητικόν· εἶναι καθαρὸν καὶ ἄοσμον, ἀποσυντίθεται ὅμως τάχιστα, καὶ διὰ τῆς ἀποσυνθέσεως ταύτης ἀναθυμιᾷ ὑδροθειϊκὸν ὀξύ· καὶ τούτου ἕνεκα δὲν δύναται νὰ μετακομισθῇ. Τὰ ἐν αὐτῷ ἐμπεριοχόμενα εἶναι:

Θειϊκῆς σόδας	1,160
Θειϊκῆς μαγνησίας .	1,200

Υδροχλωρικῆς σόδας	2,500
» μαγνησίας	1,00
Ἀνθρακικῆς τιτάνου	0,040
Ἀνθρακικοῦ ὀξέος	1 κυβικὸν δάκτυλον.

Πικροκρήνη τοῦ ἁγίου Θεοδώρου εἰς Μέθανα.

Ἡ πικροκρήνη αὕτη ἀναβρύει πλησίον τῆς θαλάσσης, καὶ ἀφοῦ συναχθῇ πρῶτον εἰς ῥιχώδη λάκκον ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν.

Πικροκρήνη εἰς Ναύπακτον.

Τρεῖς περίπου ὥρας μακρὰν τοῦ Μεσολογγίου, εἰς τὴν ὑπωρείαν τοῦ ὄρους Βαράσοβας, Χαλκὶς τὸ πάλαι καλουμένου, ὀλίγα βήματα μόνον μακρὰν τῆς θαλάσσης, ἀναβρύει ἔκ τινος χάσματος ὕδωρ, τὸ ὁποῖον ὡς ἰαματικὸν θεωρούμενον πίνεται τόσον ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Ναυπάκτου ὡς καὶ ὑπὸ πολλῶν τῶν γειτνιαζόντων χωρίων καὶ ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ Μεσολογγίου ἀπὸ τὸν Μάϊον μέχρι τοῦ Αὐγούστου, καθ' οὓς μῆνας λέγεται, ὅτι ἔχει ἐνεργητικὴν δύναμιν. Πίνεται δὲ ὑπ' αὐτῶν εἰς μεγάλην ποσότητα. Τὸ προσφάτως ἐξαντλώμενον ὕδωρ εἶναι διαυγὲς καὶ ἄοσμον, ἀλλ' ἀναθυμιᾷ ταχέως ὑδροθειϊκὸν ὀξὺ καὶ ὁλοτελῶς ἀποσυντίθεται, τούτου ἕνεκα πρέπει νὰ πίνηται εἰς τὴν πηγήν.

Πικροκρήνη εἰς Μῆλον.

Εἰς τοὺς πρόποδας τινὸς πολλὰ ἀποτόμου ὄρους πρὸς τὸ βόρειον τῆς νήσου, ὅπου ἐξορύττεται τὸ σαπωνόχωμα, ὀλίγα μόνον βήματα μακρὰν τῆς θαλάσσης ἀναβρύει πηγὴ χλιαροῦ ὕδατος. Τὸ ὕδωρ ὡς ἔχον κινητικὴν δύναμιν πίνεται ἀπὸ πολλοὺς οἵτινες συγνάζουσιν εἰς τοῦτο τὸν Μάϊον μῆνα. Δύο ὥρας πρὶν ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος ἐρχόμενοι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖ ἐξαντλοῦσιν τὸ ὕδωρ τὸ ὁποῖον ἀφοῦ ἀφήσουσιν νὰ ψυχρανθῇ τὸ πίνουσιν. Ὁ τόπος οὗτος καλεῖται Μανδράκι καὶ τὸ ὕδωρ διὰ τὴν καθαριστικὴν δύναμιν τζερλόνερον.

Τὸ τῆς ῥηθείσης πικροκρήνης ὕδωρ εἶναι δυσάρεστον, ἁλμυρόπικρον τὴν γεῦσιν, διαυγὲς ὅμως καὶ ἄοσμον.

Τὰ ἐν αὐτῷ ἐμπεριεχόμενα εἶναι:

Θειϊκῆς σόδας	5,500
» μαγνησίας	4,360
Ὑδροχλωρικῆς σόδας	15,000
» μαγνησίας	2,500
Ὑδροχλωρικῆς μαγνησίας	0,600
Ἐκχυλισματικῆς ὕλης	
Ἀνθρακικοῦ ὀξέος	1 ½ κυβικὸν δάκτυλον.

Καὶ εἰς μικρόν τι χωρίον *Ποροπίδη* καλούμενον πλησίον τῆς Λαμίας εἶναι πικροκρήνη, ἧς τὸ ὕδωρ ἐπαινεῖται ὡς χωνευτικὸν καὶ διουρητικόν.

Ἕτερον τοιοῦτον ἀναφέρω εὑρισκομένον εἰς τὴν πόλιν *Ὑπάτην*, πινόμενον ἀπὸ τοὺς τῆς Ὑπάτης καὶ τῶν πλησίων χωρίων κατοίκους κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας ὡς καθαρτικὸν καὶ χωνευτικόν.

Πικροκρήνη τῆς νήσου Σερίφου.

Ἡ ἀπὸ πλῆθος διαφόρων καὶ ὠφελιμωτάτων ὀρυκτῶν πλουσιωτάτη νῆσος Σέριφος δὲν στερεῖται καὶ μεταλλικοῦ ὕδατος· πλησίον πύργου κειμένου εἰς τὸ μέσα ἀκρωτῆρι εἰς τὴν ὑπώρειαν τινὸς βουνοῦ εἶναι τὰ καλούμενα θερμὰ, τὰ ὁποῖα ἀναβρύουσιν ἔκ τινος μικροῦ καὶ φυσικοῦ σύριγγος οὐ πολὺ μακρὰν τῆς θαλάσσης· καὶ πνέοντος σφοδροῦ ἀνέμου ἑνοῦται μὲ τὰ τῆς θαλάσσης κύματα. Παρὰ πολλῶν μεταχειρίζεται τὸ ὕδωρ τοῦτο πρὸς πόσιν καὶ ἐπωφελῆ ἀποτελέσματα διηγοῦνται ἀπὸ τὴν χρῆσιν τοῦ εἰρημένου ὕδατος.

Πικροκρήνη εἰς τὴν νῆσον Πάρον.

Εἰς τὴν νῆσον Πάρον πλησίον τοῦ χωρίου Ναούσης ἑκατὸν περίπου βήματα μακρὰν τῆς θαλάσσης ἐξέρχεται ἐκ τῆς μητρικῆς γῆς ἄφθονον ὕδωρ, διαυγέστατον, ἄοσμον, ἁλμυρόπικρον τὴν γεῦσιν. Πρὸς χρῆσιν τοῦ ὕδατος τούτου φαίνεται ὅτι ὑπῆρχεν οἰκοδομὴ τῆς ὁποίας ἤδη δὲν σώζονται, εἰμὴ οἱ τέσσαρες τοῖχοι, οἵτινες ἐμποδίζουσιν ἀπὸ τὸ νὰ ἐπικλύζεται τὸ ὕδωρ ἀπὸ τὴν

πλησίον θάλασσαν. Πλησίον τοῦ ῥηθέντος ἰαματικοῦ ὕδατος ὑπάρχει ναὸς τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, καὶ ἕνεκα τούτου καλοῦνται τὰ ὕδατα ταῦτα ὕδατα τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων.

Διὰ τῆς χημικῆς ἀναλύσεως ἀνεκαλύφθησαν ἐν αὐτῷ τὰ ἑξῆς συστατικά.

Θειϊκῆς μαγνησίας	2,140
» σόδας	0,500
Ὑδροχλωρικῆς σόδας	5,300
» τιτάνου	1,280
Ἀνθρακικοῦ ὀξέος	$\frac{1}{3}$ κυβικοῦ δακτύλου.
ἴχνη ὑδροβρωμικῆς μαγνησίας	
Ἐκχυλισματικῆς ὕλης.	

(Ὅρα Ἀσκληπιοῦ φυλλάδιον 1 Ὀκτωβρίου 1837)

Πικροκρήνη τῆς Αἰγίνης.

Εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς νήσου περίπου 2 ὥρας μακρὰν τῆς πόλεως Αἰγίνης, εἰς τὴν ὑπώρειαν τινὸς χαμηλοῦ λόφου ὀλίγα βήματα ἀπέχοντος τῆς θαλάσσης, ἐξέρχεται ὑπόθερμον ὕδωρ, ἁλμυρόπικρον τὴν γεῦσιν, σχηματίζον μικρὸν ῥύακα ἐκβάλλοντα εἰς τὴν πλησίον θάλασσαν. Τὰ συστατικὰ εἶναι τὰ αὐτὰ μὲ τὰ τῶν ἄλλων πικροκρηνῶν.

Ἡ τερπνοτάτη θέσις τῆς νήσου Αἰγίνης, ὁ καθαρώτατος αὐτῆς ἀὴρ, καὶ οἱ ἐκτεταμένοι περίπατοι, ὅλα συντείνοντα εἰς τὴν ἀνάῤῥωσιν τοῦ ἀσθενοῦς, εἶναι ἄξια νὰ σύρουν τὴν προσοχὴν τῶν ἰατρῶν.

Ὅμοιαι τῶν ἐκτεθεισῶν πικροκρηνῶν εἶναι καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος ὡς πλησίον τῆς Χαλκίδος, τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ πίνουσιν οἱ κάτοικοι ὡς καθαρτικὸν, καὶ πλησίον τῆς Κύμης εἰς τὴν νῆσον Εὔβοιαν.

Πικροθέρμαι.
Picrothermae.

Εἰς τὴν τάξιν ταύτην ἀνάγονται τὰ ἀφ' ὅλους γνωστὰ τῆς νήσου Κύθνου θερμὰ ὕδατα, ἐξ ὧν τινὰ μὲν εὑρίσκονται πρὸς τὸ

μέρος τοῦ λιμένος Κολῶνος, ἅτινα τὸ θέρος ἀποξηραίνονται, τὰ δὲ ἀξιολογώτερα καὶ τὰ ἔκπαλαι περίφημα κεῖνται πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν τῆς νήσου· ἐξ αὐτῶν δὲ ἡ *Κύθνος* εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους *Ὀφιοῦσα* ἢ *Δρύοπις* καλουμένη *Θερμία* ἐπωνομάσθη. Τὰ ὕδατα ταῦτα διὰ τὴν διάφορον θερμοκρασίαν των, διὰ τὰ ἐν αὐτοῖς ἐμπεριεχόμενα καὶ ἐπομένως διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος διάφορον ἐνέργειαν διαιροῦνται εἰς *πικρόθερμα* καὶ *χαλυβόθερμα*. Ἡ *πικροθέρμη*, περὶ τῆς ὁποίας ἤδη θέλομεν ὁμιλήσει, ἀναβρύει ἐκ τῶν τιτανούχων καὶ μαγνησιούχων στρωμάτων τινὸς χαμηλοῦ λόφου, τριακόσια περίπου βήματα ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἀπέχοντος· ῥέει δὲ ἐπὶ τραχείας καὶ ἀκάρπου πεδιάδος ἀπὸ τὸ βορειοδυτικὸν πρὸς τὸ νοτιοανατολικόν.

Περὶ τῶν θερμῶν ὑδάτων τῆς νήσου ταύτης ἀναφέρει ὁ Μάρκος Βοσκῖνος τὰ ἑξῆς εἰς τὴν τοῦ Ἀρχιπελάγους περιγραφήν του.

» *Ἐνταῦθα εὑρίσκονται λουτρὰ θερμὰ ὄχι κατώτερα τῶν*
» *τοῦ Ἄπους, εἰς τὰ ὁποῖα συντρέχουσιν ἐκ διαφόρων τόπων*
» *ἄνθρωποι διὰ νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ διαφόρους ἀσθενείας,*
» *καὶ ὀλίγοι ἀπέρχονται χωρὶς νὰ ὠφεληθῶσιν*».

Ὁ Φραγκίσκος Πλόκεντος περὶ τοῦ ἁγίου Ἀναστημένου ἐν Μεθώνῃ 1688 στηριζόμενος εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Προκάκη, καὶ τοῦ Δολιόνου λέγει ὅτι. « *Τὰ θερμὰ ταῦτα ὕδατα εἶναι θειώδη,*
» *καὶ ἐπαινεῖ αὐτὰ ὡς ὠφέλιμα εἰς διαφόρους ἀσθενείας.*»

Ὁ δὲ Τουρνεφόρτιος ἐν τῇ τῆς Ἀνατολῆς αὐτοῦ περιηγήσει λέγει περὶ Κύθνου·

» *Ἀξιοσημείωτα δὲ ἐξαιρέτως ὑπάρχουσιν τὰ θερμὰ ὕδατα,*
» *ἐξ ὧν ἔλαβεν ἡ νῆσος τὸ ὄνομα*».

» *Εὑρίσκονται δὲ ταῦτα εἰς τὸν μυχὸν τοῦ ἀρκτανατολικοῦ*
» *κόλπου, καὶ ἡ κυριωτέρα αὐτῶν πηγὴ ἀναβρύει ἀπὸ τοὺς*
» *πρόποδας τοῦ λόφου ἐντὸς οἴκου, ὅπου πλύνουσιν οἱ ἄν-*
» *θρωποι τὰ ἐνδύματα, καὶ ἔρχονται οἱ ἀσθενεῖς διὰ νὰ*
» *ἱδρώσωσιν· αἱ δὲ ἄλλαι ὀλίγα βήματα περαιτέρω ἀνα-*
» *βρύουσιν κατὰ μικρὰς πομφολύγας συνιστῶσιν ῥύακα, εἰσ-*
» *βάλλοντα εἰς τὴν θάλασσαν, ὅθεν καὶ πηγάζουν ὅλα ταῦτα*

» *τὰ ὕδατα διότι ἔχουσιν μὲν ἁλμυρὰν γεῦσιν, θερμαίνονται δὲ*
» *ἀναμφιβόλως διερχόμενα διὰ μεταλλείου σιδήρου ἢ σιδηρούχων ὑλῶν. Τὰ παλαιὰ τῶν θερμῶν λουτρὰ ἔκειντο κατὰ τὸ μέσον τῆς κοιλάδος, ὅπου εἰσέτι φαίνονται λείψανα δοχείου τινὸς ἐκ πλίνθων ἐψητῶν καὶ λίθων κτισμένου καὶ μακρὸς αὖλαξ διὰ τοῦ ὁποίου διενέμετο, ὅπου καὶ θέτεται τὸ τῆς μεγαλητέρας πηγῆς ὕδωρ. Τὰ ὕδατα ταῦτα διεφύλαξαν μὲν τὴν ἰδιότητά των, ἀλλ' ὄχι καὶ τὴν παλαιὰν φήμην, ἐπειδὴ δὲν ἔρχονται πλέον εἰς αὐτὰ, εἰμὴ ἐκεῖνοι μόνον τῶν ἀσθενῶν τοὺς ὁποίους δεν ἔθελον δυνηθῇ νὰ θεραπεύσωσιν ὅλα τὰ ὀρυκτὰ ὕδατα τοῦ κόσμου».*

Ἡ εἰς τὴν πικροθέρμην ταύτην εὑρέθη προλαβόντως εἷς θόλος, καὶ εἰς τὴν εἴσοδον αὐτοῦ διεσώζετο ἐπὶ λίθου ἐγχαραγμένη ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή·

» *Οἰκοδομὴ δι' ἐξόδων τοῦ ἐκλαμπροτάτου, ἐνδοξοτάτου, πανευγενεστάτου, καὶ περικλεοῦς ἄρχοντος Δραγουμάνου τοῦ Βασιλικοῦ στόλου Κυρίου Κύρ. Νικολάου Μαυρογένους 1782 Ἰουλίου 18.*»

Ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπιγραφῆς συμπεραίνει ἕκαστος, ὅτι τὸ κτήριον τοῦτο ἀνηγέρθη δι' ἐξόδων τοῦ Δραγουμάνου, καὶ μ' ὅλα ταῦτα αὐτὸς δὲν ἔκαμεν ἄλλο, εἰμὴ νὰ διατάξῃ τὴν κοινότητα τῆς Κύθνου νὰ κτίσῃ ταύτην τὴν οἰκοδομήν. Πλησίον τοῦ κτηρίου τούτου ὑπῆρχον ποτὲ καὶ ἄλλα τινὰ λιτὰ καταστήματα πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ἐρχομένων· ἐπειδὴ ὅμως οἱ συχνάζοντες Ὀθωμανοὶ ἐτυράννουν πολὺ τοὺς ἐντοπίους, ἠναγκάσθησαν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι κάτοικοι νὰ τὰ καταδαφίσουν διὰ νὰ μὴν εὑρίσκουν κατοικίαν.

Ἡ πικροθέρμη αὕτη ἦτον ἐν χρήσει καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους· τοῦτο, μὲ φαίνεται, δύναται ν' ἀποδειχθῇ ἐκ τῶν εἰς τὴν πεδιάδα σωζομένων ἐρειπίων ἐκ πλίνθων καὶ λίθων κτισμένης δεξαμενῆς, ἥτις ἀναμφιβόλως ἦτον τὸ ἀρχαῖον λουτρὸν καὶ ἐκ τῶν ῥυακιδίων καὶ σωλήνων (ὀχετῶν), οἵτινες εἶναι ἐγχαραγμένοι ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς δεξαμενῆς καὶ οἵτινες ἕως τὴν σήμερον φαίνονται διευθυνόμενοι πρὸς τὴν πικροπηγήν.

Ἐπὶ τῆς πηγῆς ταύτης ἀνηγέρθη πρὸ ὀλίγου παρὰ τῆς Βασ.

Κυβερνήσεως ἀρκετὰ ὡραῖον οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον παρέχει εἰς τοὺς τὰ θερμὰ ἐπισκεπτομένους πάσας τὰς εὐκολίας καὶ ὄχι μικρὰν συνδρομὴν εἰς τοὺς νοσοῦντας.

Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἔχει εἰς τὸ κάτω μέρος τὴν ἀρχαίαν δεξαμενήν, ἐξ ἧς τὸ θερμὸν ὕδωρ διὰ σωλήνων εἰσάγεται εἰς 9 μικρὰ καὶ 2 μεγαλήτερα δωμάτια, εἰς τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται, εὐρύχωροι λουτῆρες.

Τὸ ἄνω μέρος τοῦ καταστήματος ἐμπεριέχει 17 δωμάτια πρὸς ὑποδοχὴν τῶν νοσούντων.

Ἤθελεν εἶσθαι ἐκτὸς τοῦ προκειμένου νὰ ἀναφέρω τὸ πλῆθος τῆς εὐτυχοῦς καὶ θαυμασίου ἰάσεως ἀπείρων ἀνθρώπων, οἵτινες ὑπὸ χρονικῶν παθῶν, ὡς παραλύσεων κ.τ.λ. κατεχόμενοι, κατέφυγον, ἀπελπισθέντες πάσης ἄλλης θεραπείας, πρὸς τὰς εὐεργετικὰς Νηρηΐδας, τὰς ὁποίας μετὰ πολλὴν ἢ ὀλίγην διατριβὴν παραίτησαν ἐν πλήρει ὑγείᾳ ἢ τοὐλάχιστον εἰς ἀνάῤῥωσιν εὑρισκόμενοι.

Τὸ τῆς πηγῆς ταύτης ὕδωρ ἔχει θερμοκρασίαν 32°, ἀναθυμιᾷ ἀσθενῆ ὀσμὴν θείου, εἶναι ἁλμυρὸν ὑπόπικρον τὴν γεῦσιν, εἰδικῆς βαρύτητος 1,020, θερμαινόμενον ἐκδίδει πομφόλυγας ἀνθρακικοῦ ὀξέος, καὶ μετὰ τὴν ἀπόψυξιν ἀποθέτει ὑποστάθμην λευκὴν ὀγκώδη.

Τὰ ἐμπεριεχόμενα εἰς 16 οὐγγίας εἶναι 89 κόκκοι συνιστάμενοι ἐξ:

Ὑδροχλωρικῆς σόδας	51,600
» μαγνησίας	13,500
» τιτάνου	3,500
Ἀνθρακικῆς τιτάνου	1,500
» σόδας	0,800
Θειϊκῆς μαγνησίας	9,000
Βρωμικῆς μαγνησίας	1,200
Ὑδροδριωδικῆς σόδας	0,600
Χάλικος	
Ἐκχυλισματικῆς ὕλης	
Ἀνθρακικοῦ ὀξέος	3 κυβικοὺς δακτύλους
Ὑδροθειϊκοῦ ἀερίου	½ κυβικοῦ δακτύλου.
	88,700.

Χαλυβοκρῆναι.

Chalybocrenae.

Χαλυβοκρήνη τῆς Μήλου.

Ψυχρὸν σιδηροῦχον ὕδωρ εὑρέθη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἰς τὴν ἀπὸ ὀρυκτολογικὰ προϊόντα τόσον πλουσίαν νῆσον Μῆλον.

Πλησίον τῆς πόλεως ἀνεκαλύφθη τυχηρῶς κρήνη σιδηρούχου ὕδατος, δυνάμενον νὰ χρησιμεύσῃ ἀξιόλογα πρὸς πόσιν.

Τὰ τῆς χαλυβοκρήνης ταύτης συστατικὰ εἶναι:

Ἀνθρακικοῦ σιδήρου	0,800
Ἀνθρακικῆς τιτάνου	1,500
Ὑδροχλωρικῆς σόδας	4,00
» μαγνησίας	2,00
» τιτάνου	1,800
Θειϊκῆς σόδας / » μαγνησίας	1,00

Χαλαβοκρήνη εἰς Σκούταρι τῆς Σπάρτης.

Τόσον ὡς πρὸς τὰ χημικὰ, καθὼς καὶ ὡς πρὸς τὰ φυσικὰ χαρακτηριστικὰ ὅμοιον μὲ τὸ προῤῥηθὲν ὕδωρ εἶναι τὸ εἰς Σκούταρι τῆς Σπάρτης, τὸ ὁποῖον φαίνεται, ὅτι μετεχειρίζετο καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων· καθότι πλησίον τῆς ἐξόδου του ὑπάρχουσιν ἴχνη ἀρχαίων τινῶν λουτρῶν.

Χαλυβοθέρμαι

Chalybothermae.

Χαλυβοθέρμη τῆς νήσου Κύθνου.

Ὀλίγα βήματα μακρὰν ἀπὸ τὴν προπεριγραφεῖσαν πικροθέρμην τῆς νήσου Κύθνου ἀπαντᾶται ἀξιολογωτάτη *χαλυβοθέρμη*, ἥτις καλεῖται *Κάκκαβος*· ἡ λέξις αὕτη φαίνεται ὅτι ἔχει τὴν ἀρχήν της ἢ ἀπὸ τὸ ῥῆμα καίω κάω καὶ κάβω, ἢ κατ' ἄλλους ἀπὸ τὸ κακάω ἢ κακάβω, δι' οὗ παριστῶσιν τὴν φωνὴν τῶν περδίκων, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ κοχλασμὸς τοῦ ἀναβρύοντος ὕδατος κατά τινα τρόπον δύναται νὰ παραβληθῇ. Τὸ ὕδωρ τοῦτο ἀναβρύει ἐκ παμ-

πόλλων μικρῶν στομίων εἰς περιφέρειαν περίπου 100 τετραγωνικῶν ποδῶν ἐντός τινὸς λάκκου δύο ποδῶν βάθος καὶ τεσσάρων περίπου πλάτος ἔχοντος. Τὸ βάθος τοῦ λάκκου εἶναι κατεσκεπασμένον ἀπὸ καταβύθισιν ὑπομέλανον, γλισχρὰν, θερμοτάτην, συνισταμένην ἐκ διαφόρων ἁλάτων ὡς ἐκ κρηνικοῦ σιδήρου, καὶ ἑπομένως χρήσιμον πρὸς χαλυβοϊλυθερμόλουτρα. Τὸ ἐκ τῆς δεξαμενῆς ποταμηδὸν ἐκρέον ὕδωρ διερχόμενον διὰ ὀχετῶν εἰσβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐναποθέτον τὸ ἐμπεριεχόμενον ὀξείδιον τοῦ σιδήρου χρωματίζει αὐτοὺς ἐρυθρούς. Εἰς τὸ μέρος, ὅπου εἰσβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν σχηματίζεται ἰλὺς σιδηροῦχος, ἀναμεμιγμένη μὲ διαφόρους ὀργανικὰς καὶ μὴ ὀργανικὰς ὕλας, ἡ ἰλὺς αὕτη δύναται ἐπωφελῶς νὰ μεταχειρισθῇ κατά τινων νόσων, περὶ ὧν θέλομεν διαλάβει ἀκολούθως.

Ἡ θερμοκρασία τοῦ ὕδατος τοῦ Κακκάβου ἀναβαίνει εἰς 42° Ρ. ἔχει ἁλμυρὰν ὑπόπικρον γεῦσιν καὶ ἀναθυμιᾷ ἀσθενῆ ὀσμὴν ὁμοίαν τοῦ ὑδροθεϊκοῦ ὀξέος, ἡ εἰδικὴ βαρύτης του εἶναι 1,030 θερμαινόμενον θολόνεται καὶ καθιζάνει ἱκανὴν ὑποστάθμην·

16 Οὐγγίαι ἐξατμιζόμεναι παρέχουσιν 310 κόκκους ἀλατώδους ὑπολείμματος συνισταμένου ἐξ:

Ἀνθρακικοῦ σιδήρου	0,800
Ἀνθρακικῆς τιτάνου	2,000
» σόδας	1,200
Ὑγροχλωρικῆς σόδας	24,800
» τιτάνου	13,000
» μαγνησίας	15,600
Θειϊκῆς μαγνησίας	22,500
» σόδας	4,500
Ἴχνη ὑδροϊωδικῆς σόδας Ὑδροβρωμικῆς μαγνησίας	1,060
Κρηνικοῦ σιδήρου	0,500
Πυρίτιδος	0,600
Ἐκχυλισματικῆς ὕλης	
Ἀνθρακικοῦ ὀξέος	3 κυβικοὺς δακτύλους
Ὑδροθειϊκοῦ ὀξέος	1 κυβικὸν δάκτυλον.

Ἡ χαλυβοθέρμη αὕτη εἶναι μία τῶν μεγαλοπρεπεστέρων τῆς Εὐρώπης· καὶ ἤδη ἔδειξεν τὰς θαυμασίας ἐνεργείας τῆς ἐπὶ πολλῶν νόσων καὶ ἐὰν ἡ φιλόστοργος Κυβέρνησις εὐαρεστηθῇ νὰ τακτοποιήσῃ καὶ τὴν ἀξιόλογον ταύτην χαλυβοθέρμην διὰ νὰ δύνανται νὰ μεταχειρίζωνται καὶ αὐτὴν οἱ πρὸς ἴασιν ἐρχόμενοι, θέλει εὐδοκιμήσει ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἰαματικὸν ὕδωρ.

Χαλυβοθέρμη τῆς νήσου Μήλου.

Εἰς τὸ πλησίον τῆς πρωτοθαλάσσης παράλιον ἀναβρύουσιν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἄμμου καὶ εἰς τὰ ἀβαθῆ τῆς ἰδίας θαλάσσης μέρη πηγαὶ βραστοῦ ὕδατος, αἵτινες προξενοῦσιν κοχλασμὸν καὶ βρασμόν· ἀρκεῖ μόνον νὰ σκάψῃ τις εἰς τὸν ἄμμον καὶ ἀνακαλύπτονται νέαι πηγαὶ θερμοῦ ὕδατος. Τὸ ὕδωρ τοῦτο συνάζεται εἰς λάκκον ῥηχόν, τοῦ ὁποίου ὁ πυθμὴν εἶναι σκεπασμένος μὲ σκωρίαν σιδήρου ὡς καὶ ὅλον τὸ παρὰ τοῦ ὕδατος καταβρεχόμενον μέρος.

Τὸ ὕδωρ τοῦτο δεικνύει 24°, καὶ εἴς τινα πλησίον ἐπίτηδες ἐσκαμμένον λάκκον 36° Ρ. εἶναι στυπτικόν, ὑπόπικρον τὴν γεῦσιν, ὥστε καὶ ἡ γεῦσις προδίδει πάραυτα τὴν τοῦ σιδήρου παρουσίαν, ἀναθυμιᾷ ὀσμὴν θειώδη τὰ ἐν αὐτῷ συστατικὰ εἶναι:

Ἀνθρακικοῦ σιδήρου	1,000
Ἀνθρακικῆς τιτάνου	0,500
Ὑδροχλωρικῆς τιτάνου	1,500
» σόδας	16,400
» μαγνησίας	3,500
Θειϊκῆς μαγνησίας	5,900
» σόδας	2,000
Ὑδροθειϊκοῦ ὀξέος	1 κυβικὸν δάκτυλον.

Χαλυβοθέρμη τῆς νήσου Θήρας.

Ἡ σημαντικωτέρα τῆς Ἑλλάδος χαλυβοθέρμη, ἥτις ἀναμφιβόλως δύναται νὰ παραβάλληται μὲ τὰς ἀξιολογωτέρας τῶν τῆς Εὐρώπης εἶναι ἡ τῆς νήσου Θήρας.

Πρὶν ἔμβω εἰς τὴν τῶν φυσικῶν καὶ χημικῶν χαρακτηριστι-

κῶν τοῦ ὕδατος τούτου περιγραφὴν, μὲ φαίνεται ὄχι ἀκατάλληλον νὰ ἐκθέσω ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς καταγωγῆς καὶ τῶν διαφόρων μεταβολῶν τῆς νήσου ταύτης, ἐξ ὧν ἡ χαλυβοθέρμη αὕτη ἀναμφιβόλως ἔλαβεν τὴν ἀρχήν της.

Ἡ νῆσος Θήρα κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, Παυσανίαν καὶ Στράβωνα ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ ἀπόγονα τινὰ τοῦ Κηδρίνου Θήρα καλούμενον, ὅστις μὴν εὐχαριστούμενος εἰς τὴν Λακεδαιμονίαν μετέβη εἰς τὴν νῆσον Καλλίστην μετονομάσας αὐτὴν Θήραν.

Ἡ νῆσος αὕτη ἔλαβε διαφόρους μεταβολὰς ὡς ἐκ διαφόρων καταποντισμῶν καὶ ἀναδύσεων οἵτινες συνέβησαν εἰς αὐτὴν γίνεται δὲ τοῦτο δῆλον ἐκ τῶν ἑξῆς:

Κατὰ τὸ 237 π. χ. κατεποντίσθη ἀρκετὸν τῆν νήσου μέρος, τὸ δὲ λοιπὸν ἔλαβε σχῆμα ἡμισφαιρίου μὲ τρομερὸν βάραθρον εἰς τὴν εἴσοδόν του.

Ὁ Κηδρινὸς βεβαιοῖ, ὅτι μεταξὺ τῶν νήσων Θήρας καὶ Θηρασίας ἐξηπλώθη μέγα σκότος ὡς νὰ προήρχετο ἀπὸ μεγίστην κάμινον. Ἡ ζοφώδης αὕτη ὕλη πυρακτωμένη ἐπιπυκνοῦτο κατ' ὀλίγον καὶ ἐπροσκολλᾶτο εἰς τὴν νῆσον Ἱέραν, τῆς ὁποίας ηὔξησεν τὸ μέγεθος.

Ὁ δὲ Στράβων λέγει, ὅτι ἡ μεταξὺ Θήρας καὶ Θηρασίας θάλασσα ἔβρασεν, ὅτι ἐξεπέμφθησαν φλόγες, καὶ νῆσος χιλίων πεντακοσίων βημάτων περίμετρον ἔχουσα ἐφάνη ἀμέσως ἀναδυομένη ἀπὸ τῆς θαλάσσης τοὺς κόλπους.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ μηνὸς Μαΐου 1707 φοβερώτατος σεισμὸς προεσήμανε εἰς τοὺς Θηραίους μεγάλην τινὰ καταστροφήν· καὶ τῷόντι μίαν πρωΐαν εἶδον πλησίον τῆς νήσου μελανωτάτην ὕλην, τὴν ὁποίαν νομίζοντες λείψανα ναυαγήσαντος πλοίου ἐπλησίασον διὰ νὰ μοιρασθῶσιν τὰ λάφυρα, ἀλλὰ ἐξεπλάγησαν εὑρίσκοντες σωρὸν μαύρων ἀναῤῥιπτομένων λίθων ἀπὸ τὰ βάθη τῶν ὑδάτων καὶ σκεπασμένων ἐνταυτῷ ἀπὸ κίσσηριν καὶ διαφόρων κογχυλίων πλῆθος.

Ἐν τούτῳ ἤρχισαν αἱ μὲν πέτραι νὰ ἐκτείνωνται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης ἐν μέσῳ τῶν κυμάτων καὶ ἀκαταπαύστων σεισμῶν. Ἡ μικρὰ Καϋμένη ἐμβῆκεν εἰς κίνησιν καὶ λόφος μικρὸς

ἀνέκυψε· καπνοὶ πυκνότατοι νεφελοειδεῖς ἀνυψοῦντο, σχηματίζοντες εἰς τὸ σκότος στύλην πυρός· ἔπειτα ἐρυθρὸς καὶ ὠχρὸς ἀφρὸς ἐπεπλάσεν εἰς ὅλον τὸ πέλαγος, ἡ ἀτμοσφαῖρα ἦτον τόσον μεμολυσμένη, ὥστε ἐντὸς μιᾶς νυκτὸς ὅλαι αἱ ἄμπελοι ἐξηράνθησαν.

Ὁλόκληρον τὸν Αὔγουστον μῆνα ἠκούετο ὁ βρασμὸς της θαλάσσης, βουνὰ ἀλληλοδιαδόχως ἐφαίνοντο καὶ ἠφανίζοντο, καὶ μέρος τῆς Καϋμένης ἔλαμπεν μακρόθεν ὡς κάμινος.

Κατὰ δὲ τὸν Σεπτέμβριον ἐν καιρῷ νυκτὸς ἐκ τοῦ βάθους τῆς κυματιζομένης θαλάσσης μὲ βροντὰς καὶ βοὴν ἀνυψώθη μέχρι νεφῶν στύλος πύρινος, πυρακτώμεναι πέτραι βαρύταται ἐσφενδονίσθησαν εἰς τὸν ἀέρα μὲ συριγμὸν, καὶ βαθμηδὸν ἡ νῆσος αὐξάνουσα ἐπερικυκλοῦτο ἀπὸ ἀστραποειδεῖς λάμψεις. Κατὰ τὴν 24 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς σεισμὸς μέγας ἤνοιξεν ὅλας τὰς πύλας καὶ νέοι πάλιν λόφοι ἀνεπήδησαν ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Ἂν καὶ τὰ φαινόμενα ταῦτα δὲν ἦσαν τόσον κοινὰ διήρκεσαν ὅμως ἕως τὰ τέλη τοῦ ἐπερχομένου ἔαρος καὶ μόλις μετὰ τρεῖς χρόνους ἔπαυσεν ἡ ἔκρηξις τοῦ ἡφαιστείου ὄρους· οὕτω δὲ παρήχθη ἡ Καϋμένη.

Ὅτι ἡ νῆσος αὕτη εἶναι προϊὸν ἡφαιστείου πυρὸς δεικνύεται καθαρῶς ἀπὸ τὸ πλῆθος τοῦ Βασάλτου, ἀπὸ τὰ λαβοειδῆ ἀποτελέσματα τὴν τοῦ πυρὸς ἐνέργειαν ἐνεργέστατα δεικνύοντα, τὴν κίσσηριν, ἐξ ἧς ὅλη ἡ νῆσος εἶναι κατακεκαλυμμένη, ἀπὸ τὰς τρομερὰς τῶν βράχων διασφαγὰς καὶ τὰς κρατηροειδεῖς κοιλότητας, εἰς ἃς φαίνεται ἀναθυμιώμενον θεῖον, ἀπὸ τὴν ὕπαρξιν θερμῶν ὑδάτων, ἀποτελέσματα ἅπαντα τῆς τοῦ ἡφαιστείου πυρὸς ἐπιῤῥοῆς.

Η περὶ ἧς ὁ λόγος χαλυβοθέρμη ἀναβρύει ἀφθόνως εἰς τὴν νῆσον Καϋμένην, ὅλον τὸ τῆς νήσου μέρος τὸ ὑπὸ τοῦ ὕδατος τούτου διαβρεχόμενον ὡς καὶ ἡ εἰς τὸ βάθος τῆς θαλάσσης ἄμμος εἶναι ἀναμεμιγμένη μὲ σκωρίαν σιδήρου. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι οἱ κεχρωματισμένοι κύκλοι, οἱ τὴν νῆσον περιβάλλοντες, οἵτινες ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὴν τοῦ ὕδατος τούτου ἀποσύνθεσιν. Οὕτως

διακρίνονται ἐν καιρῷ γαλήνης πράσινοι, κυανοί καὶ ἐρυθροὶ κύκλοι.

Τὸ ὕδωρ τοῦτο εἶναι ὑποπράσινον, ἁλμυρὸν, ὑπόπικρον καὶ στυπτικὸν τὴν γεῦσιν, ἀναθυμιῶν ὀλίγον ὑδροθειϊκὸν ὀξὺ, θερμοκρασίας 32° Ρ. θειϊκῆς βαρύτητος 1,036.

Τὰ ἐν τῷ ὕδατι τούτῳ ἐμπεριεχόμενα εἶναι:

Ἀνθρακικοῦ σιδήρου	1,600
Θειϊκοῦ σιδήρου	0,500
Ἀνθρακικῆς τιτάνου	1,800
Θειϊκῆς σόδας	2,500
» μαγνησίας	5,400
Ὑδροχλωρικῆς σόδας	32,000
» μαγνησίας	3,500
» τιτάνου	1,600
Ὑδροβρωμικῆς μαγνησίας	0,460
Ἴχνη ὑδριωδικῆς σόδας	
Ἐκχυλισματικῆς ὕλης	
Χάλικος	
Ἴχνη ὀξειδίου τοῦ μαγγανησίου	
Ἀνθρακικοῦ ὀξέος	3 κυβικοὺς δακτύλους
Ὑδροθειϊκοῦ ὀξέος	1 ½ κυβικὸν δάκτυλον.

Ἡ ὡραία αὕτη χαλυβοθέρμη, ἥτις δύναται νὰ συγκριθῇ μὲ τὰς ἀξιολογωτέρας τῆς Εὐρώπης, καὶ διὰ τὰ ἐν αὐτῇ ἐμπεριεχόμενα καὶ διὰ τὰς μέχρι τοῦδε ἐπιτυχεῖς ἰάσεις διαφόρων παθῶν μὲ πείθει, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θέλει λάβει τόσον ἐντὸς ὅσον καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος τὴν εἰς αὐτὴν ἀνήκουσαν φήμην.

Διὰ νὰ φανῶσιν ὅμως ἐνεργέστεραι αἱ δυνάμεις, τὰς ὁποίας ἡ εὐεργητικὴ φύσις μὲ μυστικὴν χεῖρα εναπέθεσεν εἰς τὴν θέρμην ταύτην ἀνάγκη νὰ ἀνεγερθῇ κατάστημα πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ἐκεῖ συῤῥεόντων ἀσθενῶν. Οἱ πρὸς ἅπαντα τὰ κοινωφελῆ πρόθυμοι Θηραῖοι θέλουν βέβαια συνδράμει πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ τοιούτου, εὐέλπιδες ὄντες ὅτι θέλουν πολὺ συντελέσει πρὸς ἀνάῤῥωσιν τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος.

Περὶ τῆς ἐν ταῖς χαλυβοθέρμαις σχηματιζομένης ἰλύος.

Εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν τῆς Θήρας καὶ Κύθνου χαλυβοθερμῶν ἀνέφερον, ὅτι εἰς τὸ βάθος τῶν δεξαμενῶν, ἐν αἷς τὰ θερμὰ συνάζονται γεννᾶται ἰλύς τις σιδηροῦχος, ἥτις ἀποτελεῖται διὰ τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν ῥηθέντων ὑδάτων, καὶ ὅτι δι᾽ αὐτῆς καταβυθίζεται ἀνθρακικὸς σίδηρος, ὅστις ἀναμίγνυται μετὰ ἄλλων διαφόρων ὀργανικῶν καὶ ἀνοργάνων ὑλῶν.

Ἡ ῥηθεῖσα ἐνσίδηρος ἰλὺς εἶναι μέλαινα, ἔχει ἰδιαιτέραν ὀσμὴν ὁμοίαν τοῦ θείου, εἶναι γλισχρώδης, ἐλαστική, προσκολλωμένη εἰς τὴν γλῶσσαν· 100 μέρη τῆς ἰλύος, ἥτις ἀποτίθεται εἰς τὸν λάκκον τοῦ ἐν Κύθνῳ Κακκάβου ἐμπεριέχουσι·

Ἀργίλλου	15,000
Ἄμμου	19,000
Ἀνθρακικῆς μαγνησίας	4,000
» τιτάνου	25,000
Θειϊκῆς τιτάνου	8,000
Ἐνθείου σιδήρου	5,00
Ἀνθρακικοῦ σιδήρου	18,00
Κρηνικοῦ σιδήρου	2,00
Ὀξειδίου τοῦ μαγγανησίου	1,500
Ὀργανικῶν οὐσιῶν	6,00
Ὑδροθειϊκοῦ θείου	3,00
Ἐκχυλισματικῶν μορίων	4,00

Ἡ ἰλὺς αὕτη χρησιμεύει ἐπίσης ἐν εἴδει ἐπιθεμάτων διὰ χαλυβοϊλυθερμόλουτρα.

Θειοπηγαί.

Θειοκρήνη εἰς Λεβέτζοβα.

Εἰς τὸ τῆς Λακεδαίμονος χωρίον Λεβέτζοβα ἐκρέει ἔκ τινος φρέατος ἰαματικὸν ὕδωρ. Τὸ ὕδωρ τοῦτο ἀναμφιβόλως ἐθεωρεῖτο ἔκπαλαι ὡς τοιοῦτον, τεκμήριον δὲ προφανὲς τὸ ἐπὶ τῶν χειλέων τοῦ φρέατος ἀνάγλυπτον, παριστάνον τὴν ὑγείαν κρατοῦσαν ἐκ μὲν τῆς μιᾶς χειρὸς δοχεῖον, ἐκ δὲ τῆς ἄλλης

νοσοῦσαν γυναῖκα. Τὸ ἀναβρύον ὕδωρ ἔχει ὑπόπικρον μόλις γεῦσιν, δυνατὴν ὀσμὴν τοῦ ὑδροθειϊκοῦ ἀερίου καὶ ἐμπεριέχει:

Ὑδροχλωρικῆς σόδας	2,600
» τιτάνου	1,400
» μαγνησίας	1,300
Θειϊκῆς σόδας	0,800
» τιτάνου	0,600
Ἀνθρακικοῦ ὀξέος	1 κυβικὸν δάκτυλον
Ὑδροθειωμένου ἀερίου	1 κυβικὸν δάκτιλον
Ἐκχυλισματικῆς ὕλης.	

Τῷ προῤῥηθέντι ὕδατι ὅμοια καὶ ὡς πρὸς τὸ ποσὸν καὶ ὡς πρὸς τὸ εἶδος τῶν ἐνυπαρχόντων συστατικῶν ὑπάρχουσιν εἰς Ἐπιδαύρον Λιμηρᾶν δυνάμενα νὰ χρησιμεύωσιν ἐπιτυχῶς πρὸς πόσιν.

Τοιοῦτον ὡς ἔγγιστα εἶναι καὶ τὸ εἰς Γύθιον· εἰς μεγάλην τινὰ δεξαμενὴν ἀπαντᾶται θειοκρήνη ἀπὸ τοὺς ἐγχωρίους γλυφόνερον καλούμενον, ἔχει ἁλατώδη γεῦσιν καὶ δυνατὴν ὁμοίαν τοῦ ὑδροθειωμένου ἀερίου ὀσμήν.

Θειοθέρμαι.

Περὶ τῆς ἐν Ὑπάτῃ θειοθέρμης.

Εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ἀπὸ τῆς Λαμίας εἰς τὴν Ὑπάτην ἄγουσαν, ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τῆς τελευταίας πόλεως ὑψοῦται λόφος, ὅστις διὰ τὰ λευκότατα τιτανοῦχα κατακρημνίσματα ὑπὸ τῶν ὁποίων ἡ κορυφή του καλύπτεται, καθίσταται περιεργείας ἀντικείμενον. Ὁ λόφος οὗτος ἀνυψώθη ἀναμφιβόλως διὰ τοῦ ἡφαιστείου πυρὸς καὶ ἤδη ἀντὶ αἰθάλης καὶ πυρὸς ἀναβρύει ἐκ τοῦ κρατῆρος ἄφθονον ποσὸν βραστοῦ ὕδατος, τὸ ὁποῖον ἐντὸς αὐτοῦ συντίθεται παρὰ τῆς φύσεως καὶ τὸ ὁποῖον διὰ τὴν ἀφθονίαν τόσον τοῦ θείου ὅσον καὶ τῶν ἄλλων ἁλάτων κατέχει θέσιν σημαντικὴν μεταξὺ τῶν τῆς Εὐρώπης θειοθερμῶν.

Εἰς τὸ κέντρον τούτου τοῦ ἡφαιστείου λόφου ἀναβρύει ἀφθόνως ἀφρίζουσα καὶ ζέουσα ἡ θειοθέρμη, τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ δύναται νὰ ἐξαρκέσῃ πρὸς πλήρωσιν 50 — 60 λουτήρων. Τὸ κρατηροειδὲς

κοίλωμα, ἐν ᾧ τὸ θερμὸν ὕδωρ συνάζεται, ἔχει εἴς τινα μέρη 5 — 10 ποδῶν βάθος καὶ κατά τινας νεωτέρας παρατηρήσεις τὸ βάθος τῆς μεσαίας ὀπῆς, ἐξ ἧς τὸ ἀφθονώτερον ὕδωρ ἀναβρύει εἶναι βαθύτερον τῶν 80 ποδῶν.

Διὰ πολλοὺς λόγους δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἐνταῦθα ὑπῆρχεν καὶ τὸ πάλαι λουτρὸν, διότι μέχρι τῆς σήμερον εἰς 5 περίπου πόδας βάθος ἀνακαλύπτεται κυκλοειδὲς οἰκοδόμημα περὶ τὴν κεντρικὴν πηγὴν, τὸ ὁποῖον ὅμως ἐφθάρη καὶ κατεκρημνίσθη ὑπὸ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου καὶ ὑπὸ τῆς διηνεκοῦς ἐπιῤῥοῆς τοῦ θερμοῦ ὕδατος· ἡ δὲ εἰς τὸ βάθος κλιμακοειδὴς τάξις τῶν λίθων ἀποδεικνύει ἐναργέστατα τὴν προϋπαρξίν τινος κλίμακος, ἥτις ἐχρησίμευσεν ὡς ἀναβάθρα τοῦ λουτροῦ.

Ἡ θερμοκρασία τοῦ ὕδατος τούτου διαφέρει ἀναλόγως μὲ τὸ βάθος, εἰς μὲν τὴν ἐπιφάνειαν εἶναι 22° Ρ. εἰς τὸ μέσον 38° καὶ εἰς τὸ βάθος μέχρι 50° Ρ. Μετὰ τὴν χρῆσιν ἑνὸς μόνον λουτροῦ ὁ λουόμενος ἀμέσως αἰσθάνεται ἰδιαίτερον καὶ εὐάρεστον κέντημα εἰς τὴν ἐπιδερμίδα, ἥτις ἐρυθροῦται ὀλίγον, αἱ ἐνέργειαι τοῦ δέρματος αὐξάνουσιν καὶ ἀποκρίνεται εὐάρεστος καὶ ἀγαθοποιὸς ἱδρώς. Μετὰ παρέλευσιν πολλῶν ἡμερῶν ἐκπνέει ὁ λουσθεὶς ὑδροθειϊκὸν ὀξὺ, ὥστε δικαίως δύναταί τις νὰ περιμείνῃ χρηστὰς ἐνεργείας μετὰ τὴν χρῆσιν ὀλίγων μόνον λουτρῶν. Εἰς τὸν πυθμένα τῆς δεξαμενῆς καὶ εἴς τινας ῥιχοὺς λάκκους, δι' ὧν τὸ ἐκ τῆς δεξαμενῆς ὕδωρ διέρχεται, γέμουν ἀπὸ ἀργιλλώδη παχεῖαν ἰλὺν ἀναμεμιγμένην μετὰ διαφόρων ὀργανικῶν οὐσιῶν, ἀλγῶν, μνίων κ.τ.λ. χρήσιμον πρὸς θειοϊλυθερμόλουτρα.

Τὸ νεαρὸν ὕδωρ εἶναι διαυγὲς, κατ' ὀλίγον ὅμως θολοῦται· ἀποθέτει ὑπώχρουν καταβύθισμα διὰ τῆς τοῦ ὕδατος ἀποσυνθέσεως, εἶναι ἁλμυρὸν καὶ ὑπόξυνον, οὐχὶ δὲ καὶ δυσάρεστον τὴν γεῦσιν, ἔχει εἰδικὴν βαρύτητα 1,018·

Τὰ συστατικὰ εἶναι τὰ ἑξῆς:

Ὑδροχλωρικῆς σόδας	40,000
» τιτάνου	2,500
» μαγνησίας	3,600

Θειϊκῆς τιτάνου	1,000	
» σόδας	1,200	
Ἀνθρακικῆς τιτάνου	0,800	
» σόδας	0,500	
Ὑδροβρωμικῆς μαγνησίας	0,432	
Πυρίτιδος	0,800	
Ἐκχυλισματικῆς ὕλης.		
Ἀνθρακικοῦ ὀξέος		3 κυβικοὺς δακτύλους
Ὑδροθειϊκοῦ ὀξέος		7 κυβικοὺς δακτύλους.

Θειοθέρμη εἰς Κλεμούτζιον.

Ὡς δευτερεύουσα θειοθέρμη ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ἡ εἰς Κλεμούτζιον. Δύω ὥρας μακρὰν τῆς Γλαρέντζης, $\frac{1}{4}$ μακρὰν τῆς θαλάσσης, ἄντικρυ τῆς νήσου Ζακύνθου κεῖται εἰς πεδιάδα τερπνὴν χωρίον μικρὸν Κλιμούτζιον ἢ Λίντζιον καλούμενον.

Πλησίον τούτου εἰς τὴν ὑπώρειαν τινὸς ὀλίγον ὑψηλοῦ λόφου ἀπὸ διάφορα κρατηροειδῆ στόμια ἀναβρύουσιν θειοθέρμαι, αἵτινες διαχεόμεναι εἰς ἐκτεταμένην πεδιάδα ἑνοῦνται πάλιν καὶ σχηματίζουσιν μικρὸν ῥύακα, ὅστις ἔχει δύναμιν ἱκανὴν νὰ κινήσῃ τὸν πλησίον κείμενον μύλον.

Τὰ στόμια, ἐξ ὧν τὰ θερμὰ ἀναβρύουσιν εἶναι κρατηροειδῆ κεκαλυμμένα μὲ ἄνθη θείου καὶ στυπτηρίαν, σημεῖα τὴν ἐπιῤῥοὴν τοῦ πυρὸς δεικνύοντα· ἔκ τινων ἄλλων στομίων ἀναθυμιῶνται θείου ἀτμοὶ καὶ ἐξ ἄλλων ὀπῶν ἐξέρχεται πετρέλαιον·

Πλησίον τῶν ὑδάτων τούτων εὑρίσκωνται καὶ ἐρείπια τοίχων ἐπὶ τῶν ὁποίων φαίνονται ἴχνη ὑδραγωγείων, δι' ὧν ἀναμφιβόλως διήγετο πρὸς πλήρωσιν δεξαμενῆς τὴν ὁποίαν τὴν σήμερον μόλις δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν.

Ἡ θερμοκρασία τοῦ ὕδατος διαφέρει ἀπὸ 21 ἕως 28 βαθμοὺς, τὸ ὁποῖον ἐξαρτᾶται ἀπὸ πολλὰς περιστάσεις· ἀναθυμιᾷ ἰσχυρὰν θειώδη ὀσμὴν καὶ ἐν καιρῷ νηνεμίας πληροῦται ἡ πλησίον τῶν ὑδάτων ἀτμοσφαῖρα ἀπὸ θειούχους ἀναθυμιάσεις· ἕνεκα δὲ τῆς ἀποφορᾶς, ἥτις προξενεῖται ἀπὸ τὰς ἀδιακόπους ἀναθυμιάσεις ὠνομάσθη τὸ ὕδωρ ἀπὸ τοὺς κατοίκους *βρωμονέρι*.

Τὸ ὕδωρ τοῦτο ἅμα ἐκ τῆς πηγῆς ἐξερχόμενον εἶναι διαυγὲς ὑπάλμυρον καὶ ὑπόπικρον τὴν γεῦσιν, ἀπασυντίθεται ὅμως ταχέως, καὶ ἕνεκα τούτου τὸ πρὸς ῥύακα συναζόμενον ὕδωρ διὰ τῆς ἐπιῤῥοῆς τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος λαμβάνει χρῶμα γαλακτῶδες, φαινόμενον τὸ ὁποῖον κινεῖ τὴν περιέργειαν ἑκάστου, προερχόμενον δὲ ἀπὸ τὴν τοῦ θείου ἀποχώρισιν διὰ τοῦ ὀξυγόνου τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος.

Τὰ συστατικὰ τοῦ ὕδατος τούτου εἶναι:

Ἀνθρακικῆς τιτάνου	0,800
Ἀνθρακικῆς σόδας	0,560
Ὑδροχλωρικῆς σόδας	9,580
» μαγνησίας	3,500
Θειϊκῆς σόδας	1,650
» τιτάνου	0,830
Ὑδροβρωμικῆς μαγνησίας	0,470
Ἀνθρακικοῦ ὀξέος	1 κυβικὸν δάκτιλον
Ὑδροθειϊκοῦ ὀξέος	3 κυβικοὺς δακτύλους.
Ἐκχυλισματικῆς ὕλης	

Τὸ ὕδωρ τοῦτο χρησιμεύει πρὸς πόσιν καὶ λοῦσιν καὶ ὅσοι κατὰ συνέχειαν τὸ ἐμεταχειρίσθησαν παρετήρησαν εἰς ἑαυτοὺς ὄχι ὀλίγην ὠφέλειαν.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ ῥηθὲν ὕδωρ εἶναι μόνη ἡ καθ' ὅλην τὴν Πελοπόννησον θειοθέρμη, ἐπειδὴ ἡ ἀφθονία τοῦ ὕδατος ἐπιτρέπει τὴν σύστασιν λουτροῦ, ἐπειδὴ προσέτι διὰ πείρας ἀπεδείχθησαν τὰ ἐπωφελῆ χαρακτηριστικά του, καὶ ἐπειδὴ μέχρι τῆς σήμερον τὰ πρὸς ὑποδοχὴν τῶν νοσούντων ἀναγκαῖα καταστήματα διόλου ἐλλείπουσιν, νομίζω ὅτι δὲν ἤθελεν εἶσθαι ἀνωφελὲς, ἐὰν τὰ λουτρὰ ταῦτα ἐπεριποιοῦντο ὅσον ἔνεστι ταχύτερα.

Ἀναγκαῖον μὲ φαίνεται ἤδη νὰ ἀναφέρω περὶ τοῦ πετρελαίου, τὸ ὁποῖον ἐνταῦθα ἀπαντᾶται. Ἔκ τινων διασφαγῶν ἡφαιστίου τινὸς ὄρους πλησίον τῶν θερμῶν ὑδάτων κειμένου ἀναβρύει μικρὰ ποσότης πετρελαίου.

Τὸ ἡφαίστειον τοῦτο προϊὸν δὲν εἶναι καθαρὸν, ἀλλὰ ἐμπεριέχει ῥητινώδη μόρια, παρατρέχων δὲ τὴν χρῆσίν του εἰς διαφόρους

τέχνας, ἐξαρκοῦμαι μόνον νὰ ἀναφέρω ὅτι τὸ μεταχειρίζονται ἐξωτερικῶς κατά τινων εἰδῶν ῥευματισμοῦ.

Θειοθέρμη εἰς Θήραν.

Εἰς τὸ *Ἀκρωτήριον* ὀλίγα τινὰ βήματα ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἀπέχον εὑρίσκεται θειοθέρμη τῆς ὁποίας τὸ ὕδωρ ἔχει 27° R θερμότητος. Τὸ ὕδωρ εἶναι διαυγὲς μὲν, ὅμως ἁλμυρώτατον, ὑπόπικρον, καὶ ἀναθυμιᾷ δυνατὴν θειώδη ὀσμήν.

Τὰ συστατικὰ τῆς θειοθέρμης ταύτης εἶναι

Ὑδροχλωρικῆς σόδας	23,500
» τιτάνου	2,400
Θειϊκῆς μαγνησίας	3,500
Ὑδροβρωμικῆς μαγνησίας,	0,500
Ὑδροθειϊκοῦ ἀερίου	5 κυβικοὺς δακτύλους.

Ἐπειδὴ εἰς τὴν νῆσον ταύτην εἶναι συστημένον λεπροκομεῖον καὶ ἐπειδὴ αἱ θειοθέρμαι ἐνεργοῦσιν ἐπωφελῶς κατὰ τοιούτων ἐξανθηματικῶν ἀῤῥωστιῶν, νομίζω ὅτι ἡ ἀρχὴ δὲν πρέπει νὰ παραμελήσῃ τὰ ὕδατα ταῦτα.

Θειοθέρμη εἰς Καϊάφα.

Τέσσαρας περίπου ὥρας μακρὰν ἀπὸ τὴν πόλιν Πύργον πρὸς τὸν Ναυαρῖνον εἰς τὴν ὑπώρειαν τοῦ ὄρους Καϊάφα ὑπάρχει ἄντρον ἐκ τραχίτου κατεσκευασμένον· Τὸ ἔσωθεν τοῦ ἄντρου τούτου διεγείρει φρίκην εἰς τὸν θεατήν· αἱ τρομεραὶ διασφαγαὶ, οἱ ἐξ αὐτῶν ἐξερχόμενοι θειώδεις ἀτμοὶ καὶ τὰ ἐκ τοῦ λιμνάζοντος ὕδατος ἐκλυόμενα διάφορα ἀέρια ἀποκαθιστῶσι τὴν εἴσοδον, ἥτις γίνεται διὰ μικρῶν πλοιαρίων, πολλὰ ἐπικίνδυνον.

Τὰ ἐκ τοῦ λιμνάζοντος ὕδατος ἐν τῷ ἄντρῳ ἐκλυόμενα ἀέρια εἶναι κροτοῦν ἀέριον καὶ ὑδροθειϊκὸν ὀξύ· ὥστε ἄν τις θελήσῃ νὰ εἰσέλθῃ μὲ ἀναμμένον φῶς εἰς τὸ ἄντρον θέλει προξενηθῆ ἀναφλέξις, ἐκπυρσοκρότησις καὶ θάνατος τοῦ εἰσερχομένου.

Ἔκ τινων δὲ ὀπῶν τοῦ ἄντρου τούτου ἐξέρχονται θειοκρῆναι

καὶ ἐξ ἄλλων θειοθέρμαι, αἵτινες διὰ τὴν ἀηδῆ θειώδη ὀσμὴν τὴν ὁποίαν ἐκπνέουσι ἀπὸ μακρὰν προδίδονται.

Ἡ μεταξὺ τοῦ ἄντρου καὶ τῆς πλησίον θαλάσσης, εἰς ἣν εἰσβάλλουσιν τὰ ῥηθέτα ὕδατα πεδιάς, καθίσταται ἑλώδης, καὶ ἀρκετὸν διάστημα καλύπτεται ἀπὸ ἀξιόλογον ἰλὺν, ἐμπεριέχουσαν διαφόρους ζωϊκὰς καὶ φυτικὰς οὐσίας· ἡ θειοῦχος αὕτη ἰλὺς ἔχει θαυμασίας ἰαματικὰς δυνάμεις καὶ δύναται νὰ μεταχειρισθῇ εἰς τὰ θειοϊλυθερμόλουτρα.

Ἐκ τούτου τοῦ βορβορώδους μέρους ἐκλύονται ἕνεκα τῆς σήψεως διαφόρων φυτικῶν καὶ ζωϊκῶν οὐσιῶν ἀέρια, ἅτινα ἀφ' ἑαυτῶν ἀναφλέγονται· ἀφ' ἑνὸς λοιπὸν τὰ οὕτω πλανώμενα φῶτα, ἀφ' ἑτέρου τὸ φρικῶδες τοῦ ἄντρου τούτου συντείνουσιν εἰς τὸ νὰ προξενηθῇ φόβος εἰς τοὺς γειτνιάζοντας χωρικοὺς, οἵτινες δοξάζουσιν, ὅτι ἐνταῦθα ἐμφωλεύουσιν φαντάσματα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ βλάψωσιν τοὺς ἐκεῖ διατρίβοντας. Τὰ ἐπιβλαβῆ ὅμως στοιχεῖα δὲν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ τὰ διὰ τὴν ὑγείαν ἐπιβλαβῆ ἀέρια, ἅτινα ἐκ τοῦ ἕλους ἐκλύονται.

Τὰ ὕδατα ταῦτα ὡς ὠφέλιμα εἰς τοὺς πάσχοντας ἀπὸ χρονικὰ ἐξανθήματα, ψώραν, λειχῆνας καὶ μάλιστα ἀπὸ ἐλεφαντίασιν ἐπισκέπτονται ἀπὸ πολλοὺς, οἵτινες ὁμολογοῦν τὴν θαυμασίαν ἰαματικὴν δύναμίν των· μ' ὅλα ταῦτα τὸ νοσῶδες τοῦ τόπου δὲν συγχωρεῖ τὴν χρῆσιν τῶν θερμῶν τούτων πρὸς λουτρά.

Τὸ ὕδωρ τῆς περιγραφείσης θειοθέρμης διερχόμενον διὰ τοῦ ἕλους εἰσβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἀναμιγνυόμενον μετ' αὐτῆς δίδει πολλάκις αἰτίαν καὶ κατ' ἐξοχὴν τὸ καλοκαίριον ἕνεκα τῆς ἰσχυροτέρας ἐκλύσεως τοῦ ὑδροθειωμένου ἀερίου νὰ ψοφῶσιν οἱ ἰχθεῖς τοῦ πλησίον ἰχθυοτροφείου.

Περὶ τοῦ ἐνταῦθα ὕδατος ἀναφέρει καὶ ὁ Παυσανίας εἰς Lib. VIII. Cap. III. Elea τὰ ἑξῆς:

» *Πρὸς γὰρ δὴ τῷ ἄντρῳ τῶν Ἀνιγράδων νυμφῶν ἐστι*
» *πηγή, ὑφ' ἧς ἔλειον καὶ τιφῶδες τὸ ὑποπῖπτον γίνεται χω-*
» *ρίον. ὑποδέχεται δὲ τὸ πλεῖστον τοῦ ὕδατος ὁ Ἄνιγρος,*
» *βαθὺς καὶ ὕπτιος ὤν, ὥστε λιμνάζειν. θειώδης δ' ὢν ὁ τόπος*
» *ἐξ εἴκοσι σταδίων βαθεῖαν ὄχθην παρέχει, καὶ τοὺς ἰχθῦ-*

» ας ἀβρώτους ποιεῖ. Μυθεύουσιν δ' οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ τῶν τε-
» τρωμένων Κενταύρων τινὰς ἐνταῦθα ἀπονίψασθαι τὸν ἐκ
» τῆς Ὕδρας ἰόν· Οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ Μελάμποδα τοῖς ὕδασιν
» καθαρσίοις χρήσασθαι πρὸς τὸν τῶν Προιτίδων καθαρμόν.
» Ἀλφοὺς δὲ καὶ λεύκας καὶ λειχῆνας ἰᾶται τὸ ἐντεῦθεν
» λουτρόν.

Ὁ αὐτὸς εἰς Lib. V. Cap. VI.

» Ἔστι δὲ ἐν τῷ Σαμικῷ σπήλαιον οὐκ ἄποθεν τοῦ ποτα-
» μοῦ, καλούμενον Ἀνιγρίδων νυμφῶν. ὅς δὲ ἂν ἔχων ἀλφὸν
» ἢ λεύκην ἐς αὐτὸ εἰσέλθη, πρῶτα μὲν ταῖς νύμφαις εὔξασθαι
» καθέστηκεν αὐτῷ, καὶ ὑποσχέσθαι θυσίαν ὁποιανδήτινα.
» Μετὰ δὲ, ἀποσμήχει τὰ νοσοῦντα τοῦ σώματος. διανηξάμε-
» νος δὲ τὸν ποταμὸν, ὄνειδος μὲν ἐκεῖνο κατέλιπεν ἐν τῷ
» ὕδατι αὐτοῦ· ὁ δὲ ὑγιής τε ἄνεσι καὶ ὁμόχρους ».

Θειοθέρμη εἰς Μέθανα.

Ἀπέναντι τῆς νήσου Καλαυρίας μεταξὺ Τροιζῆνος καὶ Ἐπιδαύρου κεῖται χωρίον Μέθανα καλούμενον καὶ ὁμώνυμος Χερσόνησος. Ὁ τόπος οὗτος, καθὼς οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἀναφέρουν, ἔλαβεν διαφόρους μεταβολὰς προξενηθείσας ἀπὸ τρομεροὺς σεισμοὺς, ἀπὸ ἔκρηξιν πυρὸς, ἀπὸ ἀναδύσεις λόφων κ.τ.λ. Ἡ μαρτυρία αὕτη ἦτον μόνη ἱκανὴ νὰ μᾶς πείσῃ περὶ τῆς αὐτόθι ἐπιῤῥοῆς ἡφαιστείου πυρὸς, ἄλλ' ἤδη ἡ ὕπαρξις ὑψηλῶν λόφων ἐκ Τραχίτου, τὰ κρατηροειδῆ κοιλώματα, τὰ ὁποῖα ἐπληρώθησαν ἀπὸ καταστροφὰς τῶν λόφων, ἡ καυμένη πόλις, ἡ παρουσία θείου καὶ στυπτηρίας, ὁπαὶ ἐξ ὧν κατὰ τὸν Παυσανίαν ἐσφενδονίσθησαν πύριναι στῆλαι, τέλος δὲ ἡ ἀνάβρυσις τόσον ἀξιολόγου ἰαματικοῦ ὕδατος, ὅλα ταῦτα μᾶς θέτουσιν ἐκτὸς πάσης περὶ τοῦτο ἀμφιβολίας. Ἡ ὑπὸ τῶν κατοίκων καυμένη χώρα καλουμένη εἶναι ὄρος 500 περίπου ποδῶν ὕψος ἔχον, διακρίνεται μακρόθεν διὰ τὸ μελανὸν χρῶμά του· διότι ἀπὸ τὴν κορυφὴν μέχρι τῆς βάσεως καλύπτεται ἀπὸ μεγάλας ποσότητας Τραχίτου, ὅστις διὰ τῆς τοῦ ἡφαιστείου πυρὸς ἐπ ῥροῆς ἠλλοιώθη καὶ ἔγεινεν εὔθραυστότατος.

Τὸ συνοπτικῶς περιγραφὲν τοῦτο ὄρος ἐσχηματίσθη ἀναμφιβό-

λως ἀπὸ τὴν ἐπιῤῥοὴν ὑδατωδῶν ἀτμῶν, οἵτινες γεννῶνται ὑπὸ τὴν γῆν διὰ τῆς συμμίξεως τοῦ ὕδατος μετὰ τοῦ ἡφαιστείου πυρός. Τὸ μέρος τοῦτο ἐννοεῖ βέβαια ὁ Ὀβίδιος λέγων:

»Ἐγγὺς τῆς Τροιζῆνος τῆς τοῦ Πιτθέως πόλεως ἀναδύεται » λόφος δύσβατος καὶ ἄδενδρος ποτὲ μὲν πεδιὰς ἀρώσιμος, » νῦν δὲ μικρὸν βουνὸν, φρικτὸν καὶ λέγειν. Οἱ ἐν σκοτεινῷ » ὑπογείῳ ἄντρῳ ἐγκεκλεισμένοι ἀτμοὶ ματαίως ὁρμῶσιν, ἵνα » εὕρωσιν ἔξοδον, οὐδαμοῦ φαινομένου ῥήγματος ἐν τῇ τοι- » αύτῃ εἱρκτῇ, καὶ οὐδαμῶς οὐδέποτε ἀπανοιγομένης ἐξόδου » πρὸς τοὺς συντεθλιμμένους ἀτμούς. Ἐν ἀκαρεῖ ἀναδύεται » ἡ κυματίζουσα γῆ, καθὼς ὁ ἀγνὸς ἐξοιδαίνει τὸ τοῦ τράγου » εὔκαμπτον δέρμα. Τὸ δὲ ἀνύψωμα εἰς τὸ αὐτὸ μέρος μένον » σχηματίζει τὸν ἐξέχοντα λόφον διὰ τῶν χρόνων σκληρυνό- » μενον.

Ἂν καὶ ἤδη δὲν φαίνεται κανεὶς ἐν ἐνεργείᾳ κρατὴρ, οἱ συνεχεῖς ὅμως σεισμοὶ, εἰς οὓς τὸ ἀκρωτήριον ὑπόκειται, εἶναι ἀρκετὰ ἱκανὸν τεκμήριον τῆς ὑπάρξεως ἡφαιστείου πυρὸς εἰς τὸ ἔνδον τῆς γῆς.

Πρὸς τούτοις οἱ γεολόγοι ὑποθέτουσιν ὅτι τὰ Μέθανα ἡ Καλαυρία, Μῆλος, Ἀντίμηλος, Πολύκανδρος κοινωνοῦσιν μετά τινος κεντρικοῦ ἡφαιστείου ὄρους ὡς τοῦ τῶν Λιπάρων Νήσων.

Ἓν τέταρτον περίπου μακρὰν τοῦ τερπνοτάτου χωρίου Μέθανα ἀπαντᾶται ἡ θειοθέρμη, ἥτις μεταδίδει τὴν ἐξ αὐτῆς ἐκλυομένην δυσώδη ὀσμὴν εἰς τὴν πέριξ ἀτμοσφαῖραν· ἐπειδὴ δ' ἐνίοτε οἱ ἐνυπάρχοντες ἰχθεῖς ψοφοῦσιν, καλεῖται τὸ μέρος τοῦτο *Βρωμολίμνη*, ἡ πλησίον τῆς θειοθέρμης διατριβὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς θειοχερόλουτρον. Τὰ θερμὰ ταῦτα ὕδατα ἀναβρύουσιν ἀπὸ τοὺς πρόποδας ὄρους ἐκ τιτανούχων ὀρυκτῶν συγκειμένου, καὶ ἑνούμενα μὲ τὸ θαλάσσιον ὕδωρ μεταδίδουσιν εἰς αὐτὸ ὄχι μόνον τὴν ὀσμὴν καὶ τὴν γεῦσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰαματικήν των δύναμιν. Τὸ ἰαματικὸν ὕδωρ συνάζεται εἰς δεξαμενὴν κατ' ἐμὴν γνώμην τεχνικῶς κατεσκευασμένην ἔχουσαν σχῆμα τετραγωνικὸν, μῆκος μὲν 500 περίπου ποδῶν, πλάτος 200 καὶ κοινωνοῦσαν διά τινος στενῆς εἰσόδου μὲ τὴν θάλασσαν.

Ὁ Παυσανίας διὰ τῶν ἑξῆς:

» *Φασὶ δὲ, Ἀντιγόνου τοῦ Δημητρίου Μακεδόνων βασιλεύ-*
» *σαντος,* 301 *π. χ. τότε πρῶτον τὸ ὕδωρ φανῆναι, φανῆναι*
» *δὲ οὐχ ὕδωρ εὐθὺς, ἀλλὰ πῦρ ἀναζέσαι πολὺ ἐκ τῆς γῆς, ἐπὶ*
» *δὲ τούτῳ μαρανθέντι ῥυῆναι τὸ ὕδωρ, ὃ δὲ καὶ ἐς ἡμᾶς*
» *ἄνεισι, θερμόν τε καὶ δεινῶς ἁλμυρὸν κτλ.*

Μᾶς βεβαιοῖ, ὅτι τὰ θερμὰ ταῦτα ὕδατα ἦσαν καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους γνωστά.

Περὶ δὲ τῆς ἐκσφενδονήσεως πυρίνων στηλῶν, ἂν καὶ δύσκολεν νὰ πληροφορηθῶμεν ἤδη, ἀπὸ τὰς πλησίον ὅμως τοῦ ὕδατος σωζομένας ὀπὰς, τῶν ὁποίων τὰ στόμια καλύπτονται ἐκ διαφόρων τιτανοειδῶν ἐξανθήσεων, ἐκ κεκαυμένου γύψου, βλέπομεν ἀρκούντως τὴν πρώην ἐπιῤῥοὴν τοῦ πυρὸς ἐπὶ τῶν ὀρυκτῶν αὐτῶν.

Ἡ ἐκ παμπόλλων στομίων ἐκ τιτανούχου ὄρους ἀναβλύουσα θειοθέρμη δεικνύει εἴς τινα μέρη 18 εἰς ἄλλα 25° θερμοκρασίας. Τὸ ὕδωρ της πρὶν μετὰ τῆς ἀτμοσφαίρας συναφθῇ εἶναι διαυγὲς, ἔχει εὐάρεστον κεντητικὴν γεῦσιν καὶ δυνατὴν θειώδη ὀσμὴν, ἐγχεόμενον εἰς ποτήριον ἐκλύει πομφόλυγας τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος μὲ ἀφρόν. Διὰ τῆς μετὰ τοῦ θαλασσίου ὕδατος συγκεράσεως ἀποσυντίθεται καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀποτίθεται λειότατον θεῖον· ἕνεκα δὲ τούτου τὸ ὕδωρ γίνεται γαλακτόχρουν. Τὸ δὲ θεῖον καθιζάνον σχηματίζει μετὰ τῶν ἄλλων αὐτομάτως ἀποτιθεμένων ἁλατούχων ὑλῶν θειοῦχον ἰλὺν εἰς τὸ βάθος τῆς δεξαμενῆς.

Τὰ συστατικὰ εἶναι τὰ ἑξῆς:

Θειϊκῆς σόδας	1,560
» μαγνησίας	3,500
» τιτάνου	0,140
Ὑδροχλωρικῆς σόδας	18,000
» τιτάνου	1,586
» μαγνησίας	2,800
Ἀνθρακικῆς σόδας	0,500
» τιτάνου	1,200
Ἴχνη σιδήρου	
Ἐκχυλισματικῆς ὕλης	
Ἀνθρακικοῦ ἀερίου	2 κυβικοὺς δακτύλους
Ὑδροθειϊκοῦ ὀξέος	4 κυβικοὺς δακτύλους
Θειοθερμίνης.	

Θειοθέρμη εἰς Μῆλον.

Πρὸς δυσμὰς τῆς νήσου Μήλου κεῖται σπήλαιον ἱκανὸν ἀναμφιβόλως νὰ σύρῃ τὴν προσοχὴν καὶ τὸν θαυμασμὸν τοῦ ἐξεταστοῦ τῆς φύσεως διὰ τὰ ἐν αὐτῷ ἡφαίστεια φαινόμενα. Αἱ πέριξ αὐτοῦ λαβώδεις καὶ ἀναλελυμέναι ὗλαι εἶναι θερμότατοι, ἀπὸ τὰς διασφαγὰς τούτου ὡς καὶ ἄλλων μικροτέρων σπηλαίων ἀναθυμιᾶται θεῖον, καὶ ἐξ ἄλλων παρακειμένων ὀρυκτῶν ἐξανθῆ συπτηρία.

Ἡ θερμοκρασία τοῦ σπηλαίου τούτου εἶναι 36 βαθμῶν, γέμει ἀπὸ θειώδεις ἀτμοὺς καὶ ὑδροθειϊκὸν ἀέριον· οἱ ἐντὸς τοῦ σπηλαίου λίθοι καίουσιν τόσον, ὥστε δὲν δύναταί τις νὰ τοὺς ἐγγίσῃ, καὶ εἰς ὀλίγα λεπτὰ ἐντὸς αὐτοῦ ὑποπίπτει τις εἰς ἄφθονον ἱδρῶτα. Ἐκ τινων διασφαγῶν ἀναβρύει θερμότατον ὕδωρ τὸ ὁποῖον συναζόμενον πρὸς μικρὸν ῥύακα εἰσβάλλει εἰς τὴν πλησίον θάλασσαν, αἱ διασφαγαὶ αὗται καλύπτονται ἀπὸ θεῖον ἐν μέρει τηκόμενον ἐν μέρει ἐξαχνιζόμενον εἰς σχῆμα ὡραιοτάτων κρυστάλλων. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ σπηλαίου εἶναι στολισμένον μὲ διαφόρως κεχρωματισμένον ἀμίανθον, τοῦ ὁποίου ἡ γένεσις εἶναι πολλῆς προσοχῆς ἀξία. Εἰς τὸ αὐτὸ σπήλαιον εὑρίσκεται ἀφθονία θειϊκοῦ σιδήρου καὶ στυπτηρίας, καὶ ἀμφότερα πορίζονται διὰ τῆς ἀποσυνθέσεως τῶν ἐνσιδήρου ἀργιλλωδῶν ὀρυκτῶν. Εἰς ἄλλας δὲ μικροτέρας κοιλότητας συνάζεται ὑγρόν τι πολὺ καυστικὸν συγκείμενον ἐκ:

Θειϊκοῦ ὀξέος
Θειϊκοῦ σιδήρου
στυπτηρίας.

Τὸ ἐντὸς τοῦ σπηλαίου ἀναβρύον ὕδωρ εἶναι θερμότατον δεικνύον 65° Ρ. ἔχει ἁλμυρωτάτην, ὑπόπικραν γεῦσιν καὶ ἀναθυμιᾷ ὑδροθειϊκὸν ὀξύ.

Ἐπειδὴ ἡ πλησίον τῶν θειοθερμῶν ἀτμοσφαῖρα κορέννυται ἀπὸ ὑδροθειϊκὸν ὡς καὶ ἀπὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ, ὡς αὐτομάτως ἐκλυόμενα ἐξ αὐτῶν, ἕνεκα τούτου δύναται νὰ χρησιμεύῃ καὶ μόνη ἡ διατριβὴ πλησίον τῶν τῆς Ὑπάτης, τοῦ Κλεμουτζίου τῶν Μεθάνων ὑδάτων ἄνευ τῆς τῶν ὑδάτων χρήσεως ὡς θειοατμόλουτρον· τοιαῦτα δὲ ἀερόλουτρα ὠφελοῦσιν εἰς διάφορα πάθη, περὶ ὧν ἀκολούθως.

Περὶ τῆς τῶν θειοθερμῶν ἰλύος.

Εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ἐν Ὑπάτῃ, Λιντζίῳ καθὼς καὶ ἐν Μεθάνοις θειοθερμῶν ἀνέφερον, ὅτι εἰς τὸ βάθος τῶν δεξαμενῶν εἰς ἃς τὰ ἰαματικὰ ὕδατα συνάζονται, σχηματίζεται ἰλύς, ἀποτέλεσμα τῆς ἀποσυνθέσεως τοῦ ὕδατος διὰ τῆς τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος ἐπιῤῥοῆς, δι' ἧς ἀποκρίνεται ἐκ τοῦ ὑδροθειϊκοῦ ὀξέος θεῖον εἰς λειοτάτην κατάστασιν, ἀναμιγνύμενον μετὰ τῶν ἄλλων τῶν ἐκ τοῦ ὕδατος αὐτομάτως ἀποκρινομένων ἀδιαλύτων ἑνώσεων. Ἐκτὸς τῆς ῥηθείσης ἰλύος ἀπαντᾶται εἰς τοὺς ὀχετούς, δι' ὧν τὸ ὕδωρ διέρχεται, ἄλλη τις λιπώδης ἰλὺς συνισταμένη ἐκ διαφόρων ὀργανικῶν ὑλῶν, ὡς μνιῶν, ἀλγῶν κ.τ.λ. Ἡ δὲ τελευταία γεννᾶται ἰδίως ἀπὸ τὴν θειοθέρμην τῆς Ὑπάτης καὶ τοῦ Κλεμουτζίου.

Ἡ ἰλὺς αὕτη εἶναι πολὺ γλισχρώδης ὑπομέλαινα, ἀναθυμιῶσα πολὺ διαπεραστικὴν θειώδη ὀσμὴν καὶ ἔχει 20° Ῥ. θερμοκρασίαν· 100 κόκκοι τῆς ἰλύος τῆς ἐν Ὑπάτῃ θειοθέρμης ἐμπεριέχουσιν:

Θειϊκῆς τιτάνου	14,000
Ἀνθρακικῆς τιτάνου	20,00
» μαγνησίας	5,00
Ἀμμωδῶν μερῶν	17,00
Ἀργιλλωδῶν μορίων	10,00
Ἴχνη κρηνικοῦ σιδήρου	1,00
Θειοθερμίνης	3,00
Ἐκχυλισματικῆς ὕλης	12,00
Ὀργανικῶν οὐσιῶν, ὡς μνίας, ἀλγῶν	3,00
Θείου	8,00
Εὐρωτικοῦ ὀξέος	5,00
Ῥιτηνώδους καὶ κηρώδους ὕλης	2,00

Τοιαύτη ἰλὺς μεταχειριζομένη εἰς εἶδος ἐπιθεμάτων κατὰ διαφόρων ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν νόσων, δεικνύεται πολλάκις θαυμάσια ὡς πρὸς τὴν ἐνέργειάν της.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΙΑΜΑΤΙΚΗΣ ΔΥΝΑΜΕΩΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΕΝΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΥΔΑΤΩΝ.

Α'. *Ἐνέργεια τῶν ἀκρατοκρηνῶν ἐν γένει.*

Εἰς ὅλους εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἡ συνεχὴς χρῆσις καθαρωτάτου ὕδατος ὠφελεῖ εἰς πολλὰ νοσήματα μᾶλλον ἀπὸ πολλὰ ἰαματικὰ μέσα· ἡ ἐνέργεια τῶν ἀκρατοκρηνῶν, ἐὰν ὁ ἀσθενὴς ὑποστηρίζῃ αὐτὴν διὰ τῆς ἠθικῆς ἡσυχίας, διὰ τῆς εὐθυμίας, διὰ τῆς ἀπὸ πάσας τὰς φροντίδας ἀπαλλαγῆς του, διὰ τῆς διατριβῆς εἰς ὀξυγονοῦχον ἀέρα, διὰ τῆς εὐταξίας τοῦ βίου, διὰ μετρίας τοῦ σώματος κινήσεως, καὶ ἐν γένει διὰ τῆς καλῆς διαίτης ἐπαυξάνει τόσον, ὥστε ἐκ τῆς χρήσεως τούτων δυνάμεθα νὰ ἐλπίσωμεν σημαντικὰς ὠφελείας.

Ἡ χρῆσις τοῦ εἰς Καστάνιτζαν, εἰς Κηφησσίαν, εἰς Κεσσαριανὴν, καὶ Ἐπίδαυρον ὕδατος μᾶς ὑπόσχονται τοιαύτας ὠφελείας.

Ἐνέργεια τῶν ἀκρατο-θερμολούτρων.

Τὰ ἀκρατοθερμόλουτρα εὐφημίζονται διὰ τὴν ἐνέργειάν των ἐπὶ τῶν ἐφεξῆς νόσων:

1) Κατὰ τῆς παύσεως τῆς τοῦ δέρματος ἐνεργείας, καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτῆς ὡς τῶν μεταμορφώσεων ἄλλων ὀργάνων, τῶν μεταστάσεων, ῥευματικοῦ, ἀρθριτικοῦ ἢ ψωροειδοῦς εἴδους καὶ τῆς ἐξ' αὐτῶν προερχομένης δυσκρασίας·

2) Κατὰ τῆς νευραλγίας ἐν γένει·

3) Κατὰ τῶν ἀῤῥωστιῶν τῶν αἰσθητηρίων, ἐξόχως τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῆς ἀκοῆς, ἐὰν προέρχωνται ἀπὸ ἀτονίαν ἢ ἀπὸ επαυξηνθεῖσαν αἰσθαντικότητα τῶν συμπλοκῶν τῶν νεύρων τῶν εἰρημένων ὀργάνων·

4) Κατὰ τῶν παραλυτικῶν ἀσθενειῶν·

5) Κατὰ χρονικῶν φλεγμονικῶν ἢ σπαστικῶν προσβολῶν τοῦ πνεύμονος καὶ τῶν τῆς ἀναπνοῆς ὀργάνων, κατὰ τοῦ βράγχου, τῆς ἀρχομένης φθίσεως, κατὰ σπασμοῦ τοῦ στήθους·

6) Κατὰ ἑλκῶν, χρονικῶν ἐξανθημάτων, ἀρθριτικοῦ ἢ συφιλυτικοῦ εἴδους·

7) Κατὰ τῆς προσβολῆς τῶν μυῶν καὶ τῶν ὀστέων, ἐξογκώσεων αὐτῶν, οἰδημάτων, ἀγκυλώσεων·

8) Κατὰ τῶν διαφόρων νόσων τοῦ οὐροποιητικοῦ συστήματος.

Τὰ εἰς Αἴδιψὸν καὶ Μῆλον ἀκρατοθερμόλουτρα δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν κατὰ τῶν ἐκτεθεισῶν νόσων.

Ἐνέργεια τῶν συγκρατοπηγῶν.

Α΄. Τῶν ἁλικῶν πηγῶν.

Τὸ εἰς τὰ εἰρημένα ὕδατα ὑπερτεροῦν ποσὸν τοῦ κοινοῦ ἅλατος προσδιορίζει τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ποιότητα τῶν ὑδάτων τούτων, ἥτις μεταβάλλεται ἀπὸ τὸν διάφορον τῆς θερμοκρασίας βαθμὸν, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν ποιότητα καὶ ποσότητα τῶν εἰς αὐτὰ ἐμπεριεχομένων ἄλλων στερεῶν συστατικῶν.

Ἐσωτερικῶς ἐνεργοῦσιν ὡς ἀξιόλογα διαλυτικὰ μέσα, καὶ ἕνεκα τούτου τὰ μεταχειρίζονται:

α) Κατὰ τῶν ἐμφράξεων καὶ σκληρύνσεων τῶν ἀδένων προερχομένων ἀπὸ δυσκρασίας, ὡς πολλὰ διαπεραστικὰ καὶ διαλυτικὰ μέσα. Ἔχουσι δὲ ἰδιαιτέραν ἐνέργειαν ἐπὶ οἰδημάτων, παραμορφώσεων τοῦ τῶν ἀδένων συστήματος, χοιράδων, χοιραδιακῶν οἰδημάτων τῶν παρισθμίων γαγγλίων·

β) Κατὰ βλεννώσεων, ἀφθόνων διακρίσεων βλέννης, ἑλμινθιάσεως καὶ κατὰ βλεννώσεων τῶν οὐροποιητικῶν ὀργάνων·

γ) Κατὰ τῶν λιθιάσεων.

Συχνότερα μεταχειρίζονται τὰς ἁλικὰς πηγὰς, τόσον τὰς ἁλικρήνας, ὅσον καὶ τὰς ἁλιθέρμας καὶ ἁλμυρίδας ἐξωτερικῶς κατὰ τῶν ἐφεξῆς ἀῤῥωστιῶν:

α) Εἰς χρονικὰς ἀῤῥωστίας τοῦ δέρματος, ἕλκη, λειχῆνας.

Ἐξόχως, ἐνεργοῦν τὰ ψυχρὰ τῶν ἁλμυρίδων λουτρὰ καθὼς καὶ τὰ θαλασσόλουτρα εἰς ὑπέρμετρον ἐρεθιστικότητα καὶ ἀδυναμίαν τοῦ δέρματος, ὡς εἰς μεγάλην κλίσιν πρὸς ἱδρῶτα, δι᾽ ὧν ἐνδυναμούμενον τὸ δέρμα ἀποτρέπεται ἀπὸ τὴν πρὸς ῥευματισμὸν καὶ ἀρθριτικὰς ἀῤῥωστίας διάθεσιν·

β) Εἰς χρονικὰς ἀσθενείας τοῦ νευρικοῦ συστήματος προερχομένας ἀπὸ ὑπέρμετρον ἐρεθιστικότητα καὶ ἀδυναμίαν τοῦ νευρικοῦ συστήματος, πρὸ πάντων εἰς νευρικὰς κεφαλαλγίας, σπασμοὺς, ἐπιληψίαν, τρόμον, ἀμβλυωπίαν, ἀρχομένην ἀμαύρωσιν, μελαγχολίαν κ.τ.λ.

γ) Εἰς ἐκρήσεις παθητικοῦ εἴδους, εἰς αἱμοῤῥαγίας καὶ βλεννοῤῥοίας·

δ) Εἰς ἀδυναμίαν τῶν γεννητικῶν ὀργάνων·

ε) Εἰς ἀρθριτικὰς ἐνοχλήσεις·

ϛ) Εἰς γενικὴν ἀδυναμίαν μὲ κλίσιν ψωρικῶν καὶ λυμφατικῶν ἐκκρίσεων, εἰς διάθεσιν πρὸς οἰδήματα προερχομένην ἀπὸ ἀδυναμίαν, εἰς λίπωσιν τουτέστι ὑπέρμετρον παχύτητα.

Τοιαύτας ὠφελείας δύνανται νὰ παρέξωσιν τὰ εἰς τὴν διαίρεσιν τῶν ἁλιθερμῶν ἐκτεθέντα ἰαματικὰ ὕδατα.

Ἐνέργεια τῆς ἐκ τῶν ἁλμῶν σχηματιζομένης ἰλύος.

Τῆς προῤῥηθείσης τάξεως τὰ ἰαματικὰ ὕδατα ἐνίοτε αὐτομάτως ἀποσυντίθενται καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀποσυνθέσεως συνίσταται εἰς ἁλατοῦχον ἰλὺν, τεφρόχρουν κατ' ἀρχὰς, ὀλίγον λιπώδη, εὔθρυπτον καὶ ἐμπεριέχουσαν τιτανώδη καὶ μαγνησιοῦχα ἅλατα. Ἡ ἰλὺς αὕτη ἐπιτυχῶς δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς εἶδος ἐπιθεμάτων εἰς χρονικὰ ἐξανθήματα, ὡς εἰς σκληροτράχηλα ἕλκη, οἰδήματα καὶ σκληρύνσεις.

Τοιαύτας δυνάμεις ἔχει καὶ ὁ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων σχηματιζόμενος ἐπίπαγος.

Εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ἁλμυρίδων τῆς Μήλου καὶ ἄλλων τινῶν ἀνεφέραμεν τοιαύτην ἰλὺν καὶ το.οῦτον ἐπίπαγον.

Αἱ ἐκ τῶν διαφόρων θερμῶν ἐναποτιθέμεναι ὗλαι χρησιμεύουσιν ὡς κατάπλασμα ἢ γενικῶς εἰς ὅλον τὸ σῶμα, ἢ μερικῶς, καὶ μεταλλάσσονται συνεχῶς ἅμα ἀρχίζῃ νὰ κρυόνῃ. Εἰς τὴν πρώτην περίστασιν, ὅταν δηλαδὴ πρέπει νὰ καλυφθῇ ὅλον τὸ σῶμα, ἀλείφουσιν εἰς λινὸν πανίον ἰλὺν 3 ἕως 4 δακτύλων πάχος, τυλίσσουσιν τὸν ἀσθενῆ εἰς αὐτὸ καὶ τὸν ἀφίνουν ἐπάνω εἰς στρῶμα πλῆρες ἀχύρων, ἕως νὰ ἀρχίσῃ νὰ κρυόνῃ τὸ κατάπλασμα.

Β'. Τῶν πικροπηγῶν.

Κατὰ τῶν ἑφεξῆς ἀῤῥωστιῶν μεταχειρίζονται τὰς πικροπηγάς:

α) Κατὰ τῶν τῆς κάτω κοιλίας ἐμφράξεων προερχομένων ἀπὸ ὑπέρμετρον ποσὸν τῆς χολῆς καὶ βλέννης καὶ ἀπὸ γενικὸν ὀργασμὸν τοῦ συστήματος τοῦ ἥπατος καὶ τῶν αἱμοῤῥοϊκῶν ὀργάνων·

β) Κατὰ τῆς γενικῆς τοῦ αἵματος πλησμονῆς, τοῦ ὀργασμοῦ τοῦ αἵματος πρὸς τὴν κεφαλὴν καὶ πρὸς τὰ ἀναπνευστικὰ ὄργανα·

γ) Εἰς ἀταξίας τῶν ἐντοσθίων.

δ) Εἰς χρονικὰ ἐξανθήματα·

ε) Εἰς ῥευματικὰς καὶ ἀρθριτικὰς ἐνοχλήσεις συνοδευμένας μετὰ πληθώρας αἵματος·

ς) Κατὰ οἰδημάτων καὶ σκληρύνσεων·

Τὸ διὰ τῆς ἐξατμίσεως τῶν πικροπηγῶν πορίζόμενον ἅλας δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὰς ἰδίας περιστάσεις, ἐὰν διαλυθῇ ποσόν τι τούτου εἰς ὕδωρ ἢ καὶ εἰς ζωμὸν κρέατος.

Τὰς προεκτεθείσας ἐνεργείας δυνάμεθα νὰ περιμείνωμεν ἀπὸ τὴν χρῆσιν τῶν τῆς Κύθνου, τῆς Αἰγίνης, Πάρου, Σερίφου κ.τ.λ. πικροπηγῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ εἰς Κύθνον θερμὰ κατέχουσι τὴν πρώτην θέσιν, καὶ τῶν ὁποίων τὰς θαυμασίας ἐνεργείας ἀναμφιβόλως ἡ πληθὺς τῶν ἰαθέντων δύναται νὰ ἐπιβεβαιώσῃ.

Γ'. Τῶν νατροπηγῶν.

Ἡ εἰς αὐτὰς ἐμπεριεχομένη ἀνθρακικὴ σόδα μεταδίδει τόσον εἰς τὰς νατροκρήνας ὅσον καὶ εἰς τὰς νατροθέρμας ἰδιαίτερον καὶ πτητικὸν χαρακτῆρα καὶ διὰ τοῦτο δεικνύουσιν ἰδίαν σχέσιν ἐπὶ τοῦ λυμφατικοῦ καὶ τοῦ τῶν ἀδένων συστήματος, ἐπὶ τῶν ἐντοσθίων καὶ τῶν οὐροποιητικῶν ὀργάνων. Ἕνεκα τούτου εὐφημίσθη ἡ ἐσωτερικὴ καθὼς καὶ ἡ ἐξωτερικὴ χρῆσις τῶν ὑδάτων τούτων κατὰ τῶν ἐφεξῆς ἀῤῥωστιῶν.

α) Κατὰ γενικῆς δυσκρασίας προερχομένης ἀπὸ ὑπέρμετρον ποσὸν ὀξέων, κατὰ σκληροτραχήλων ἀρθριτικῶν ἐνοχλήσεων, κατὰ ἀγκυλώσεων, τῆς λιθιάσεως ἐν μέρει πρὸς ἐξάλειψιν

τῆς πρὸς αὐτὴν διαθέσεως, ἐν μέρει καὶ πρὸς διάλυσιν τῶν ἤδη σχηματισθέντων λίθων ἢ συγκριμάτων τῶν νεφρῶν καὶ τῆς οὐροδόχου κύστεως·

β) Μετ' ἐπιτυχίας δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν εἰς ἐμφράξεις, εἰς οἰδήματα καὶ σκληρύνσεις παρεγχυματοειδῶν ὀργάνων, εἰς ἐξογκώσεις τοῦ ἥπατος, τῆς σπληνὸς, εἰς τὸν ἴκτερον, εἰς τοὺς λίθους τῆς χοληδόχου κύστεως, εἰς ἐμφράξεις τῆς κάτω κοιλίας καὶ αἱμοῤῥοΐδας·

γ) Εἰς χρονικὰ ἐξανθήματα.

δ) Εἰς χρονικὰς ἀσθενείας βλεννωδῶν ὀργάνων κατ' ἐξοχὴν τῶν τῆς ἀναπνοῆς καὶ τῆς μήτρας.

Εἰς τὴν τάξιν ταύτην ἐπαριθμῶμεν πρὸ πάντων τὰ ἔκπαλαι ἐγνωσμένα θερμὰ τῆς Αἰδιψοῦ, τὴν νατροκρήνην τῆς Τήνου καὶ τὴν τῆς Ἑρμιόνης.

Ἐνέργεια τῶν ἀνθρακούχων ἰλυθερμο-λούτρων.

Εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς εἰς Αἰδιψὸν νατροθέρμης καὶ τῆς χαλιβοθέρμης τῶν Θερμοπυλῶν ἀνεφέραμεν, ὅτι εἰς τοὺς λάκκους ἐντὸς τῶν ὁποίων τὰ ὕδατα συνάγονται σχηματίζεται ὀρυκτώδης τις ἰλὺς μέλαινα τὸ χρῶμα, λιπώδης, σαπωνώδης τὴν ἀφὴν, ἐκπέμπουσα θειώδη ὀσμήν.

Ἡ χρῆσις τοιαύτης ἀνθρακούχου ἰλύος φαίνεται πολλάκις ὠφέλιμος·

α) Εἰς χρονικὰς ἀῤῥωστίας τοῦ δέρματος, εἰς ἕλκη, τερηδόνα, ὑγρὰ ἐξανθήματα καὶ ἐκπυήσεις.

β) Εἰς χρονικὰς φλογώσεις ἐξόχως εἰς τὴν ἰσχιάδα κτλ.

γ) Εἰς ἐμφράξεις τῆς κάτω κοιλίας, οἰδήματα καὶ ἀρχομένας σκληρύνσεις.

δ) Εἰς παραλύσεις, ἀγκυλώσεις.

ε) Νευραλγίας, σπασμούς.

Ὅμοιαι τῶν νατροπηγῶν ὡς πρὸς τὴν ἐνέργειαν ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ εἶναι αἱ χαλικοπηγαὶ, διαφέρουσιν δὲ ἀπ' ἐκείνας καθότι ἐμπεριέχουσιν τιτανώδη τινὰ καὶ μαγνησιοῦχα ἅλατα.

Εἰς τὴν τάξιν ταύτην ἀνάγονται τὰ θερμὰ τῶν Θερμοπυλῶν.

Δ'. Τῶν ἀνθρακοπηγῶν.

Ἐν γένει τὰ ὕδατα ταῦτα ἐνεργοῦσιν ὡς δροσιστικὰ καὶ ὡς ζωογονικά. Ἰδίως δὲ δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας.

α) Εἰς χρονικὰς ἀῤῥωστίας τῶν βλεννομεμβρανῶν, εἰς βλεννώσεις τοῦ στήθους καὶ τοῦ στομάχου, τῶν ἐντοσθίων, τῶν οὐροποιητικῶν ὀργάνων εἰς τὸ ἆσθμα καὶ τὴν φθίσιν.

β) Εἰς παραμορφώσεις τοῦ λυμφατικοῦ συστήματος καὶ τῶν ἀδένων, ἐμφράξεις καὶ σκληρύνσεις.

γ) Εἰς χρονικὰς ἀῤῥωστίας τοῦ τῶν ἀρτηριῶν συστήματος καὶ ἐξόχως εἰς αἱμοῤῥοϊκὰς ἐνοχλήσεις.

δ) Εἰς ἀδυναμίας τῶν πεπτικῶν ὀργάνων προερχομένας ἀπὸ ὑπέρμετρον καὶ σπασμώδη αὐτῶν ἐρεθιστικότητα, κατὰ σπασμοῦ τῆς γαστρός.

ε) Εἰς ὑδρωπικίας.

ς) Εἰς λιθίασιν ἐν μέρει πρὸς μετρίασιν τῶν ὑπὸ τῆς παρουσίας τῶν λίθων προξενουμένων ἐνοχλήσεων, ἐν μέρει δὲ πρὸς ἐξάλειψιν τῆς πρὸς τὴν λιθίασιν διαθέσεως.

Ἡ χρῆσις τοῦ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς Καλαυρίας ὕδατος δύναται νὰ ἀποτελέσῃ τοιαύτας ἐνεργείας.

Ε'. Τῶν χαλυβοπηγῶν.

Ἐσωτερικῶς μεταχειρίζονται τὰς χαλυβοπηγάς:

α) Ἐπὶ τῶν αἱματοφόρων ὀργάνων, καθότι ἐρεθίζουσιν, ζωογονοῦσιν, μεταβάλλουσιν τὴν ποιότητα καὶ τὴν μίξιν τοῦ αἵματος· ἐνεργοῦσιν δὲ ἰδίως ἐπὶ τοῦ τῆς μήτρας συστήματος.

β) Ἐνεργοῦσιν ἐπὶ τοῦ τῶν μυῶν καὶ τῶν ὀστέων συστήματος καὶ ἐνδυναμόνουσιν τὰς ἶνας.

γ) Ἐπὶ τῶν ἐκκριτικῶν ὀργάνων, ἐξόχως ἐπὶ τῶν βλεννομεμβρανῶν· διότι ἐνδυναμοῦντα καὶ συστέλλοντα αὐτὰς ἐλαττόνουσι τὰς νοσεράς των ἐκρήσεις.

δ) Αὐξάνουσιν τὴν πλαστικὴν δύναμιν ἐν γένει, τὴν γονιμότητα τῶν γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν.

ε) Ἐνδυναμόνουσι τὰ αἰσθητήρια, καταπραΰνουσιν τὴν νοσερῶς αὐξανομένην ἐρρεθιστικότητα καὶ αὐξάνουσιν τὴν ἐνέργειαν τῶν νεύρων·

ζ) Μὲ μεγίστην ἐπιτυχίαν δυνάμεθα νὰ τὰς μεταχειρισθῶμεν εἰς ἐκείνας τὰς νόσους, αἵτινες προέρχονται ἀπὸ γενικὴν ἀτονίαν π. χ. ἐπὶ τῆς ἀτονίας τοῦ τῶν μυῶν καὶ τῶν ἀγγείων συστήματος, ἀποτελέσματα ἀλλεπαλλήλων τοκετῶν καὶ πολυχρονίου θηλάσεως, μεγάλων κενώσεων τοῦ αἵματος· ἰδίως δὲ εἰς τὴν χλώρωσιν, τὴν ῥαχίτιδα καὶ εἰς ἄλλας νόσους προερχομένας ἀπὸ ἀδυναμίαν τοῦ νευρικοῦ συστήματος·

η) Εἰς ἀῤῥωστίας προερχομένας ἀπὸ ἀδυναμίαν τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ὡς ἀπὸ ὑπέρμετρον ἐρεθιστικότητα μόνην ἢ ἡνωμένην μετὰ μεγίστης ἐκρίσεως τῶν χυλῶν, ἀπὸ κατάχρησιν τῶν ἀφροδισίων, εἰς ψυχικὰ πάθη, μελαγχολίαν, παράλυσιν, ἀτονίαν τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, σπασμοὺς, ἐπιληψίαν·

θ) Εἰς ἀῤῥωστίας τοῦ στομάχου καὶ τῶν ἐντοσθίων προερχομένας ἀπὸ ἀδυναμίαν, οἷον σπασμὸν τοῦ στομάχου, διάῤῥοιαν, ἑλμινθίασιν·

ι) Εἰς βλεννοῤῥοίας, αἱμοῤῥαγίας, ἰδίως αἱμοῤῥαγίαν τῆς μήτρας, εἰς ὑπέρμετον ἔκρησιν τοῦ αἵματος ἐκ τῶν αἱμοῤῥοϊκῶν ὀργάνων, εἰς τὴν λευκόῤῥοιαν, κλίσιν πρὸς ἐξάμβλωσιν καὶ εἰς βλεννώσεις·

ια) Εἰς τὰς ἐμφράξεις τοῦ τῆς μήτρας, καὶ τῶν αἱμοῤῥοϊκῶν ὀργάνων συστήματος, προερχομένας ἀπὸ ἀδυναμίαν τῶν ῥηθέντων ὀργάνων.

Χαλυβοπηγαὶ ὑποσχόμεναι τοιαύτας ἰαματικὰς δυνάμεις εἶναι αἱ τῆς νήσου Μήλου, τοῦ Σκουταρίου καὶ τὰ ἀξιόλογα χαλυβόθορμα τῆς νήσου Κύθνου, Μήλου καὶ Θήρας.

Ἐνέργεια τῆς ὀρυκτώδους ἐνσιδήρου ἰλύος.

Ἡ ἐπίθεσις τῆς σιδηρούχου ἰλύος εὐφημίζεται εἰς πάσας τὰς νόσους τὰς προερχομένας ἀπὸ ἀδυναμίας, ἐξόχως εἰς τὰς παραλύσεις, εἰς ἐξανθήματα καὶ ἕλκη τοῦ δέρματος καὶ εἰς νευραλγίας.

Τοιαύτη ἀξιόλογος ἰλὺς ἀπαντᾶται εἰς τὴν Κύθνον εἰς τὸ λάκκωμα τοῦ Κακκάβου καὶ εἰς Θήραν.

ΣΤ'. Τῶν θειοπηγῶν.

Ἅπαντα τὰ θειοῦχα ὕδατα ἐνεργοῦσιν εἰδικῶς πως εἰς ὅλα τὰ διακριτικὰ καὶ ἐκκριτικὰ ὄργανα, βοηθοῦσιν τὰς ἐνεργείας των καὶ οὕτω μεταβάλλουσιν καὶ τὴν ποιότητα τῶν ἐκκρινομένων καὶ διακρινομένων ῥευστῶν. Ἐκτὸς τούτου ἐνεργοῦσιν εἰς τὸ δέρμα καὶ εἰς τὰς βλεννομεμβράνας καὶ πρὸ πάντων ἐπὶ τοῦ τροφοφόρου σωλῆνος καὶ τῶν τῆς ἀναπνοῆς ὀργάνων, τέλος δὲ εἰς τὰ λυμφατικὰ ὄργανα.

Ἀπὸ τὴν ἰδιάζουσαν σχέσιν τοῦ θείου πρός τινας οὐσίας καὶ τὴν εἰδικήν του ἀναφορὰν ὡς πρὸς τὰ λυμφατικὰ ἀγγεῖα καὶ τὸ δέρμα ἐξηγεῖται ἡ ἐνέργεια τῶν θειοπηγῶν ὡς μεταβάλλουσα τὴν ἀναλογίαν τῶν ὑγρῶν, ἐξουδετεροῦσα τὰ μιάσματα καὶ ἑτέρας εἰς τὸν ὀργανισμὸν προϋπαρχούσας ἑτερογενεῖς, ὕλας.

Αἱ κυριώτεραι ἀσθένειαι καθ' ἃς αἱ θειοπηγαὶ δύνανται ἐπιτυχῶς νὰ διορισθῶσιν εἶναι:

α) Γενικαὶ δυσκρασίαι προερχόμεναι ἀπὸ κακὴν μῖξιν τῶν ὑγρῶν, ἰδίως δὲ ψωρικοῦ, μεταστατικοῦ καὶ μιασματικοῦ εἴδους, ἀθριτικαὶ παραμορφωμέναι συφιλητικαὶ δυσκρασίαι, χρονικαὶ διὰ μετάλλων δηλητηριάσεις·

β) Χρονικαὶ ἀσθένειαι τοῦ δέρματος προερχόμεναι ἀπὸ παῦσιν τῆς ἐνεργείας του ἀπὸ κακὴν διάκρισιν, ἢ κακὴν μεταμόρφωσιν αὐτοῦ· λειχῆναι, ψῶραι, ἀῤῥωστίαι τῶν βλεννομεμβρανῶν.

Τοιαύτας ἐπωφελεῖς ἐνεργείας δύνανται νὰ παρέχωσιν αἱ θειοκρῆναι εἰς Λεβέτζοβα καὶ ἰδίως τὰ ἀξιόλογα θειόθερμα τῆς Ὑπάτης τοῦ Κλεμουτζίου, τῶν Μεθάνων, τῆς νήσου Μήλου. τοῦ Καΐφα.

Ἐνέργεια τῆς θειούχου ἰλύος.

Ἡ θειοῦχος ἰλὺς χρησιμεύει ὡς κατάπλασμα ἢ γενικῶς εἰς ὅλον τὸ σῶμα ἢ μόνον εἰς μέρος τι· καὶ ἀλάσσεται ἅμα ἀρχίζῃ νὰ ψυχραίνηται· καὶ οἱ ἀρχαῖοι μετεχειρίζοντο τοῦτο τὸ εἶδος τῆς ἰλύος ὡς κατάπλασμα· περὶ τούτου ὡς ὁ Πλίνιος λέγει.

Mucus qui in aquis fuerit,
Podagris prodest.

Η θειοῦχος ἰλὺς διαφημίζεται πρὸ πάντων.

α) Εἰς πεισματώδη ἐξανθήματα, λειχῆνας καὶ ἕλκη, πεπαλαιωμένα ῥευματικὰ καὶ ἀρθριτικὰ πάθη μετὰ σημαντικῶν ὀργανικῶν μεταβολῶν, εἰς ἀγκυλώσεις, συνελκυσμοὺς, ἀρθριτικὰς ἐξογκώσεις·

β) Εἰς χοιραδικὰς ἐξογκώσεις ἀδένων, σφάκελον τῶν ὀστέων, χοιραδικὴν ἀρθρίτιδα·

γ) Εἰς ἀφροδισιακὰς παρενοχλήσεις, πρὸ πάντων εἰς τὴν συφιλητικὴν ἀρθρίτιδα, εἰς σκληρύνσεις ἀδένων, βουβῶνας, ἐξογκώσεις ὀστέων.

δ) Εἰς παραλύσεις, καὶ μάλιστα ὅταν εἶναι συνέπεια ἀρθριτικῶν ἢ ψωρικῶν μεταστάσεων.

Ἐνέργεια τῶν ἀερολούτρων.

Εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς θειοθέρμης τῆς Ὑπάτης, τῶν Μεθάνων κ.τ.λ. ἀνεφέραμεν ὅτι ἐκλύονται διάφορα ἀέρια ἐκ τῶν ἰαματικῶν τούτων ὑδάτων, καὶ ὅτι ταῦτα σύγκεινται ἐξ ὑδροθειϊκοῦ καὶ ἀνθρακικοῦ ὀξέος· ὥστε ἡ διαμονὴ εἰς τοιαύτην ἀπὸ ἀνθρακικὸν καὶ ὑδροθειϊκὸν ὀξὺ κεκορεσμένην ἀτμοσφαῖραν δύναται νὰ χρησιμεύῃ ὡς ἀερῶδες λουτρόν· τοιαῦτα ἀερόλουτρα ἐνεργοῦσιν ὡς ἐρεθιστικὰ μέσα ἐπὶ τῶν νεύρων καὶ τῶν μυῶν, διεγείρουσιν ἰδιαίτερον κεντητικὸν αἴσθημα θερμότητος ἐπὶ τοῦ δέρματος, καὶ τέλος ἄφθονον ἱδρῶτα. Πρὸς τούτοις ἐνεργοῦσιν ἐπὶ τῶν βλεννομεμβρανῶν, ἐπὶ τοῦ τῶν ἀδένων καὶ τοῦ λυμφατικοῦ συστήματος, αὐξάνουσιν καὶ μεταβάλλουσιν τὰς ἐκρήσεις των, ὥστε ἡ διαμονὴ ἐνταῦθα δύναται νὰ ὠφελήσῃ τοὺς ἀπὸ τὸ στῆθος πάσχοντας.

ΤΕΛΟΣ.

Ἐκ τῆς συντόμου ταύτης περιγραφῆς δύναται ἕκαστος νὰ παρατηρήσῃ ποῖον θησαυρὸν ἐναπέθεσεν ἡ φύσις εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, καὶ πόσον ἐξ αὐτοῦ δύνανται νὰ ὠφεληθῶσι καὶ οἱ πάσχοντες καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις. Εὔχομαι μόνον ἡ Κυβέρνησις νὰ δυνηθῇ νὰ στρέψῃ τὴν ἀνήκουσαν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ἀντικειμένου, καὶ εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι ὄχι μόνον οἱ ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος θέλουν ἀναγνωρίσει τὴν δύναμιν καὶ ὠφέλειαν τῶν ἰαματικῶν ὑδάτων, ἀλλὰ καὶ οἱ τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ πολλῶν τῆς Εὐρώπης μερῶν θέλουν ὑμνήσει τὰς Νύμφας τῆς Ἑλληνικῆς γῆς.

